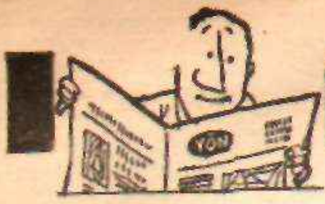
YÖN
HAFTALIK GAZETE

TEFECİ MİLYONERLERİ AÇIKLIYORUZ

Yıl: 4 - Sayı: 111 14 Mayıs 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

HALK POLİTİKACILAR İÇİN NE DİYOR?

21 Nisan günü seçmen kütüğü hazırlamak için 281 evlik köyde kapı kapı dolaşıp oy vermeğe yeterli olanları sayıyoruz. Hangi eve yönelsek «Seçim olup da ne olacak yani? Kimi göndersek aynı keyif. Geçinemez gelsin zam. Ben onun gelirinin 67 de biri ile 8 kişiyi barındırıyorum. Lâf.. Kar suyunu ben içerim, ince hastalık bende, işsizlik bende, öküzle koyun koyuna yatarak ben geçinirim de onlar geçinemezmiş. Gitme, yalvarıyorum mu? Geçinebilen gitsin. Katın biri de olmasın...» sözleri ile karşılaşıyoruz.

Kırk yaşlarında gösteren bir dul kadın, «9 nüfus, bir göz ev. Mal yok. Dilen geçin. Halkta da kalmadı ki versinler, herkesin çuvalı boş. Arpa unundan ötesini de Allah bile çok görmüş. Kıştan kurtulsak yazın dağlardan ot toplar katık ederiz. Benim oyumla ister mebus ol, ister bakan ne çıkar?.. Seçeriz seçeriz hep aynı sürünme, elimizden tutup kaldıranı görmedik. Bizden öte kimi düşünürler bilinmez ki.. »

53 yaşında, örsü üstünde kıvılcımlar saçarak dan, dan, dan nal demirini döven usta, isli kara yüzünde ışıklı göz aklarını göstererek, öpülesi nasırlı ellerini göğe kaldırdı: «O adla gemesinler kapıma itle kovarım. (Alın terlerini silerek) Kazanç buna derler, anasının ak sütü gibi yarar adama. Ayda 5550 lira al yoksul halkın sırtından, karşılığında hiçbir şey yapma. (Daha bir coşarak) İki bin kişilik köye su mu geldi? Yol mu yapıldı? Rica ederim, söyleyin hangi işi yaptılar? Ağadan korkar, çıkarları bozulur diye toprak reformu yapamazlar, dolar vermez diye petrol ve madenlerimizi Amerikan şirketlerinden kurtarıp millet yararına döndüremezler. Bu işleri yürütecek güçte olanlar çıksın ortaya. Ben oyumu böylelei çıkana dek kullanmıyacağım. Sizden ricam (toplanan kalabalığa) oylarınızı yerinde kullanın, heder etmeyin. Oy yok benden, pas.» Biz uzaklaşmıştık bile söylenip duruyordu.

65 lik bir yaşlı: «Seçim günü cipler, nutuklar, kıravatlılar mahşere döner köy yeri. Hemen cennete çevrilecek köyümüz, yurdumuz, yuvamız. Nerde?.. Ara ki bulasın. Aşık İzan'ı. Atatürk Türkiyesinin efendi köylüsü ancak ki bir sağlık ocağı gördü; iki konak bir ebe. Götürsün başlarına çalsınlar, doktorsuz, ilâçsız sağlık ocağını. Hastayı öküz sırtında, kör arabada 32 km. lik yola saldıktan sonra. Tifo, kızıl, kızamık, ince hastalık kol gezdikten sonra.»

33 yaşında biri: «Bulabilsek de, bizi az aldatanı, kendini bizden bileni, bizimle ağlayıp bizimle güleni, verdiği talkın, yediği salkım olmayanı göndersek.»

Bu sözler tüm ulusun sözleri kanımca. Halkımızın sağ duyusu yanılmaz ve yanılmamıştır bugüne dek. O doğru yolu seçmemiz için ışık tutar bize ama biz ne ışığı ne de ışık tutanı görmek istemeyiz. Çıkarımız zedelenir, bozulur. İnsan olarak tek kendimizi düşünmek yetmez, kendi kurtuluşumuz tüm ulusun kurtuluşu değildir. Ulusça kurtuluş bizim de kurtuluşumuzdur. İyi düşünelim halkımızın da mutlular gibi insanca yaşamağa hakkı olduğunu teslim edelim. Atatürk'ü izlersek yakın bir gelecekte çağımıza ve çağdaş uygarlığa yaklaşabiliriz. Yoksa birkaç yüzbinin mutluluğu kurtarmaz Türkiye'yi. Koltuklar da gider bir gün, elde kalmaz. O koltukların adamları da çıkar, devrilirlar. Sıradan kişiler olursunuz. Sözde iyi niyet de yetmez. İş gerek. Ozanın dediği gibi: Ayinesi işidir kişinin lâfa bakılmaz.

Aliyar KARACA — HANAK

Halk nasıl uyanır?

Sayın Berkes'in «halka dayanmadan da olsa toplumsal dönüşümcülük» ilkesine karşı çıkan, «halka dayanarak toplumsal dönüşümcülük» görüşünü savunan Abidin Dino'dan yana değilim.

Ne sanıyoruz? Aydın köye gidecek, «sen emekçisin, sömürülensin, senin partin Türkiye İşçi Partisi'dir. Parti demek çıkar birliği demektir. Çıkarı aynı olanların aynı partide birleşmeleri gerek. Tüm köylünün, tüm emekçilerin çıkarı birdir. Bu yüzden partileri de bir olmalı. Öbür partiler sömürenlerin partileri. Sen o partilere oy verirsen sömürülürsün. Onlar kurt, sen kuzu. Kurtla kuzu aynı yerde duramaz. Öbür partiler seni ayırmadan çağırıyorlar. Muhterem vatandaşlarım diyorlar. Kurtla kuzuyu birlikte çağırıyorlar. Senin gibi kuzuyu kurda yedirmek için. Oysa Türkiye İşçi Partisi yalnız seni çağırıyor. Çiftçi kardeşim diyor, dar gelirli yurttaşım diyor, sömüreni çağırmıyor. Burdan belli ki senin partin bu parti. Bu partiye oy verirsen sattığın para edecek. Para etti mi de kıtkımır yaşamaktan kurtulacaksın, çocuğunu okutabileceksin» diyecek, sonra da her şey yoluna girecek. Aydının bu uyarmasından sonra halk toplumcu partisini bulacak. Bu parti köylünün oyuyla başa gelip toplumcu yasalar çıkararak yeni düzeni kuracak.

Böyle sanıyor Abidin Dino. Ya da bana öyle geldi.

Oysa köylü kendini herkesten akıllı, bilgili sayıyor. Hemen aydınla alay etmeğe bile kalkışıyor. Onu yadırgıyor, sert tepkiler gösteriyor, toplum dışına atıyor. Y. K. Karaosmanoğlu'nun «Yaban»ındaki gibi. Yeniliklere karşı tepki gösteriyor, alışkanlıkların dışına çıkamıyor. Düşünme çabasına katlanamıyor.

Bir kez köylünün yüzyıllardan beri biriken korkunç bir geriliği var. Gericiler, çıkarcılar, yobazlarla işbirliği yapıp toplumu afyonlamışlar. Hürafelerle, toplum kendine göre bir takım korkunç değer yargıları kazanmış.

Böylesine örümcek ağlarıyla işlenmiş bir toplumu aydınlar seferberliği bile etkileyemez. Uzun sürede olacak bir iştir bu. Oysa biz evrimden değil, toplumsal dönüşümden, en kısa sürede kalkınmadan söz açıyoruz.

Köylü olumlu bilimle dolu aydını düşman gibi görüyor. Aydına karşı korkunç bir saygısızlığı var. Köy çocuğu, daha kişiliğini kazanacak yaşa gelmeden okuldan çıktığından öğretmenin etkisinde kalmıyor, geri çevrenin etkisine giriyor. Köylünün kafası boş değil ki aydın işlesin. Yanlış değer yargılariyle dolu. Bunlar sökülüp atılmadan aydın - toplum ilişkisi kurulamaz. Topluma dayanan bir aydınlar siyasal düzeni gerçekleşemez. Kendi yaşantımdan örnek vereyim: Köyümüzde ağa yok. Karadeniz bölgesinde hep böyledir. O köyde doğup büyümeme, camide namaz kılmama, Siyasal Bilgiler Bilgitay'ında okumama karşın, ancak babama partisini buldurabildim. Öbür köylülerin hepsi bana karşı yön aldı. Beni toplum dışı ettiler. Babam köyün ileri gelenlerinden olmasına karşın, parti konusunda kendisine verdiğim fikri kimseye benimsetemedi. Köyümüzde bir İmam Hatip Okullu var. Her gelişinde törenle karşılanıyor. Köylünün baştacı. Gizliden, Müslüman Partisi'nin kurulacağını da yayıyormuş. —Anayasaya aykırı olduğunu bilmez elbet—.

Bir lokma ekmek, bir hırka göynek anlayışında olan halk siyasal partisini arama gereğini duymuyor. Ancak büyük kıtlıklar karşısında arama çabası gösteriyor. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı bunalımını çeken halk, bu olaydan sonra yeni bir parti aradı. C.H.P. den çıkarak D.P. ye girdi. Gene bu partinin başarısı, Atatürk Dönüşümü'nü sindirememiş yobaz çevrelerden geldi.

Köylü tütünü umduğu edere satamadı. Böyleyken 900 seçmeni de A.P. ye oy veren köy «çok para bizi sokar» diye avunup kendi partisini arama gereğini duymuyor. Ancak, sattığı tütün aldığı krediyi karşılamadığından İcra Dairesi izlemine uğrayıp aşırı sıkıntıda kalan birkaç köylü A.P. ye oy verene söğüyorlar kendi paylarına.

Halk büyük kıtlıklar çekmedikçe, büyük bunalımlar geçirmedikçe uyanamaz. Böyle darlıklar içinde yanlış değer yargıları iyice sarsılmalı ki yenilikleri gerekseyebilsin. Bu da çok uzun sürede olacak bir iştir. Halkın kendi kendine bilinçlenip siyasal örgütünü kurarak başa geçmesi yüzyılları gerekseyen bir düştür. Ulu Atatürk döneminde olduğu gibi, ilerici aydınlar yönetiminin gerçekleştireceği toplumsal dönüşümlerle uzun sürede oluşacak halk uyanması, kısa sürede sağlanabilir.

Temel BAYRAKTAR
Eğercili Köyü — ÇARŞAMBA

Yüzünde tikler uçuşan ufak tefek adam, (elhamdülillâh ben yobazım) dedi. Sinema salonunda toplanan üç dört yüz insan alkışladılar. (Marks diyalektiğe de sahip çıktı) dedi. Nisan başında yurdu titreten soğuk dalgasından kaçan çocuklar, köylüler, işçiler bedava koltuklarda sıcacık oturuyor, anlamadan, fakat hayranlıkla dinliyorlardı. (Sosyalizm Tanzimatta, Kavalalı Kütahyaya dayanınca Rusyadan istediğimiz yardımla beraber yurda geldi). Sağımdaki kundura çırağı sıkıldı, kıvrandı. Solumdaki çökük yüzlü köylü uyukladı. (Dine bağlı olanlar, değil ihanet edenler komünisttir): Çırak el şaklattı. Köylü yaşa diye uyandı.

(Nâzım Hikmet Mayakovskiyi taklit etti. Mayakovski, ben şimdiye kadar dediklerime inanmıyorum, diye intihar etti.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Köy Enstitüleri Moskovadan uzatılan esaslarla yürütüldü.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Ben eski bir Başbakandan şöyle bir telgraf almıştım: Allah ve Allahtan bahsetmek yasaktır.)

Çırak alkışladı, köylü (kahrolsun) dedi.

(Serbest nazımla şiir yazanlar halis komünisttir.)

Çırak alkışladı, köylü (kahrolsun) dedi.

(Açık filimler, teddy boys'lar hep komünist icadıdır.)

Komünist Amerikalılara çırak yuh dedi, köylü uyukladı.

(Aşırı demek, hiç bir şeye akıl ermediğinin delilidir. Bir şeyin azı iyi ise çoğu da iyi, azı kötü ise çoğu da kötüdür.)

Akılları ermeyen bakanları, basını, hukukçuları, köylü de, çırak da (yuhaladı).

(27 Mayıstan sonra ortaya bir sosyalizm modası çıktı. Sosyalizm bu günün uyuzudur. Kurbağanın şekil değiştirmeden önceki halidir. Komünizm'in köprü başıdır. Osmanlı sarayına tekfur nasıl kadın kılığında girdi ise öyle...)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Sosyalizm komünizmin prelüdüdür. Züppelik, cahilliktir.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Bernard Show, komünizm genç adam hastalığıdır der. 20 yaşında komünist olmamak eşşeklik, 40 yaşında hâlâ komünist olmak eşşoğlu eşşekliktir, der.)

Köylü (eşşoğlu eşşekler) dedi. Çırak alkışladı.

(Komünizm ve onun maskelisi sosyalizm hastalığının reçetesi belli: Ruhu ve ahlâkı getirmektir. Bu daaaa.. İslâmiyettir!..)

Köylü de, çırak da alkışladı.

(Bu ahlâk prensibinin ilmi şekli demokrasi, yani liberalizm'dir.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Sosyal adalet diye, bir şey tutturmuşlar. İslâmda bir hadis vardır: Seninki senin, benimki benim, der. Tasavvuf ise, seninki senin, benimki de senin, der. Ne seninki senin, ne de benimki benim, hepsi Allahındır. Mülk Allaha aittir, kulda emanettir.)

Çırak da, köylü de alkışladı.

(Geçmiş devirde bir bakan bana «nasıl olur da bu devirde secdeye varıp, alnında 250 gram tozla kalkarsın» dedi. Ben ona «sen cahilsin, namaz bulutlar kadar temizdir» dedim.)

Çırak alkışladı, köylü (yaşa) dedi.

(En büyük ihtilâl Fransız ihtilâlidir. Onun amacı fert hürriyeti idi. Sosyalizm değildi.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Şeyh Bedrettin sosyalistim diye ortaya çıkan bir sapıktı. Onu yakalayıp kadının huzuruna çıkardılar. Kadın sordu: Senin cezan nedir? Bedrettin: İdam'dır dedi. Bunların hepsi idamlıktır.)

Çırak da, köylü de alkışladı.

(19. asırda bir Babeuf çıktı. Bu adam ihtilâlcidir, bir numaralı komünisttir. Kiliseleri kapatalım dedi. Eseri tercüme edildi. Bizde yüzde sekseni bize zıt olan matbuat, bunu bir edebi eser saydı. Halbuki Larus Babeuf'un komünistten vahşi komünist olduğunu yazar.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Almanyada Karl Marks sosyalizmin boşluğunu görüyor. Tamamlamak için metafiziğe bağlanıp Engels'i buluyor.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Komünizm'e ilk karşı koyan yahudilerdir. Fakat Allahın bir garip tesadüfü Karl Marks da yahudi.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Sosyalistler «mânevi değerler hayaldir, Allah ve Ruh yoktur» derler. Onların idrakleri işte bu kadar. Hz. Muhammed «idrakin aczini idrak etmekten büyük idrak yoktur,» dedi.)

Çırak da köylü de alkışladılar.

(Sosyalistler, yani komünistler «din kalabalıkları uyutmak ve mütegallibenin emrine vermek için kullanılan bir afyondur» derler.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(1886 da enternasyonaller kuruldu. Marks Das Kapitali yazdı. İşçi sınıfını midesinden yakalamaya çalıştılar. 1889 da ikinci enternasyonal kuruldu. Lenin o zaman 19 yaşındaydı. Lenin «din yok, aile yok, mülkiyet yok» dedi. Sosyalistlere yani komünistlere göre böyledir. Amelelere Rusyada cennet vaad ettiler. Ama sonra, ameleler Rusya'da firavunlar ehramına taş taşıyan köleler oldu.)

Çırak terledi, köylü uyukladı.

(Şimdi sosyalizm belâsının ne olduğunu anladınız. Çok şükür bizde millet uyanıyor. Gençlik dâvasına sahip çıkıyor. Milli Türk Talebe Birliği bu dâvanın sahibi gençliğin eline geçti. İslâmlık en büyük dindir. Komünizm'i ve onun maskelisi sosyalizmi bu din her gördüğü yerde ezecektir. Dine bağlı olanlar bu işi yapacaktır.)

Tikli adam, günlerden beri Gaziantebe geleceği afişlerle reklâm edilen Necip Fazıl Kısakürek'ti.. Konuştuğu yer de bir Gaziantep sinemasının sahnesi. Bu konferansı «Komünizmle Mücadele Derneği» hazırlamıştı. Kolları kırmızı bantlı cemiyet üyesi liseliler sinema kapısında durup dışarıda üşüyen herkesi bedava diye içeri doldurmuşlardı. Bir zamanların başarılı şairi sözlerini damdan düşercesine bitirip ayağa kalktı. Köylüler, yoksul çıraklar, işçiler çılgınca alkışlıyorlardı. Bir cemiyet üyesi gururla mikrofona geldi: «Konferansların sonunda sual—cevap usuldendir ama, üstadımız yorgun, yarın da Nizip'te konuşacak, zaten her halde soracağınız sorulara anlattıkları cevap teşkil etmiştir» dedi.

Ben: «Etmedi sorularımız var» diye bağırdım. Üstad gene mikrofona geldi: «Biz sorulardan korkmayız, ama hakikaten yorgunum, bir kere yazılı sual olmaz» dedi. Ben gene «Yazılı değil sözlü) diye seslendim. Herkes döndü, bana bakıyor. Etrafımda kolu kırmızı bantlılar çoğaldı.. Birisi: «Adam yorgun işte daha ne istiyorsun?) dedi. Sahnenin yanından: «Şiir isteriz» diye bir ses yükseldi. Üstad: «sizin hatırınız için bir şiir okuyayım» dedi. Onbeş dakika şiir okudu. Sonra alkışlandı, sonra da sahneden kayboldu.

Dışarı çıkarken hep benim etrafımda toplandılar. Birisi: «Ne soracaktın?» dedi. «Söyliyeyim» dedim. «Komünizm dinsizliktir dedi, sonra da sosyalizm de komünizmdir dedi. Böylece sosyalizmin de dinsizlik olduğunu söyledi. Eee... Burnumuzun dibindeki Suriye, sonra Irak, Müslümanlığın liderliği iddiasındaki Mısır sonra Cezayir, sonra Tunus, yani hemen bütün Araplar sosyalist.. Acaba dünyada hiç müslüman kalmadı mı? diyecektim, dedim. Sonra da Avrupada Belçika, İsveç bir çeşit sosyalist. İngiltere'de sosyalist bir hükümet işbaşında, İtalyada Cumhurbaşkanı sosyalist. Onlar da hep dinsiz mi? diyecektim. Sonra, bize açık filmler çoğunluk Amerikadan gelir. Teddy Boys'lar da Amerikalı. Acaba Amerika Komünist midir, biz komünist diye Rusyayı bilirdik, diye soracaktım.

Etrafım iyice kalabalıklaşmıştı. Birisi: «Eee buna da noluyor yahu, adam aslan gibi konuştu» dedi. «Konuştu, konuştu ya bunları da söyleseydi de öğrenseydik daha aslanca konuşmuş olurdu» dedim. Başka birisi: «bu ne istiyor be, adam aslan aslan» dedi.. Bakışları hiç de ahbapça değildi. Sinemanın önü etrafımı alanlarla dolup taşmış, trafik durmuştu. Koluma birisi girdi. «Gidelim kardeşim» diye kulağıma dostça fısıldadı. Otele kadar benimle geldi.. «Ben Gaziantep'te yayınlanan Gerçek gazetesinden İbrahim Özeren» dedi. «Bravo cesaretinize.» diye de ekledi. Şaşırdım: «Ne cesareti?» dedim. «Valla kardeşim ben iki tanıdık polisle gittim, gene de ağzımı açamadım» dedi. Bayağı gururlandım: «Hele bir cevap vermeye kalksaydı konuşmasının Anayasanın lâiklik ve sosyal adalet ilkelerine aykırı olup olmadığını da soracaktım» dedim. Sonra Gaziantep toplum kalkınması başkanı olduğunu söyleyen birisi de yanıma geldi: «Sizi tebrik ederim, dedi. Bunlara ancak böyle korkusuz genç arkadaşlar karşı koyabilir.»

Demokratik Türkiyede bir konferansçıya soru sormanın cesaret işi olduğunu orada öğrendim. Gazeteci İbrahim ertesi günü otele kadar gelip benimle konuştu. Ağzı açık hayran hayran beni dinledi. Belki hâlâ tanıdıklarına beni anlatıyordur, bense o gündenberi uyku uyuyamıyorum, serbest nazımı sevdiğime göre acaba komünist miyim, diyorum.

Özkal YICI
(Yedek Subay Öğretmen)

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütünda santimi 25.— T.L. dır Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez

BAKIŞ

MİLLET YAPAR!

Cumhuriyet gazetesinin «Millet Yapar» kampanyası bütün yurtta olağanüstü bir coşkunlukla karşılandı. Ve mesele bir gazetenin çerçevesini aştı. Donanma için gemi inşa etme çerçevesini de aştı; başka çeşit bir havaya büründü.

Olay Cumhuriyet gazetesinin becerikli muhabiri Yılmaz Çetiner'in «Amerikan Askeri Yardımının İçyüzü» isimli röportajı ile başladı. Çetiner, rakamlara dayanarak Ege denizinde kuvvet dengesinin bozulduğunu ve Amerika Birleşik Devletlerinin 1954 den beri Türk donanmasına yardımı kesip Yunan deniz kuvvetlerini desteklediğini açıkladı.

Bu arada şöyle bir durum da ortaya çıkmış bulunuyordu:

Buna karışlık Türklerin elinde çıkarma gemisi bir tane bile yoktu.

ÇIKARMA GEMİSİZ ÇIKARMA

Kanlı Noel'den beri yurt içinde ve yurt dışında ikide birde:

— Kıbrısa çıkarma yapılacak. tır!

Sözleri dalgalanmaktadır. Çıkarma hareketlerine Amerikanın engel olduğu da bilinmektedir. Böyle bir ortam içinde Yılmaz Çetiner'in röportajı daha büyük bir anlam kazanıyordu. Çıkarma gemisiz bir çıkarma hareketinin bedelini düşünen vatandaşlar haklı olarak heyecanlandılar. Ege denizinde Yunan Emperyalizmini teçhiz eden Amerikanın hangi düşünceyle Ege denizindeki kuvvet dengesini bozduğu artık bilinmeyen bir şey değildi. Enosis'in destekçisi Amerika elbette Türkiyenin elindeki imkânları askerî alanda da Türkiyeye göre değil, kendi çıkarlarına göre ayarlıyacaktı: Türkiyenin elindeki Nato silâhlarını yalnız NATO için kullanabileceğini Türkiyeye ihtar edenler, iktisadî durumumuz yanında millî savunma durumumuzu da kendi görüşlerine uygun biçimde sıkıca bağlamışlardı.

İKİ ÖRNEK

Yabancı petrolcülerin avukatı Fethi Çelikbaş devrinde Amerikalı Mr. Ely'ye bir «Madenler Kanunu tasarısı» hazırlatıldı. 47 küçük daktilo sayfası tutan bu mucizeli tasarıya 650.000 Türk lirası ödendi. Mr. Ely tasarının maksadını açıklayan mektubunda meşhur Petrol Kanununu örnek alarak çalıştığını belirtti.

Türkiyenin millî kaynakları için Washington'daki iş hanların, *da tasarılar hazırlanıyor; Anadolu* madenlerinin kaderi Amerikalı iş adamlarının dileklerine uygun kanunlarla yabancıların eline teslim *edilmek isteniyordu.*

Petrol konusunda gerçekleşen, demir - çelik konusunda gerçekleşen, madenler konusunda da gerçekleştirilmek isteniyordu.

Türkiyeyi petrol sömürgesi gibi kullanmak istiyenler ve bu isteklerinde başarı kazananlar, madenlerimize de el atmak istiyorlardı.

Bütün bu konularda yabancılar eliyle ve diliyle telkin edilen fikirler şunlardı:

— Siz kendi kaynaklarınızı kendiniz işletemezsiniz. Sizin ne sermayeniz var, ne uzmanınız var, ne yeteri kadar tecrübeniz var. Bırakınız yabancı sermaye gelsin sizin hesabınıza millî kaynaklarınızı değerlendirsin ve işletsin!

Uzun bir süreden beri Türkiyede bu düşünüş geçerlidir. Türkiyenin kendi başına hiçbir şey yapamıyacağı, hattâ kendi başına yaşıyamıyacağı çok vatandaşın kafasında yer etmiştir. «Amerika olmasa Türkiye batar, yaşıyamaz, kendisini savunamaz; Türkiye ancak yabancıların yardımıyla ayakta durabilir...» inancı ne yazık ki insanlarımızı sarmıştır.

Kökü dışarıda propagandanın uzun süreyle işlediği bu fikirlerin uzun süre millette nasıl bir yılgınlık yarattığı elle tutulur ölçülerde görülmektedir.

Petrol konusunda, demir-çelik konusunda, madenler konusunda ve iktisadî kalkınmanın bütün yönlerinde Türk toplumuna telkin edi*len bu fikirlerden elbette millî sa*vunma politikası uzak kalamazdı. Böylece Kurtuluş Savaşında ve Atatürkçülük idealinde beliren:

— *Türk, öğün, çalış, güven!*. sözü yavaş yavaş karikatürize edilerek millet kendi varlığının sigortasını Millî Misak sınırları dışında aramaya alıştırıldı.

KENDİMİZE DÖNÜŞ!

Türkiyenin bugünkü çöküntüsünde, boşluğunda, yılgınlığında iflâs eden, yalnız «Nurlu ufuk» kompradorları değildir. Onlarla birlikte iflâs eden onların fikirleridir. Kalkınmanın kaynaklarını, direnmenin, yükselmenin, yaşamanın desteklerini millî sınırlar dışında arıyanlar, artık umutsuz, yenik ve *çözüktürler. Millet yavaş yavaş* gerçekleri kavrıyor ve kendisini aldatanların içyüzlerini birer birer öğreniyor. Yaşamak ve yükselmek, *bir kelime ile milletçe kalkınmak,* ancak milletin kendi iradesinden ve kendi inancından doğacak bir eylemle mümkündür.

Kendimize dönüş bir anlamda 27 Mayıstan sonra Atatürkçülük ve *toplumculukla başladı. Gençliğin* ve ileri güçlerin öncülük ettiği bu akım, Kıbrıs dâvasının zorladığı bir alanda hızlanmıştır. Türkiyenin *müttefikleri içindeki yalnızlığı, bir* anlamda kapitalist dünya içindeki yalnızlığı idi. Bu yalnızlık duygusunun tepkisi, kimini bilinçli ve kimini bilinçsiz olarak ortak duyguların eşiğine götürüyordu. «Millet Yapar» kampanyası tam bu sırada kamuoyunun önüne çıkmıştır. Ve toplum psikolojisi bakımından da üstünde dikkatle durulacak bir heyecan dalgasında, aydınını, okumuşunu, yazmışını, köylüsünü, kentlisini birleştirmiştir.

Türk milletinin bağımsızlık konusundaki geleneksel bilinci uyanmağa başlamıştır. «Millet Yapar» kampanyasında dile gelen yalnız donanmamızı gemilerle kuşatmak amacından ibaret değildir. Onun sınırlarını aşan bir güven duygusunun doğuşuna tanıklık ediyoruz. Millet yalnız çıkarma gemisini kendisi yapmaz; iktisadî kalkınmasını da kendisi yapar; madenler kanununu tasarısını da kendisi yapar; bor cevherini de kendisi işletir; petrolünü de kendisi çıkarır!.

BİRLEŞMEYE DOĞRU...

1946'dan sonraki yılları hatırlıyanlar, Türkiyede aydınlar ile halkın muhalefetin duygu ve düşünce alanında birbirine yakınlaştığını bilirler. Ancak 1950'de başa geçen *yönetim, Türk aydınları karşısında* daha ilk günlerden başlıyarak itibarını yitirmişti. Bununla beraber seçmen kalabalığının 1950'den sonraki iktidarları tuttuğu görülmüştür. Geniş halk katlarına ulaşamıyan fikirleriyle, aydınlar, demokrasinin karşısında olmakla itham edilmişlerdir. Az gelişmiş bir toplumun ilkel iktisadî örgütünü ellerinde bulunduran komprador azınlığı da seçmenleri peşlerinde sürüklemek yeteneğini bu süre içinde kaybetmediler. 20 milyonu okuma yazma bilmiyen bir toplumda, aydın denen kişinin halka ulaşması pek zordu ve âdeta mümkün değil gibi görünüyordu.

Son yıllarda durum değişmiştir. Toplumculuk millî bağımsızlık yolundan gayrı yerden geçmediğine göre, millî bağımsızlık dâvasının *çevresinde halkla aydının yakınlaş*masına karşı koyacak engeller kolay yıkılacaktır.

Nitekim «Millet Yapar» kampanyasının ortaya koyduğu sonuçlar bu bakımdan da ilgi çekicidir.

Türk milletinin yabancı müdahalelere karşı geleneksel titizliği, yabancı kapitalistlerin millî kaynaklara el koymak için ileri sürdükleri dileklerle çatışacaktır. Kıbrıs dâvasında Yunan emperyalizmini destekliyen Anglo-Amerikanların oyunlarını Anadolu halkının önünde açıklamak çok daha rahat koşullar içinde yürüyecektir.

Toplumculuk, biraz gelişmiş ülkede nasıl gerçekleşebilir?

Her şeyden önce bağımsızlık ilkesinin katıksız uygulanmasiyle!

Kapitalist emperyalizmin ipoteklerini ve kökü dışarıda kuruluşları kaldırmadan milletin kendi kaderi için sıhhatli ve toplumcu kararları cesaretle uygulamasına imkân yoktur.

Ve bağımsızlık şuurunu uyandıracak her davranış toplumculuk açısından olumludur.

Türk milleti muhtaç olduğu silâhı muhakkak yapacak ve yeryüzünde lâyık olduğu mevkii alacaktır.

*Millet olarak yalnız kendi varlı*ğımıza güvenmeyi telkin eden her teşebbüsün yanında olmak gerekir. Hele bu teşebbüs silâhlı kuvvetle*rin gücüne güç katıyorsa...* NATO dışında millî kuvvetler teşkilini isteyen akımla; «Millet Yapar» kampanyasının aynı noktada birleşmesi tabiidir.

İkisinde de ortak endişe Türkiyenin kendi kaderini kendi gücü. ne dayanarak tayin etmesi ve çıkarlarını kendi varlığına güvenerek korumasıdır.

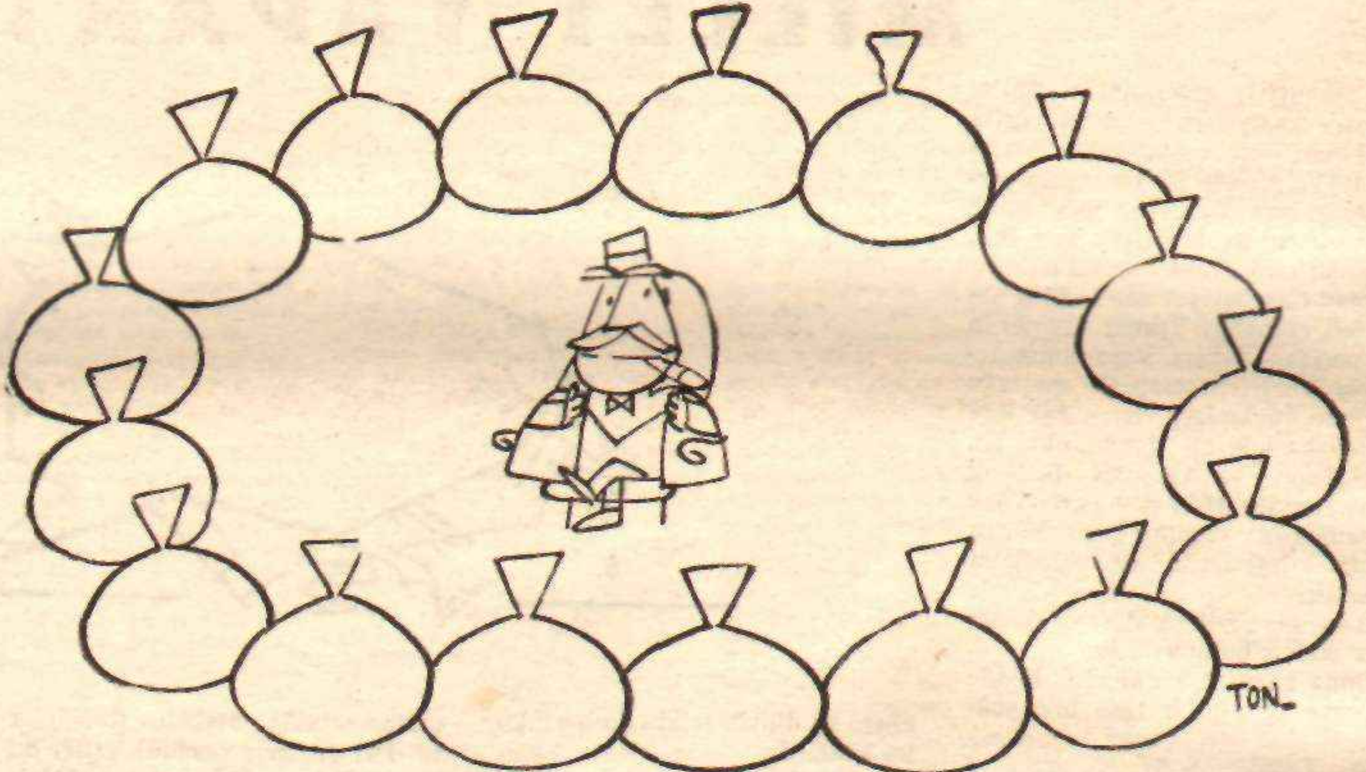
Bu akım, şimdiye kadar politikacıların dilinde yıpranmış olan «Sine-i millete dönüş» düşüncesinin gelişmesini sağlıyacaktır.

İlhan Selçuk

KORKUNÇ BİR TEFECİLİK SOYGUNUNU AÇIKLIYORUZ

Söke'li milyonerler, köylüyü nasıl soyuyorlar ?

Söke, milyoner pamuk ağalarının diyarıdır. Söke ovasının yıllık pamuk üretim değeri 120 milyin lirayı bulur. Bunun büyük çoğunluğu, vergi ödemiyen Söke milyonerlerine gider. Irgatların gündelikleri 5-6 liradır. Geçen yıl konan 9 lira asgari ücreti ağalar ödemezler. Çalışma Müdürü birşey yapamaz. Kanuni ücreti isteyen köylü işsiz kalır. Söke ağaları büyük pamuk kârlarıyla da yetinmezler. Bankalar emirlerindedir. Bankalardan düşük faizle aldıkları kredileri, yüzde 200 faizle fakir çiftçiye verirler. Tefecilik, her yıl on milyonlarca lira tatlı kâr sağlar. Milyonerler yılın büyük bir kısmını İzmirde geçirirler. Görülmemiş kalkınma döneminden beri Avrupayı artık kapı komşu yapmışlardır. Ankarada bol sayıda nüfuzlu dostları, akrabaları vardır. Düğünlerine devrin Başbakanını gile getirebilecek itibardadırlar. Ne var ki, 6-7 ay kadar önce bir aksilik oldu. İhbar üzerine Ankaradan gelen hesap uzmanları, tefecilik yoluyla yapılan büyük bir vergi kaçakçılığı olayına elkoydular. Nüfuzlu ağalar, başlangıçta pek o kadar telâşlanmadılar. Hesap uzmanlarına nasıl olsa meram anlatabileceklerī inancındaydılar. Hesap uzmanlarını Sökede *prensler gibi karşıladılar.* Çiftliklere dâvetler birbirini kovaladı. Ne var ki hesap uzmanları dâvetleri reddediyorlardı. Bu alışılmadık tutum, halkın uzmanlara güvenini arttırdı. Halk, uzmanların dâvetlere uyup bir gün şu ağa, başka bir gün öteki ağa ile düşüp kalkacağına ve ağalara «emsali misilli» râm olacağına inandığı için susmaktaydı. Ama uzmanların ağalardan yana olmadığını gören halk konuşmaya başladı. Bine yakın mağdur Sökeli, hesap uzmanlarına tam bir hırsızlık olan tefecilik olaylarını, vergi kaçırmak için kiraladığı yeri yarıcıya *verilmiş gibi gösterme* hünerlerini bir bir anlattılar, ifadelerini imzaladılar. Hele halk incelemelerin ilk ayından sonra, ağaların uzmanlara sağda solda küfre başlaması üzerine iyice açıldı. Ağalar, uzmanların komünist olduğunu yayıyorlardı. Hele azılı bir ağa, uzmanları sindirmek ve yıldırmak amacıyla, yüzlerine karşı çamuru yapıştırdı: «Sizin servet düşmanı, komünist olduğunuz sağda solda söyleniyor». Aldığı cevap şu oldu: «Vergi kaçakçılığı bir suçtur ve kanun, bu suçun takibine vazifeliler koymuştur. Biz bu takibin görevlisiyiz. Komünistlik de kanunlarımıza göre bir suçtur ve kanun, bunun da takipçilerini tâyin etmiştir. Onlar takip ederler böyle bir şey varsa... Biz şimdi kendi işimizle, yâni şu vergi kaçakçılığı ile meşgul olalım.» Artık mağdur halk ve namuslu hesap uzmanları arasında tam bir güven kurulmuştu. Uzmanlar tefecilik olayını ve vergi kaçakçılığını en kesin delilleriyle tesbit ettiler. Kurtuluş, kolay değildi.

«IYIDIR BU DUZEN, ÇIKMAZ SA BİR BOZAN»

TEFECILIK NASI YAPILIR?

Yetkililer mereleyi şöyle açıkladılar: «Ege mahsullerinin zenginliği doğrudan doğruya tefecilerin eline geçer. Tefecilik Egede almış yürümüştür. Çukurovada ve fındık üreten Karadeniz illerinde de durum farklı olmasa gerektir. Mekanizma şudur: Zirai krediler yetersizdir ve nüfuzlu ağa ve tüccarın elinde toplanmaktadır. Krediye muhtaç çiftçinin tefeciye başvurmaktan başka çaresi yoktur. Ziraat Bankasının dışındaki bankalar, tüccar kefaletiyle kredi verir. Bundan yararlanan tefeciler, yüzde 200 e kadar faizlerle borç vermektedirler. Yüzde 40 tan aşağı faiz yoktur. O da insaflılarda. Genel olarak faiz, yüzde 87 oranında. Söke, 120 milyon liralık pamuk üretir. Zirai kredi ihtiyacı 50 milyon lira civarındadır. Halbuki bankaların Sökede kredi plâsmanları en kabadayı hesapla 10 milyon lira kadardır. Bu durum karşısında ve bu düzenin gemisini kurtaran kaptan anlayışı içinde tefecilere at oynatmak için verimli bir alan kalmaktadır. Bunlar yıllardır burayı insafsızca sömürmüşler ve Egenin zenginliklerine sahip çıkmışlardır. Tarım üretiminden köylülerin eline toplu para geçen her yerde bu düzen işleyecek ve zenginlikler onu üretenlerin değil, insafsız tefecilerin olacaktır. Tabii ki bu sömürücüler, vergi de ödemiyeceklerdir.»

Bu korkunç soygun hikâyesini ilk defa ortaya atan Demokrat İzmir gazetesi, tefecilik konusunda şu bilgiyi vermektedir: «Sökede genel kanaate göre, yıllardan beri süregelen ve küçük çiftçinin sömürülmesine, yok olmasına sebebiyet veren tefeciliğin en büyük sorumlusu, buradaki banka şubelerinin idarecileridir. Sökeliler küçük çiftçiye para vermiyen, fakat büyük toprak ve para sahiplerine her türlü kolaylığı gösteren idarecilerden şikâyet etmektedirler... Sökere dolaşan söylentilere göre, bazı banka müdürleri, başka yerlerde büyük ölçüde gayri menkul sahibi olmuşlardır. Bu arada, tefeciliğe adı karışan iş adamları ile banka müdürlerinin her zaman beraber görüldükleri ifade edilmektedir.»

«Söke'de en büyük endişe, küçük çiftçilere ait toprakların, her geçen gün tefecilik yoluyla büyük çiftçilerin eline geçmesi teşkil etmektedir. Sâdece bir çiftçi 1960 yılından bu yana bir tefeciye sırasıyla 450 bin lira değerindeki tarlasını, 150 bin lira değerindeki zeytinliğini ve 10 traktörünü kaptırmıştı. Bu şahıs şimdi kendi târibiyle (6 çocuk, bir ben, bir de karı tığ teber şahı merdan) ortadır.»

«Tefeciden faizle para alacak kimse önceden hiç de elverişli olmayan bazı şartları kabul etmek zorunda kalmaktadır. Meselâ 10 bin liralık bir borç için 12 bin liralık bir borç senedi imzalamaktadır. Bu arada piyasadan 10 kuruş aşağısına belli miktar pamuk vermeyi taahhüd etmektedir. İlk ağızda açıktan 2 bin lira borçlanan ve elde ettiği ürünü 10 kuruş eksiğine satan çiftçinin elinde mevsim sonunda hiç bir şey kalmamaktadır. Tek çare yine tefeciye başvurup yeniden faizle para almaktır. Bu fâsit daire için de çiftiçnin küçük toprağı gittikçe erimekte ve fizikteki büyük cisim, küçük cismi çeker kaidesi uyarınca bu topraklar, daha büyük topraklara eklenmektedir.

Durum tek cümle ile özetlenmek gerekirse, Söke ovasında artık sayıları mahdut kimseler için bereket, çok geniş bir zümre için ise acı ve gözyaşı yağmaktadır.»

Bir orta çiftçi derdini şöyle anlatmaktadır: «Mâruf bir şahıstan aldığım 91 gün vâdeli 20 bin liralık senedimi kırdırmak için bankaya gittim. Bankanın normal olarak senedi kırması gerekirdi. Ama banka bana üçüncü bir şahıs tavsiye etti. Senedimi ancak Söke ağalarından olan bu şahıs kırabilirmiş. Banka böylece bile bile araya tefeci soktu. Çaresizdim. 20 bin liralık senedi ağaya 15 bin liraya kırdırdım. Gerçek şudur ki, bizim alın terimiz başkaları için akmaktadır.»

Demek ki, küçük çiftçiler gibi orta çiftçiler de banka müdürleriyle işbirliği halinde çalışan Söke ağaları ve tüccarlarından şikâyetçidir. Büyük balık, yalnız küçükleri değil ortanca balıkları dahi yutmakta, kapitalizmin temerküz kanunu en çirkin şekliyle Söke'de işlemektedir.

KANUNLAR KİMİN İÇİN?

Bu en aşağılık cinsten soygunun bütün suçlularını tesbite kanunlar imkân vermemektedir! Sömürücülerin içyüzünü ortaya çıkartanları hapse arttırmak için kafa yoranlar, sömürücü tefecilere karşı çok şefkatli davranmışlardır. 218 sayılı kanun, 1963 Şubatına kadar olan bütün tefecilik olaylarını takip dışı bırakmıştır. Keza hileli vergi bakımından da hapis cezalar 1961 yılının sonuna kadar aflıdır. Vergi kaçakçılarının para cezalarının yarısı da, 1961 yılı sonuna kadar işlenenler için düşmüştür. Bu bakımdan soygunun pek büyük bir kısmı takipsiz ve cezasız kalmaktadır. Bir de yakasını kıstırmak imkân bulunamıyanların mevcudiyeti düşünülür

ÇETİN ALTAN

İyice görünüyor artık

Bir Çinliye sormuşlar:

— Küçük adamın yükselmesi neye benzer?

— Maymunun ağaca çıkmasına, demiş.

— Niye?

— Yükseldikçe kıçı daha çok görünür de ondan.

Ve eklemiş :

— İnanmazsanız Türkiyedeki acemi siyasilere bakın.

İç niyet

A.P. köylüden, işçiden, küçük esnaftan yana olmadığını onların oyunu istemediğini, sadece ağaları, zenginleri ve patronları tuttuğunu gerekirse onların çıkarı uğruna çalışanlara kurşun bile attıracağını ilân ediyor.

Hattâ kendi milletvekilleri bile demeçler veriyorlar:

— Bizim parti büyük bir tüccar kulübüdür.

Güzeeel. Olur böyle şeyler demokrasilerde.

Yalnız bir soru geliyor insanın aklına:

— Madem tüccar kulübüsünüz, kuzum ne alır ne satarsınız ha?

Yalnız ya şöyle cevap verirlerse diye korkuyoruz:

— Memleketin anasını.

Manevi zina

— Bölükbaşı neden bu kadar uğraşıyor radyoyla?

— Millete olan aşkı yüzünden.

— Ne demek yâni?

— Canım bu kadar sevmese milleti, ille de radyoda daha çok konuşacağım diye tutturup cümle âlemin kafasını zifaf gecesinde şaşkın geline çevirmeye kalkar mı?

Formül

Bir Fransız yazarına:

— Halk kimi tutacağını bilmiyor, demişler, öğretmek de zor.

Yazar :

— O kadar zor değildir, demiş; zenginlere, iş verenlere, ağalara, para babalarına bakmasını söylersiniz halka. Onlar kime kızıyor, kime sövüyorsa sövülenler ve kızılanlar mutlaka halkın gerçek dostlarıdır.

Tıpkı Türkiyede olduğu gibi.

Dört tekerlek için

Demirel Şoförler Federasyonu toplantısında:

— Yurt ekonomisi için şoför ve otonun değerleri kat'iyen inkâr edilemez, demiş.

Doğru doğru ya, yalnız yurt ekonomisi için değil, yurt siyaseti için de inkâr *edilemez şoförlerle otonun* değeri...

Bu kadar adamın bakanlık peşinde koşması alt tarafı onlara sahip olmak için değil mi?

Vaveylanın sebebi

A.P. den istifa eden iki milletvekili:

— Biz daha fazla halkı iğfal etmeye vasıta olamayız, demiş.

Milletvekilleri biraz geç kaldılar galiba. Çünkü iğfal işi çoktan bitti, hattâ hamilelik de sona ermek üzere. Baksanıza millet dokuz doğurmaya başladı.

Anlaşıldı

Parlâmentoda sorulan sorular ve yapılan yayınlarla Türkiyenin kiralanmış olduğu iyice ortaya çıktı...

Aman iyi iyi...

Çünkü biz memleketi tamamen satıldı zannediyorduk, meğer sadece kiralanmış; buna da şükür.

GERÇEK SAYGISI

Emperyalizmin İhraç Metaı:

KARŞI DEVRİM

Emperyalizm, az gelişmiş ülkelere sermaye ihraç eder, «yardım» ihraç eder, kalkınma metodu ihraç eder uzman ihraç eder... Emperyalizm sözüm ona bir siyasi bağımsızlık tanıdığı az gelişmiş ülkeleri ekonomik boyunduruğunda tutmak için, bu ülkelerde dayanacağı bir satılmış azınlık yaratmak, bu satılmış azınlığı monte etmek için gerekli her şeyi ihraç eder. Ama vakterişip bu ülkelerin vatanseverleri emperyalizmin karşısına dikildikleri zaman ihraç edilen tek emperyalist meta, karşı devrimdir! 1965 yılında sosyal devrimleri halklar yaratır, sosyal devrimler ihraç metaı değildir; ama karşı devrimler ihraç edilir! Az gelişmiş ülkeleri köleleştirmek için sermaye ihracı yetmeyince, «yardım» ihracı yetmeyince, kalkınma metodu ihracı yetmeyince, ihraç edilen tek şey karşı devrimdir! Önce bunu az gelişmiş ülkelerin satılmış azınlığına yaptırmak isterler; onları gücü yetmeyince düpedüz kendileri karışırlar işe. Kongo, Vietnam ve şimdi de Dominik!..

Kapitalist ve emperyalist çevreler, yıllar yılı, bütün halk hareketlerinin, bütün milli kurtuluş hareketlerinin karşısına, «hür dünya» yı savunmak, insanların özgürlük içinde yaşamalarını *sağlamak adına çıktılar*. Oysa savundukları sadece kendi aşağılık sömürme düzenleriydi. İnsanların değer verdiği bütün sözler, emperyalistlerin kâr etmek, daha fazla kâr etmek, durmadan kâr etmek hırslarının üzerine bir şal gibi örtüldü.

Ne varki insanlar yalanla ancak belli bir süre aldatılabilir. Bu, sürgit devam edemez. Yeryüzünün hiçbir yerinde sürgit devam edemez. Başka ülkelere gitmeğe lüzum yok, çok uzağa gitmeğe lüzum yok. Büyük vatansever Lumumba'nın öldürüldüğü günleri ve bizim Bâbıali basınının tutumunu hatırlayın. Yaşar Kemal, Cumhuriyet'te Lumumba'yı öven bir yazı yazdığı *için kıyamet kopmuştu. Satılmış azınlığın sözcüleri* söylemediklerini komamışlardı. Lumumba da kim oluyormuş; Ne demek batılıların aleyhinde yazmak! Ve sonra Lumumba'nın kim olduğunu, nasıl öldürüldüğünü niçin öldürüldüğünü bu bahtsızlar da öğrendiler!

Lumumba'nın öldürülmesinden bu yana ne kadar zaman geçti? Bugün, Amerikan emperyalizminin Dominik'e karşı giriştiği tecavüzü satılık kalemler bile kolay kolay savunamıyor. Amerika'nın az gelişmiş ülkelere ancak karşı devrim ihraç edebileceği yavaş yavaş iyice anlaşılıyor. Ancak karşı devrimdir, ancak ekonomik çöküntüdür, ancak geri kalmışlıktır Amerika'nın az gelişmiş ülkelere ihraç edebileceği! Çünkü kapitalizmin devamı, kapitalist ülkelerin sadece kendi iç pazarlarını değil, başka ülkeleri de sömürmelerine bağlıdır. Az gelişmiş bir ülke siyasi bağımsızlık mı istiyor? veriniz. Ekonomik bağımsızlık mı? Asla! Budur emperyalizmin politikası! Çünkü bugün yeryüzünde yaşayan insanların *yüzde 35'i sosyalist ülkelerde yaşamaktadır*. Bu ülkeler, pazar olarak, emperyalizmin sömürme alanının dışına çıkmışlardır. Kapitalizmin sürüm alanı daralmaktadır. Sürüm alanının daralması ise, kapitalizmin çöküşünün hızlanması demektir. Bunun için, sosyalist olmayan bütün ülkelerin ister gelişmiş olsun, ister gelişmemiş olsun, kapitalist sistem içinde kalmaları, emperyalizm için bir ölüm dirim meselesidir. Bunu sağlamak için yapmayacakları şey yoktur. Amerikan emperyalizminin uykularını kaçıran Küba'dan sonra Dominik'te Anayasacı kuvvetlerin hareketi, kapitalist olmıyan bir gelişme yolu tutulması korkusuyla, «hür dünya» lideri geçi*nen, gerçekte, Hitler Almanyasının yerini aldığı* günden güne açıkça ortaya çıkan Amerika'nın bu yüz kızartıcı hareketlere girişmesi sonucunu doğurmuştur. Neymiş? Dominik'teki Amerikalıların canlarını koruyacaklarmış! Sonra? Dominik'teki Amerikalıların canlarını koruyacak Amerikan askerlerinin canlarını koruyacaklarmış! Çıkar yeniden askerleri!

Ama Amerika devranın değişmekte olduğunu gördü. 15 yıl önce Guatemala'daki halkçı Arbenz hükümetini, United Fruit adlı büyük Amerikan şirketinin çıkarlarını korumak için, devirmek belki kolaydı; ama bugün Güney Amerika bir uçtan bir uca Amerika'nın sömürme düzeni*ne karşı ayaklanmış durumdadır. Ve bu geliş*meyi durdurmanın imkânı yoktur!

Kalkınma ve demokrasi dâvamızı Amerika'nın himmetine bağlayan yerli Çombeler olup bitenler üzerinde, vakit geçmeden, düşünseler iyi ederler.

Fethi Naci

se, kanunların yetersizliği iyice anlaşılmaktadır. Esasen kaçakçıların itirazlarının, üç ağa ve bir maliyeciden kurulu vergi itiraz komisonu tarafından reddedilebilmesi imkânı da olduğuna göre, hesap uzmanları ancak yüzde yüz ispatlı kaçakçılıklar üstünde durmuşlardır. Uzmanlar, Akşam gazetesinin İzmir muhabirinin bildirdiğine göre tefecilik yapan 80 çiftlik sahibine 10 milyon lira vergi tahakkuk ettirmişlerdir. Ağalar, şimdi bütün politik güçlerini seferber etmişlerdir. Meseleyi Temyiz İtiraz Komisyonuna getirmişler ve bakanlık kapılarını aşındırmaya başlamışlardır. Tefeciler, «servet düşmanı» hesap uzmanlarının kastılı davranışlarını, komünistliklerini bakanlara yana yakıla anlatmaktadırlar. Ve şimdiye kadar bu tip kaçakçıların ortaya çıkarılmasının sadece dürüst memurların başına iş açtığını bildikleri için ümitlidirler. Partilere para yardımı yapmışlardır, seçimler yakındır, ağalara ihtiyaç vardır. Esasen Ankara'da esen genel hava, vergi kaçakçılıklarını ortaya çıkarıp piyasayı ürkütmemek şeklindedir. Ama Söke'li milyoner tefeciler, bu sefer kanunlardan kurtulamıyacaklardır. Namuslu yazarlar, meselenin peşini bırakmıyacaklardır

KIBRIS

Birleşmiş Milletler'den NATO'ya

Anglosaksonlar Londrada Türkiye ve Yunanistan arasında müzakereleri hazırlayabilmek için kuliste büyük çaba gösteriyorlar. Bu işte Kanada Dışişleri Bakanı Paul Martin görevli. Vaşhington ve Londra görünüşte arka plânda kalmayı daha ihtiyatlı *buluyorlar. Hele Nato Konseyinin* toplantısını açan Ingiliz Başbakanı, Wilson, meseleyle Türkiye ve Yunanistan kadar ilgili olduğu halde tek kelimeyle dahi Kıbrısa dokunmadı.

Dışişleri Bakanı Hasan Işık ile yemek yiyen Paul Martin «Kıbrıs meselesinin bir an önce halli hususunda gerek tarafların, gerekse NATO üyesi öteki devletlerin çaba göstermesini» istemiştir. Bu çabalar sonucu, Makarios'un muhalefetine ve Atinanın isteksizliğine rağmen Türk — Yunan müzakeleri başlayabilir. Esasen biz de aylardır Yunanlılarla masa başına oturmak için yalvar yakar duruma düşmüş bulunuyorduk. Patrikhanenin tasfiyesi, Rum uyrukluların sınır dışı edilmesi, Lozan anlaşmasının değiştirilmesi yolunda devlet adamlarımızın ateşli nutukları sırf Yunanistanı zorla masa başına oturmak için atılmıştı.. Atina, tehditlere aldırmayınca ve NATO'lu dostlar Patrikhane mese*lesinde ikazlarda bulununca*, bu politika tamamen değiştirildi. Times'ın yazdığına göre yetkililer, «Bir tek Rum uyrukluyu dışarı atmadık yakın bir gelecekte de atmaya niyetimiz yok. Patrikhaneye gönderdiğimiz müfettişler de sadece mali hesaplara baktılar. Patrikhanenin yıkıcı faaliyetleri gibi bir meselenin incelenmesine asla girişilmedi» gibi teminat vermişlerdir. Times bu politika değişikliğini üç nedene bağlamaktadır:

— Tehditler Atinayı korkutmadı. Aksine Türk—Yunan temaslarını imkânsız hale getirme istidadı gösterdi.

— Patrikhane üzerindeki baskı, Batı hiristiyan ülkelerinde büyük tepki yarattı.

— Tehditlere son verilmesi, Atinayı belki Londra'da Türk Dışişleri Bakanı ile görüşmeye razı edebilecek.

Işte büyük gürültülerden sonra yumuşamanın sayesinde ve Anglosaksonların çabalarıyla Dışişleri Bakanımız, Londra'da Kostopulos Hazretleriyle başbaşa konuşabilmek şerefine nail oldu. Bu ön konuşmalar ve sonrası bize ne sağlayabilir? Ada fiilen Makarios'un elindedir ve Makarios tek karış toprak vermeye razı değildir. Anglosaksonlar Enosis'çidir. Yani gerek fiili durum, gerek diplomatik durum Enosis için hazırdır. Anglosaksonlar ve Atina'nın araştırdıkları, Türkiyeye şerefini kurtarabilelecek birkaç tâviz verebilmenin yollarını bulmaktadır. Tâviz, Enosis'i geciktirmek, Kıbrıs'ta bir NATO üssü kurmak v.s. gibi Kıbrısı kaybettiğimizi tescil eden bazı aldatmacalar olabilir. Kaldı ki Makarios bunlara dahi karşıdır. Kısaca, ısrarla sağlamaya çalıştığımız ve Yunanistan'ın en ufak tâviz vermemek için uzun süredir kaçındığı Türk—Yunan mü*zakereleri, bugünkü şartlar altın*da bizim yenilgiye rıza göstermemizden başka bir şey değildir.

Gromyko'nun ziyareti

Sovyet Dışişleri Bakanı, Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletlerden NATO'ya kaydırıldığı bir sırada Türkiyeye gelmektedir. Sovyetlerin Kıbrıs meselesini çözmek için NATO'ya yardımcı olması her halde beklenemez. Bu bakımdan Gromyko'nun Kıbrıs meselesinde sarih taahhütlere girmekten çok hoşa gidecek güzel sözler söylemekle yetinmesi kuvvetle muhtemeldir. Esasen çözüm yolunu NATO içinde arayan hükümetin de Kıbrısta Sovyet desteğini sağlama yolunda ciddi çabaları yoktur. Bununla beraber, Gromyko'nun gelişi bir zorunluluğu ortaya koymaktadır: Istesek de istemesek de Sovyetlerle münasebetlerimizi düzeltmek zorundayız. Hükümetin temel dayanağı olan AP. Genel Başkanı, Sovyetlerle en ufak yakınlaşmaya karşı olduklarını çeşitli vesilelerle açıkça ortaya koymuşlardır. Basit bir kültür anlaşmasına dahi şiddetle muhalefet etmişlerdir. Anlaşma hâlâ parlâmentonun tasdikine sunulmamıştır. Gromyko'nun dâveti geciktirilmiştir. Hasan Işık'ın boşalan Moskova Büyükelçiliği hâlâ boştur. Buna rağmen politik şartlar gibi ekonomik şartlar da Türk-Sovyet yakınlaşmasını zorunlu kılmaktadır! Tütün, fındık, zeytinyağı gibi ihraç mallarımızın büyük bir kısmına Batıda müşteri yoktur. Sovyet Rusya ihracat sıkıntılarımızı gidermek bakımından büyük bir pazar olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Sovyetler Birliği petrolden tutun da her türlü makineye kadar muhtaç olduğumuz bütün malları kredi ile sağlayacak durumdadır. Pek yakında en Amerikacı hükümbetlerin dahi, Sovyetlerden iktisadi yardım almak zorunda kalacağı hususunda şüphe edilmemelidir. Diğer taraftan kamu oyu anlamıştır ki, Sam Amcanın dümen suyunda gitmek, Türkiyeye sadece zarar getirmektedir. Türkiye ancak çok taraflı dostluklar kurmakla çıkarlarını daha iyi koruyabilir ve milletlerarası plânda şeref ve itibar kazanabilir. Aklı başında gazeteler ve kamu oyunun uyanık çevreleri çok taraflı dostluk politikasını desteklemektedir. İnönü ve CHP bu politikanın savunuculuğunu yapmaktadır. İnönü, çok taraflı dostluk politikasını milli bir politika haline getirme yolunda sabırlı ve sessiz bir çaba göstermektedir. Bu şartlar altında en Amerikancı hükümetler dahi, isteseler de istemeseler de, Sovyetlerle yakınlaşmaya doğru yönleceklerdir. Sovyetlerin de bu yöndeki gelişmeleri muhataplarının gerçek niyetleri ne olursa olsun, kolaylaştıracakları beklenmektedir. Bu sebeple Gromyko'*nun ziyareti, herşeye rağmen*, Türk—Sovyet münasebetlerinin gelişmesinde yeni bir adım sayılmalıdır.

CENTO Genel Sekreterinin özel demeci

CENTO Genel Sekreteri Khalatbary, Zafer gazetesine Dominik'teki Amerikan elçisinin beyanlarına benzer özel bir demeç verdi. Gazete demeci yedi sütün üzerinden manşette yayınladı. Manşete çıkartılan sözler şuydu: «Gizli komünist yayın istasyonları Türkiyede bütün solcu unsurları iktidarı ele geçirmek üzere bir birleşik cephe meydana getirmeye dâvet etmektedir.» Genel Sekreter şöyle devam ediyordu: «Cephe teşekküleri halen komünist propagandası için kullanılmakta (Menderes de Vatan Cephesi kurmuştu) ve komünist nüfuz sahasını genişletmek için yine bunlardan istifade etmektedir. Öğrenci bünyeleri de ayni gayeler için istismar edilmektedir.»

Genel Sekretere göre, Türkiyede bütün solcu unsurların birleşmesi çok tehlikelidir, komünistliktir. Komünistler öğrencileri de istismar etmektedir.

Genel Sekreterin kendini çiftliğinde sanarak Türkiyede Amerikanın Dominik elçisi gibi konuşmasını bir tarafa bırakalım. Fakat bu sözler, CENTO'nun amacını göstermek bakımından ilgi çekici: CENTO memleketlerin dış savunmasıyla değil, iç işleri ile ilgilidir. İçeride komünist avı ile meşguldür. Peki komünist kimdir? Genel Sekreter çok uzun demecinin her satırında komünizm sözü ediyor, fakat komünistliğin ne olduğunu söylemiyor. Ama sözlerinden öyle anlaşılır ki Amerikayı tenkit etmek, petrolden söz etmek komünistliktir.. «Solcu unsurlar» sözünü istihfafla kullandığına göre, solda olduğunu ilân eden CHP ve İnönü de CENTO için tehlikeli «şahıs ve teşekküller» listesine girmiştir... Bu zihniyetteki bir CENTO, demokrasimiz ve güvenliğimiz için bir tehdittir. Orta Doğudaki bir Teksaslı petrolcü gibi konuşan Genel Sekreter, Türkiyede solu ve öğrenci teşekküllerini suçlamaya kalkışmadan önce, Türkiyede faşistlere en geri ve satılık insanlara dağıttığı gizli fonların listesini açıklamalıdır.

Bir Amerikan Askerî Heyeti

Cumhuriyet gazetesinin Amerikan askeri yadımının nasıl bir aldatmaca olduğunu açıklaması üzerine havayı yatıştırmak için Korgeneral Bonsteel başkanlığında bir askeri heyet ani Ankaraya geldi. Ilgililerle temasa geçti. Heyet, istediğimiz dört muhribin verileceğini söyledi. Yalnız ufacık bir engel vardı; Amerikan Senatosunun müsaadesi gerekliydi. Sayın senatörler ise Türkiyeye muhrip vermeye yanaşmıyorlardı! Kısacası, heyetin söyledikleri bir yatıştırma, oyalama ve aldatmacadan ibaretti. Bu arada dikkati çeken bir olay heyet üyelerinden Hava Tümgenerali Allen'in Meclis Kütüphanesinde eski Hava Kuvvetleri Komutanı, bugünkü AP Senatörü Tekin Arıburnu ile uzun uzun konuşması oldu.

Enerji Bakanına cevabımız

Başkan Yardımcısı Demirel'in en yakın arkadaşı olan Enerji Bakanı Mehmet Turgut, AP grupunda Çelikbaş'tan büyük bir celadetle Petrol Kanununu ve yabancı petrol şirketlerini savunduğu iddiasıyla kendi grubunda dahi ağır tenkitlere uğradı. Buna rağmen, milli petrol dâvamız için henüz en ufak bir ümit ışığı da göstermemiş bulunan genç bakan, şimdilik, petrol konusunu ele alan gazete ve dergilere mektuplar göndererek biraz fazla «ârifane» bir tecahülle «vesikalarınızı görelim» demektedir. Biz yine de YÖN'e sorulan konuda vesikaları konuşturalım:

YÖN yüzden fazla 10 tonluk kamyonu olan bir nakliye şirketinin, Doğuda buldukları petrolü Mersin'e taşımak için müracaatta bulunduğunu, fakat nakliye imkânı yok gerekçesiyle buldukları petrolü işletmiyen yabancı petrol şirketinin teklifi cevapsız bıraktığını yazmıştı. Enerji Bakanı «Vesikanız» diyor. Işte vesikalarımız: Bahis konusu nakliye şirketi Sanayi Nakliyat A. Ş. dir. Ve 4.1.1963 tarihinde yani 28 ay kadar önce iki mektupla Shell'in Ankara ve Istanbuldaki merkezlerine müracaat yapmıştır. Nakliyat şirketi teklifinde «elinde hâlen 116 adet 10 tonluk kamyon mevcut olduğunu» bildirmiş, fiyat ve şartlarını açıklamıştır. Shell, bulduğu petrolü işletmek istemediği için teklifi cevapsız bırakmıştır. Bu mektupların kopyalarını Bakana postaladık. Bakan ayrıca, petrol bulup işletmediklerine dair vesikalarımızı istemektedir. Yukarıdaki vesika bunun da cevabını getirmeketyse de Bakana ayrıca YÖN koleksiyonlarını ve Prof. Muammer Aksoy'un yazılarını iyi niyetle okuduğu takdirde aradığı cevapları fazlasıyla bulacağını hatırlatalım.

Tekrar ediyoruz: Petrol ile oynamak tehlikelidir.

Hükûmet

Koalisyon hükümeti felce uğramışa benzemektedir. Inatçı Bölükbaşı, bilinen inadıyla TRT meselesini sonuna kadar götürmeye azimli gözükmektedir. Hükümetten çekilmeye niyetli değildir, ama bakanları, öyle anlaşılıyor ki, kararnamelerin çoğunu imzalamıyacaklardır. CKMP.li Adalet Bakanının radyoya karşı savcıları harekete geçirmesi, Bölükbaşı'yı Meclis araştırmasının sabote edilmek istendiği düşüncesiyle, iyice kızdırmıştır. Bu, hükümetin felce uğraması demektir. Bölükbaşı yumuşamazsa iki şık kalmaktadır: Birinci şık hükümetin istifasıdır. Istifa, iktidarın CHP. ye devri ve koalisyonun, özellikle AP. nin perişan olması demektir. Ikinci şık ise milli güvenliğe aykırı faaliyetler gibi kimsenin altından kalkamıyacağı iddialarda TRT Genel Müdürüne işten el çektirmektir. Bu *takdirde de* Danıştayın Genel Müdürü derhal vazifesine iadesi kuvvetle muhtemeldir. Hükümet, Anayasa çiğnenmesiyle sonuçlanacak bu işe elbette ki cesaret edememektedir. Çabalar TRT Osman'ı oyalamaya, avutmaya, başka tâvizlerle gönlünü almaya yönelmektedir. Meseleye Gürsel de el koymuş inatçı Bölükbaşıya boş yere meram anlatmaya çalışmıştır. 1965 Türkiyesinde şimdi böyle hükümet edilmektedir.

AID millî petrolü nasıl baltaladı?

Yabancı şirketlerin gücü, her zaman yazdığımız gibi, arkalarına aldıkları devletten gelir. Emperyalizm çağında tekeller ve devlet içiçedir Bunun ibretle üzerinde durmamız gereken son bir örneğini gazeteci arkadaşımız Seyfettin Turhan açıkladı: AID, Türkiye Petrolleri A. O. nın petrol bulmasını önlemek için Amerikaya sipariş edilen petrol tulumbalarının gelmesini önlemiştir! Seyfettin Turhan aynen şöyle demektedir: «Iş artık yabancı şirketlerin çapını aşmaya ve onların sırt dayadıklar büyük kuvvetlere sirayet etmeye başlamıştı. Şimdi sıra şirketin arkasında Devlet gücünün kendini hissettirmesine gelmişti.

Nitekim Türkiye Petrolleri tarafından AID kredisinden Amerikaya sipariş edilen petrol tulumbaları bir türlü gelmiyor, karşı taraf her hatırlatmada yeni bir mazeret ileri sürüyordu Konu bir ara askerî makamlara kadar intikal etti. Hattâ bir seferinde Genel Kurmay Başkanı Sunay tarafından NATO askeri makamlarına dahi mesele açıklandı.

Nitekim Amerikan makamları meseleyi daha fazla uzatamıyacaklarını anlıyarak şöyle dediler:

(Bildiğiniz gibi AID kredilerinden petrol istihsal makineleri getirtilemiyeceğine dair anlaşmada hüküm vardı. Bu sebeple son siparişimiz iptal edilmiştir.)

Gerçi AID anlaşmasında böyle bir hüküm vardı. Ama bu hükme rağmen, Türikyeye yardımın başladığı tarihten bu yana, bahis konusu anlaşmayla ilgili ithal kotasının 741. maddesini teşkil eden bu fasıldan çeşitli petrol makineleri getirilmişti. Şimdi bu kapı kapanıyor vaktiyle pek ileri bir görüş ifadesi olarak konan ve tatbik edilmeyen bir hüküm birden bire hatırlanmış oluyordu.»

Seyfettin Turhan, bir de Inönü hükümetinin azimli tutumu dolayısile başarısızlığa uğrayan Petrol—Kimya olayını açıklamaktadır. American National Distillerse firması, 783 milyon liraya mal olacak bir Petrol—Kimya Sanayii kurmaya tâlipti. Gerekli 65 milyon dolar dövizi AID sağlayacaktı. Böylece devletin parasıyla firma, piyasada geniş ölçüde aranan suni deri, kablo izole maddesi, ambalaj maddesi hortum su boruları vs. imal edecekti' TPAO. ayni işi 400 milyon liraya yapabileceğini bir karşı proje ile açıkladı. Amerikan National Distiller's Ereğli—Çelik'te Koppers grubunun yaptığı gibi aradaki 383 milyon lirayı cebe atacaktı. Ayrıca her yıl, bu tatlı işten 14 milyon dolar dövizi kâr olarak transfer edecekti. Firma, işi nasıl olsa koparacağından emindi: «Firmanın Idare Meclisi Başkanı tesadüfen (!) Ankaradan geçti. Dostlarının bir iki gün kalmasını ısrarla teklif etmesi üzerine de şehre indi ve fazla beklemeye de hacet kalmadan Başbakan Inönü ile görüştü. Çıktığı zaman pek kibirli bir hali vardı. Her şeyin olup bittiğini anlaşmaya varıldığı hususunda beyanat dahi verebileceğini söylüyordu. Ancak böyle bir beyanat veremiyeceğini öğrenmesi için Ankaradaki kısa ikamet müddeti yetti de arttı. Bunun üzerine firma mümessili karşısındaki sorumluya : (Ya bizimlesiniz, ya bize karşısınız) dedi. Bu tehdidin âzamisi idi ve kendileriyle anlaşılmadığı takdirde teşebbüsün mümkün olamıyacağını ima ediyordu.»

Işte yabancı tekeller, devletin koltuğunda böyle çalışır. Amerikan Hükümetinin işine gelmediği zaman, yabancı şirket jetleri benzinsiz bırakır Yabancı şirket, Türkiyede rafineri kurunca şirket kazansın diye Amerikan hükümeti akaryakıt yardımını keser TPAO.yı petrol tulumbalarından yoksun bırakır vs. vs.. Ve bütün bunlara rağmen, Türkiyede hâlâ petrol şirketlerini ve yabancı sermayeyi savunan profesör etiketli, hayli Çombe vardır.

Bir gecekondu yıktılar

Dün, Küçükçekmecede Menekşede bir gecekonduyu yıktılar. Kırk yaşında üç çocuklu Giresunlu Hasan Aksoyun gecekondusunu yıktılar. Hasan Aksoy on iki yıl önce Cihangirde inşaat işçisi iken orada bir eczanede çalışan Fikriyeyle tanışıp evlenmiş. Ikisi de gurbetçi. Fikriye Aksoy şöyle anlattı:

«Anamı sekiz yaşından beri görmedim. Bir anam var. Yaşadığını buraya gelen komşulardan duyuyorum. Sekiz yaşımda beni evlâtlık verdiler. Istanbula geldim. O yıl bu yıldır ne anamı gördüm, ne de köyümü. Benim köyüm de Hasan oldu, evim de. Benim köyüm de Menekşe oldu, evim de.»

Evlendikten bir yıl sonra işte bu gecekondu yerine, Menekşe sırtlarına gelmişler. Paraları olmadığı için kendilerine bir çadır uydurmuşlar. Tam beş yıl karda kıyamette, sıcakta tozda, susuz, ışıksız mağara hayatı yaşar gibi tam beş yıl çadırda yaşamışlar. 1958 de de komşuların yardımlarıyla bu gecekonduyu, kırıp sararak yapmışlar.

Burası bir gecekondular şehridir. Onde deniz... Arkada kaygan Basınköy.. Bizim evler. Yanda anlı şanlı Florya... Zengin, milyoner, villâları... Mutlu azınlığa dayamış sırtını fıkara Menekşe gecekonduları.

Florya bu yoksulluktan iğreniyor. Yanındaki gecekondulardan utanıyor. Utanıyor gibi gözüküyor. Bence her şey herkes utanır. Bütün gayri insani davranışlar da herkes utanır da Florya utanmaz. Florya namussuzdur. Florya orospudur. Florya utanmazdır. Florya vatansızdır. Florya merhametsizdir, vicdansızdır, taş yüreklidir. Florya utanmaz. Florya elinden gelse toptan taş yürekliğinden, yıktırır bu evleri. Florya kendine yakıştıramadığından yıktırır bu evleri.

Menekşe sırtları kaysa da güzel yer. Diyorlar ki zenginler gelip bu yamaca tapu uydurmuşlar. Hattâ maslup Hasan Polatkan veya akrabaları buradan ucuza arsalar kapatmışlar.

Bu gecekonduların müthiş bir hayatı var. Buradaki gecekonduların hemen hepsi üç beş kere yıkılmış yapılmıştır. Gecekonducular toprağa inatla yapışmışlar, ayrılmıyorlar. Bin kere yıksalar, bin kere daha yapacaklar. Başka başlarını sokacak bir delikleri yok. Çaresiz insanla başa çıkılmaz. Çaresiz insan dünyanın en güçlü insanıdır.. Dünya dünyaya geçse gecekonducuları Menekşeden ayıramazsınız. Gayret boşuna.

Dün sabah sırtta dolaşıyordum. Güzel, belâlı, insanının içini sevinçle dolduran bir güneş vardı. Deniz alabildiğine uzanıyor az ilerde. Dünya yemyeşil ve ağaçlar çiçeğe durmuş. Yamaçta küçücük, fıkara gecekondu evleri. Güneşte bahar tayları gibi oynaşan cıvıl cıvıl gecekondu çocukları.

Ilerde, yamacın başında bir kalabalık gördüm. Insanlar telâşlıydılar.

«Nedir bu telâşınız?» dedim.

«Gecekondumuzu yıkmağa geliyorlar,» dediler.

«Sebep?» dedim.

«Sebebi kolay», dediler. «Sebebi var.»

«CHP. Iktidarı ele alır onlar AP. lilerin gecekondularını yıktırırlar. AP. Iktidarı ele alır, onlar CHP. ye oy vermişlerin gecekondularını yıktırırlar. Ikisi arasında oyuncağa döndü gecekondular.»

«Siz de CHP den, siz de AP. den yana olmayın.»

«Ya nereden yana olalım?» dediler.

«Kendinizden yana olun,» diyecektim, utandım. Kendilerini bilmiyorlar ki,

Az sonra iki cip dolusu adam geldi. Içinde dört tane Belediye Zabıta Memuru bir polis komiseri, bir mühendis... Yakası Arı rozetli... Dikkat edin yakası Arı rozetli.. Yakası Arı rozetli.. Teknik Universite bitirimli bir mühendis de vardı. Iki de işçi vardı. Gecekonduyu yıkacak işçiler. Ellerinde kocaman kazmalar vardı. Işçiler önce çocukları çıkardılar evden. Küçücük el kadar çocuklar. Temiz, pak. Sonra bir minder çıkardılar, eski ve tertemiz. Bu gecekondunun her şeyi eski, her şeyi tertemiz. Sonra iki yorgan Sonra bir iki kapkacak. Bir su küpü. Bir sacayağı, bir kırık iskemle... Işte o kadar. Gecekondunun bütün zenginliği bu kadar.. Ama tertemiz. Iki de yeni doğmuş, yumuk yumuk kedi yavrusu attılar gecekondudan dışarı. Çocuklarla birlikte dışarda bir köşeye sığınıp kaldılar yavrular. Bu gece kedi yavruları insan yavrularıyla birlikte ayazlayacaklar. Çocuklar hasta... Uç çocuğun ortancası daha yeni ameliyat olmuş. Sürünür gibi bir hali var. Birisi bebecik... Yerinden olmuş. Şaşkın kocaman gözlerle olan bitene bakıyor. Hiç bir şeyin, başına gelen felâketin hiç farkında değil. Şu yıkmak için boşalttıkları küçücük ev, bu küçücük çocuğun oyuncağına benziyor. Çocuk öylesine küçük ki, elinden oyuncak evini almışlar yıkacaklar da oral bile değil.

Bir de baktım, mahallenin bütün kadınları gecekondunun dört bir yanına halka olmuşlar ağlıyorlar. Genç, yaşlı bütün kadınlar ağlıyorlar.. Duyan geliyor, gelen ağlıyor. Çocuklar kadınlar genç kızlar ağlaşıyorlar.. Kimbilir burada şu oyuncak evler için bu fıkara gecekondu kadınları ne kadar gözyaşı döktüler? Kimbilir, kimbilir? Ağlayan kadınlar içinden, yıkılan gecekondunun sahibi kadını seçmek zor. Sordum gösterdiler.

Gecekondunun arkasına bir yere sığınmış, bir yanında çocukları, bir yanında kedi yavruları uğunarak ağlıyor. Işte Anadolu kadınları ölülerinin başında böyle uğunarak ağlarlar... Anadoluda bir evden işte böyle ölü çıkar. Bütün köyün kadınları da birikip ölüye ağlarlar.

«Hastayım,» dedi, kadın. «Hastayım kardaşım... Hasan duymasın. O da hasta. Kalbi var.. Ayılıp bayılıyor. Hasan duymasın.. Hasan Duymasın. Bu onu iflâh etmez. Nasıl etsek de Hasan duymasa. Aaaaah, Hasan duymasa... Nasıl, nasıl da yaptık burayı. Beş yıl kar içinde, çamur içinde beş yıl burada çadırda yaşadık. Çadırda doğan üç çocuğumuz da öldü. Uçü de burada soğuktan öldü. Sonra komşularla elbirliği bu gecekonduyu yaptık. Aaaaaaaah, Hasan duymasa... Yüreğine iner Hasanın..»

Hasan akşam işten gelirse duyacak yazık ki. Biliyorum, anlıyorum Hasan deli olacak. Hasan kahrolacak. Hasan evini çok seviyor, belli. Gecekondunun önüne güzelim ağaçları sevgiyle, aşkla dikmiş. Ağaçlar yaprakta, çiçekte. Büyümüşler. Benim de yüreğim götürmüyor. Ben de dayanamıyorum.

Yakası Arı rozetli bana:

«Fotoğraf çekemezsin» dedi.. Hem de öfkeyle... Elim ayağım titredi. Bu adamdan iğrendim. Birgün adını öğrenirsem adını da yazarım. Bütün öfkemi yüzüne kusarım. Iğrendiğimi söylerim. Ben fotoğrafını çekmeyeceğim de onların bu halini millet görmeyecek...

Bu adamı millet, bu fıkara millet, işte şu gecekondusu yıkılan millet okutmuş. Okutmuş da adam olsun diye. Okutmuş ki, tâ Teknik Universitelerde okutmuş ki evler yapsın... Şu gecekndularda yaşayan insanlara güzel rahat evler yapsın, diye okutmuş. Şimdi bu adam tutuyor da, bütün öğrendiği bilimi bir fıkara, bir bebe oyuncağı gibi mahzun evi yıkmağa kullanıyor.

Eli kazmalı işçi gecekondunun üstüne çıktı. Ev nerdeyse çökecek. Işçi gecekondudan daha büyük. Elindeki kazma daha büyük Sonra edemedi indi. Kocaman adamlar, şu mahzun, şu küçücük, şu çocuğun oyuncağını yıkmak için didiniyorlar. Koca kazmalı işçi gecekondunun üstünde çok duramadı indi. Aşağıdan yıkmağa başladı. Bir kazma vurdu hoop, bütün gecekondu dağılıverdi. Duvarlar kontrapläktanmış, incecik.. Bütün duvarlar kontraplaktan, taş değil, tahta değil, çimento değil tuğla değil kontraplaktan.

Gecekondu dağılıp yere serilirken kadınlar, çocuklar bastılar ağıdı. Gecekondu sahibi kadından ölüm çığlığı gibi bir çığlık yükseldi, Floryanın üstünde söndü.

Ben istemesem de bu gecekondu yıkıcılarını birer cellâda benzetiyordum. Insan cellâdı kötü bir şeydir. Urpertici bir yaratıktır. Gecekondu cellâtlarından daha çok ürperdim. Daha, daha çok...

Akşama doğru yağmur basladı... Çocuklar ve kediler yağmur altında kaldılar. Hışım gibi yağmur yağıyor. Gecekondu mahallesi çamur içinde, karanlık içinde... Hasan işten geldi. Hiç bir şey söyleyemedi uzun zaman... Dili tutuldu. Bir süre sonra:

«Evimi yıkanlar eviniz yıkılsın», dedi.

Benim bir tuhafıma gidiyor, Hasanın, o hüzünlü o küçücük çocuk oyuncağı eve o kocaman kazmalarla kocaman resmi giyimli, yakası arı rozetli koskocaman adamların yıktığı eve, evim demesi tuhafıma gidiyor.. Bu kocaman adam Hasan bu küçücük eve nasıl oluyor da evim diyor.

Karanlığa yağmur yağıyordu.. Hasan, iki üç kontraplağı yanyana getirip çocuklarına yağmurdan korunacak bir sığınak yaptı Şöyle gecekonduları çadır gibi çatarak... Az sonra o kocaman resmi elbiseli adamlar kocaman kazmalarıyla gelip gene yıktılar. Çocuklar gene yağmur altında kaldı. Kocaman dev adamlar gittiler. Cellâtlar gittiler. Hasan gene çattı kontraplakları.. Yağmur indiriyor. Her yer çamur içinde. Çocuklar çamura belendiler Hasan suya girip çıkmış gibi. Karanlık.. Cellâtlar gene geldiler, az sonra, çocukların üstündeki sığınak kontraplağı aldılar, şuraya atıverdiler. Çocuklar yağmur altında gene kaldı. Ben oradan ayrılıncaya kadar bu üç kere oldu.

Fikriye Aksoy ile bebesi

Bu dün Istanbulda, mutlu azınlığın Floryasında, bu cennet örneği yerin az ilerisinde oldu. Ve efendiler şahane villâlarında kuş tüyü yataklarında, kuş sütü eksik sofralarında yemeklerini yeyip, viskilerini içip rahatça uyudular. Güzel düşler gördüler Hasan Aksoy da üç çocuğuyla, hasta karısıyla bu gece sabaha kadar delice yağan yağmur altında titresti durdu.

Bu, yüzyılımızın yüz karası bu utanç verici bir zulümdür Buna, insan olan hiç kimsenin yüreği dayanmaz.

Hasan Aksoyun evini haksız yıktılar. Anayasaya, hukuka, insanlığa aykırı olarak yıktılar. Avukatları, namuslu insanları bu gayri insani davranışı mahkûm etmeğe çağırıyorum. Gelmezseniz, Allah sizin de belânızı versin. Hasanın elinden bir şey gelmez. Uç çocuğu, bir karısıyla ayda üç yüz lira kazanıyor. Işte bu Hasanın hakkını korumazsanız, Alah sizin de bin belânızı versin.

Gecekondu gibi bir cehennemde, susuz, ışksız bir yerde insanları yaşamağa mahkûm edenler, bir de utanmadan bu çocuk oyuncağı bile denemez kederli, hüzünlü, belâlı evleri yıkıyorsunuz. Ayıp, rezalet..

Gecekonducuları oturtacak ev yapmadıkça, onları böyle yoksulluk içinde süründürdükçe ev yıkmayın. Sizi uyarıyorum yıkmayın. Duydum ki sırasıyla gecekondu yıkmağa karar vermişsiniz. Hemen vazgeçin... Yoksa başınıza belâların belâsı gelecektir. Türkiyeyi cehennem ettiğiniz insanlar, Türkiyeyi size cehennem edeceklerdir. Bu benim sizi ilk uyarmamdır.

Ya, evet evet... Sen güzel Istanbul şehrisin... Dün gece Menekşede çocuk oyuncağı gibi küçücük, üç metre karelik, altı insanın yaşadığı bir gecekonduyu yıktılar. Dün gece sabaha kadar gecekonducular yağmur altında kaldı.. Yaaa, sen güzelim Istanbul şehrisin.

Yaşar Kemal

Başkonsolos Schmidt yine sahnede!

Geçen hafta Ege Bölgesi Sanayi Odası Genel Kâtibi Prof. Muhittin Alam bir basın toplantısı düzenledi ve Amerikan baskısı sonucu zeytinyağı ihracımızın durduğunu, bu yüzden fiyatların 550 kuruştan 425 kuruşa düştüğünü açıkladı. Prof. Alam, Amerikan baskısından kurtulmak için devletin âcil tedbir almasını istedi: «Tedbir alırken Amerikaya kafa-kol çekelim demiyoruz. Ancak anlaşmalarda iki tarafın rızası ile olur. (Ben sana dikte edeceğim, sen yapacaksın!) Buna anlaşma değil, aldatma denir.»

Bilindiği gibi Amerika bize soya yağı satmış bu satışın şartı olarak da zeytinyağı ihracımızı sınırlamıştı. Hükümetin soya yağı anlaşmasını feshe karar vermesi üzerine de Prof. Alam'ın belirttiği gibi, bizi buğday ve sair gibi bütün zirai fazla maddelerinin Türk parasıyla satışını kesmekle tehdit etmişti. Hükümet bu yüzden zeytinyağı ihracını başlatamamaktaydı. Bu kadar açık bir haksızlık ve baskı karşısında dahi her işe burnunu sokmakla görevli Izmir Başoknsolosu G. Levis Schmidt susamadı ve konuştu. Meğer bizi çok düşündükleri için zeytinyağımızı satmamıza engel oluyorlarmış Sovyetler Birliğine zeytinyağı satarsak oyuna gelirmişiz. Başkonsolosun sözleri aynen şudur: «Bir zeytinyağ müstehliki olmıyan Rusya bu yıl Türkiyeden 20 ilâ 40 bin ton zeytinyağı talebinde bulunmuştur. Şimdiye kadar Türkiyeden hiç zeytinyağı almamış. Rusya'nın ekonomik alanda

bu yağı kullanmak imkânı olmadığına göre, bunu biz politik bir talep olarak kabul etmekteyiz.. *Türkiyenin bu yıl böyle bir pazar bulabilmesi iyi.* Fakat seneye şartlar değişebilir. Eğer Rusya politik bir mülâhaza ile bu talepte bulunuyorsa, gelecek yıl aynı miktar zeytinyağını Türkiyeden satın alacağı garanti edilemez. Fakat bu satış Türkiyenin normal pazarlarını rencide eder. Rusya alacağı yağın karşılığında mal verecektir. Malın seçiminde de çok dikkatli olmak gerekir.

Şimdiye kadar hiç zeytinyağı talebinde bulunmayan Rusyanın şimdi muazzam miktarlar istemesi, Türkiye ile Amerika arasındaki soya anlaşmasını hedef tuttuk*larını gösterir.*»

Çok dalgın Başkonsolosa hatırlatalım: Soya anlaşmasının feshini Ruslar değil, biz istiyoruz. Nitekim Ticaret Bakanı son bir açıklamasında soya anlaşmasının feshinin Amerika ile olan uzun yazışmalarla yokuşa sürülmesi üzerine, anlaşmayı artık yok saydığımızı açıkladı.

Dönüşüm

Kızılay'da yeniden «Dönüşüm, Dönüşüm» sesleri işitildi. Ankara Universitesi öğrencilerinden bir grubun çıkardığı 15 günlük «Dönüşüm» siyasi gazetesinin ikinci sayısı çıkmıştı. Genç öğrenciler, ilk sayı gibi ikinci sayıyı da Atatürk Bulvarında kendileri satıyorlardı. Dönüşüm'ün ilk sayısı büyük heyecan yaratmış ve sonunda toplattırılmıştı. Dönüşümcüler, bu olayları gazetelerinde şöyle yazdılar:

«Genç Universiteli bir eyleme girişti. Sesini duyaracak bir yayın aracını kendi dar olanaklarını zorlayarak çıkardı: Dönüşüm..

23 Nisan 1965 günü Kızlay DONUŞUM ile doluydu. Satış saat 15.30 da başladı. Kızlı-erkekli üniversiteli gençler, Kızılayın dört bir yanında Dönüşüm satıyorlardı. Bu 18.15 e dek böylece sürdü.. 18.15 sıralarında nereden türediklleri belli olmıyan bozkurt rozetli bir takım kişiler ortalıkta dolaşmaya ve Dönüşümcülere dalaşmaya başladılar. Para ile birkaç Dönüşüm alıp yırttılar... Bir takım kişiler Dönüşüm satıcılarının çevresini sardılar. Gazeteleri ellerinden almaya kalkıştılar. Verilmeyince her satıcının üzerine 15—20 kişi çullandılar. Gazeteyi satanlar dövüldü. Gazeteler yakıldı, yırtıldı. Bu arada göze açıkça çarpan saldırganların rastgele bir araya gelmedikleri örgütlü hareket ettikleriydi.. Olaylar sırasınsında güvenlik kuvvetleri geldiler. Yalnız Dönüşümcüleri yakaladılar. Jeep'e bindirip karakola götürürken arkadaşlarımıza saldırganların yakalandıkları ve kendilerinin ise korunmak üzere götürüldüklerini söylediler.

18.45 te Dönüşümcüler Birinci Şubedeydiler. Komiser Yardımcısı Zahit bey telefonda kavgacıları yakaladık diye bir yere arkadaşlarımızın yakalanışını haber veriyordu. Karakolda saldırganlardan bir tekinin bile yakalanmadığı (!) anlaşıldı..

Yakalanıp karakola götürülenler, gerekçesiz bekletilirken bir yanda Dönüşümün yeniden satışa çıkması gerektiği kararlaştırıldı... Hürriyet meydanına çıkıldı. Satışa başlandı. Biraz sonra güvenlik kuvvetleri geldiler. Durup dururken hiç bir olay yokken gazeteyi satan üç kişiyi alıp götürdüler. İkinci katta boş bir odaya kondular. Henüz yeni oturmuşlardı ki *Birinci Şube Müdür Muavini* odaya girdi, satıcılardan Sinan Taşgil'e **(ulan it seninle mi uğraşacağım)** diye bağırdı. Arkadaşlarımız biraz sonra gazeteyi satanlardan başka gazeteyi savunan üç okuyucunun da getirildiğini öğrendiler.

Sayıları 13'ü bulan gençler, birkaç saat gerekçesiz bekletildikten sonra TCK.'nun 535. maddesini çiğnemekle suçlandılar. Yani gazete satarken yüksek sesle bağırıp halkı rahatsız etmek ve kışkırtmaktan... Sonunda arkadaşlarımız gece yarısı konuta bağlı salıverildiler.

Ertesi günü Dönüşüm Hürriyet Meydanında bitene dek satıldı. Hiç bir olay çıkmadı. Çünkü bulvarı genç üniversiteliler doldurmuştu. Satışı sağlamanın da tek yolu buydu. Çünkü güvenliği, dirliği ve düzenliği devlet kolluğu*nun sağlayamadığı bir önceki gün* görülmüştü.

Gazetenin satılıp bitmesi karşısında gazete yetkilileri ikinci baskıya gittiler. Ne var ki somut, kesin gerekçesi hâlâ anlaşılamıyan bir mahkeme kararıyla gazete toplatıldı. Bu arada toplatma kararını görmek isteyen bir arkadaşımıza bir yetkili Ankara Emniyet Müdürlüğünde iki tokat attı.»

27 Mayıs öncesi metotlarını ihya etmeye kalkışanlara hatırlatırız: Universite öğrecileri ile uğraşmak tehlikelidir.

•

TİP Genel Kurul toplantısı

Türkiye Işçi Partisi'nin üç ayda bir yaptığı Genel Yönetim Ku*rulunun açık toplantısı* geçen Pazar günü Ankara'da yapıldı. Bine yakın partili ve dâvetlinin izlediği toplantıda TİP Genel Başkanı Aybar, Prof. Sadun Aren, Parti Genel Sekreteri Rıza Kuas, partiye o gün giren Doçent Suat Aksoy ve Doçent Burhan Cahit Unal; partinin kurucularından sendikacı Nebioğlu sendikacı Şaban Erik; Hamdoş isimli Antepli bir köylü ve işçi Osman Selcan ilgi ile izlenen birer konuşma yaptı.

Topluca söylenen İstiklâl Marşından sonra «Emperyalizme ve kapitalizme karşı yapılan Kurtuluş Savaşımızda şehit düşenler, büyük kurtarıcı Atatürk ve iş kazalarında can veren işçiler, Zonguldak'ta grev sırasında öldürülen iki işçi kardeşimiz için iki dakikalık bir saygı duruşunda bulunuldu. *Daha sonra partiye yeni* giren iki Doçent, partililere tanıtıldı ve konuşmalara geçildi.

Ilk sözü alan Aybar: Emperyalizmin 45 yıl önce yaptığı saldırıyı; bu saldırıya karşı yapılan Milli Kurtuluş hareketini kısaca hatırlattı ve «45 yıl sonra yeniden bir Kurtuluş Savaşı başlamıştır. Bu savaşı da bir önceki gibi emekçi halkımız yapacak ve kazanacaktır.» diye sözlerine başladı. 27 Mayıs'tan sonra kurulan TİP'*in seçime girme* hakkını kazanıncaya kadar uğradığı haksız ithamlarla saldırıları özetledikten sonra TİP'in seçime girmekle meydana gelen sosyal ve siyasi olayın önemi üzerinde şunları söyledi:

«Uzun tarihimizde çilekeş emekci halkımızın yurt yönetiminde söz ve karar sahibi olmak için bu atacağı ilk adım *olacaktır.* Önümüzdeki seçimlerde nâsırlı elleri ile Büyük Meclise giren emekçiler, Türkiyemizi tam bağımsız, uygar bir toplum haline getirme dâvasının öncüleri olacaklardır. Ve bu defa azınlıkta da kalsalar gene de emeğin kararlı ve gür sesini duyuracaklar. Yurt yönetimini gine de emekten, halktan yana iteleyeceklerdir. Ve 1969 da Türkiyemizin hızla kalkındıracak politikayı emekçiler tezâha koyacaklar *işçinin,* yoksul köylünün, kısaca bütün emekçilerin, insanca yaşamasını sağlayacak kurumları nasırlı elleri ile emekçiler yapacaklardır.

Aybar, bütün yurtta yayılmakta olan anti-emperyalist milli kurtuluş havasının önemi üzerinde durduktan sonra: «Geri bırakılmış bağımlı bir vatanda yaşamanın maddi mânevi ıstırabı kafalarımızda ve etlerimizde. Fakat Kuvay milliye ruhunun yeniden *canlanışının inançlı sevinci* yüreklerimizde, en acılı, fakat en umutlu günlerimizi yaşıyoruz. Emekçisi ve gerçek aydınları ile yurdun zinde kuvvetleri uyanmıştır. Kurtuluş savaşı Türkiyesinin kıskançça istiklâlci, halkçı ve devrimci politikasına dönülmesini istiyoruz» dedi. Fakat, statükocu partilerin kurduğu 4. koalisyon hükûmetinin böyle bir hamle yapacak ruhta ve yetenekte olmadığını belirterek; yerli ve yabancı *sermayeye öncelik tanıyan;* kurtuluşu bunlardan bekleyen bir zihniyetin bu kanısının delilleri olduğunu söyledi.

Aybar, yeni hükûmetin iş başına gelmesi ile, Anayasa teminatı altında olan haklara ve kuruluşlara karşı taşlı - sopalı saldırıların arttığına dikati çekmiş; daha çok TİP'e karşı yönelmiş gibi görünen, fakat bütün ilerici hareketleri tehdit eden bu kaba kuvvet gösterilerinin asıl Anayasayı, Anayasanın öngördüğü demokratik sosyal hukuk devleti düzenini hedef aldığını; fakat hükûmetin ise AP. ve komünizmle mücadele derneğine *mensup olan bu zorbalara* son derece yumuşak davrandığını söyledi. Bu şartlar altında seçim güvenliğinin şimdiden yok olduğunu ve partilerin seçime eşit şartlarla girmesini sağlamakla ödevli olan hükûmetin bu ödevini şimdiden yerine getirmediğini belirtti.

Konuşmasına devam eden Aybar; Yurt sorunlarının ancak demokratik bir ortamda ve gerçek toplumculuk yolu ile çözülebileceğini işaretle, toplumculuğun neden demokratik olduğunu şöyle özetledi;

«Bizi zorla iktidara gelmeyi amaçlayan bir parti olarak görmek isterler. Çünkü demokratik bir ortamda ergeç yenileceklerini bilirler. İsterler ki biz yeraltı çalışmalarına girişelim ve efendiler kolayca hakkımızdan gelsinler. Hayır, biz Anayasacıyız, oyuna gelmeyiz ve de Anayasayı oyuna *getirmiyeceğiz. Biz iktidara* ancak halkla beraber gelirsek onun şevkli ve inanlı çabasını cömertçe harcıyacağını biliyoruz. Ve şunu da biliyoruz ki, halkımız oy hakkına sahip çıkmıştır ve tepeden inme iktidarları tutmayacaktır. Üstelik halkı uyarıp haklarına, kendi dâvasına sahip çıkarılmadıkça, köklü dönüşümlerin başarılamıyacağı muhakkaktır.

Demokrasi asıl toplumcuların rejimidir ve seçim müessesesi so*nunda emekçilerin zaferini* sağlar. Demokrasiyi bırakıp yer altına inmek için, çılgın olmak gerekir. Bizim aklımız başımızda, toprak ağalarının ve kapkaççıları gözlerinin içine baka baka, halkın oylarını alacağız ve iktidara bu yoldan geleceğiz. Ve halk kendi bindiği dalı kesmiyeceği için, her seçimde *iktidara* yine biz geleceğiz. Ama şunu da hemen söyliyeyim, kapkaççıların muhalefet rejimi içinde nasıl güçten düştüklerini gözlerimizle görmek zevkinden kendimizi yoksun etmiyeceğiz.»

SADUN AREN'İN SÖZLERİ

Aybar'dan sonra söz alan parti Genel Sekreteri Rıza Kuas. İstanbul'da deri işçilerinin lokavt sonunda nasıl bir sefalete düştüklerini anlatarak, İktidarın işçiden değil patrondan yana olduğunu söyledi ve kendisine yöneltilen ithamlar konusunda da Zonguldak olayları sırasında Türk İş'de Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreteri olarak değil, bir sendikacı olarak konuştuğunu, bunun için de toplantıda ithamlara cevap vermiyeceğini ifade etti.

Sürekli alkışlar arasında kürsüye çıkan Prof. Aren sözlerine «TİP'in siyasi hayatımıza girmesiyle bir çok meselenin aydınlık kazandığını» belirtmekle başladı ve aydınlığa kavuşan çeşitli konular içinde ikisini ele alacağını söyledi. Kalkınma ve emperyalizmle savaş olarak belirttiği konularını sade bir dille anlattı. Prof. Aren, kalkınmanın «bir *memleket gelirinin artması»* şeklinde tarif edildiğini, bunun sonuç itibariyle bir tarif olduğunu, oysa işin önemli yanının «nasıl kalkınılacağına» verilecek cevap olduğunu belirtti. Geri kalmış ülkelerin kapitalist bir yolla kalkınmasının mümkün olmadığını açıkca anlatan Aren; Türkiyenin de ancak sosyalist bir yolla kalkınacağını söyledi.

Emperyalizmle savaşın, onunla işbirliği yapan iç kapitalizmle uğraşmak demek olduğunu belirttikten sonra «Bir ülkede yabancı sermayenin yerleşmesi için o ülkede onu dâvet eden ve yerleşmesini sağlayan bir sınıfın bulunduğunu gözden uzak tutmamak gerekir. Nitekim bir ülkede empervalizme karşı çıkıldığında, bu milliyetçi akıma içteki kapitalist çevreler karşı koymaktadır. Çeşitli şekillerde onları suçlamaktadır. Bilindiği gibi, emperyalizme karşı çıkanlar ise sosyalistler*dir. Kısaca sosyalistlik,* milliyetçiliktir. Milli bağımsızlık meselesi aynı zamanda bir toplumculuk meselesidir.» dedi.

Prof. Aren'den sonra *partiye* yeni giren Fen Fakültesi Teorik Fizik Doçenti Dr. Burhan Cahit Unal ve Ziraat Fakültesi Zirai Hukuk Doçenti Dr. Suat Aksoy partiye giriş nedenlerini anlatan kısa birer konuşma yaptılar. Unal, özellikle eğitimde eşitsizliğin üzerinde durdu, bu eşitsizli*ğin ancak toplumcu bir düzende* kalkabileceğini belirtti.

Gaziantep'in Çapalı köyünden gelen Hamdoş isimli genç köylünün konuşması toplantının en ilgiyle izlenen konuşması oldu. Topraksız köylünün ne durumda olduğunu gözleri yaşartan bir özlülük ve duygululuk içinde anlatan Hamdoş; sefaletlerinin acılarının ancak kendilerinin toprağa kavuşması ile sona ereceğine inandığını söyledi.

POLİTİKA ve ÖTESİ

GEREKSİZ ÇIKIŞLAR

Dağarcığında bir şeyler bulunmıyan, başı sıkışan politikacılar, ikidebir ortaya «ihtilâlci sosyalizm» *tehlikesi atarak,* dikkati başka *yana çekmek* ve böyle işlere akıllarının erdiğini göstermek istiyorlar. Sosyalizmi anladık ama, ihtilâlci sosyalizm nerdedir, ne yapıyor bunu göstersinler!.. Adalet Bakanı İrfan Baran son zamanlarda bu sözleri ihbar sayma aksiyonunu göstermiştir. Bir parti Başkanının «bir sabah uyandığımızda memleketin kızıla boyandığın göreceksiniz.» sözlerini ihbar telâkki etmiş, savcıların harekete geçmesi için emir vermiştir. Bu yerinde bir tedbirdir. Her sıkışan aklına eseni bu memlekette artık söyliyememelidir. Söylediği zaman da sorumluluğunu yüklenmelidir. Bir kızıl ihtilâlden meydan nutuklarında yararlanmak istiyen politikacı da, bunu neye dayanarak söylediğini ispatlamalıdır. İspatlayamazsa, bir daha (cız) diye böylesine sözler ağzını yakmalıdır.

Bugün memlekette demokratik sosyalizmi savunan insanlar vardır ve Anayasanın güvenliği altında bu görevi görmektedirler. Anayasa uygulandıkça ve var oldukça sosyalist akım da sözünü söyliyecektir. Buna engel olmaya kimsenin gücü yetmez.

Sosyalist akım bugün iktidar alma savaşmasında değildir. Denetim yapıyor. Bu denetim yapmada en akli ve en mantıki olanı söylemek suretiyle gücünü gösteriyor. Bu güce karşı koyamıyanlar, iftira, karalama, suçlama metodunu kullanıyorlar. Adalet Bakanının kanunları uygulama hareketi ile bu silâh tersine tepmiştir. Artık iftiracıyı karalamacıyı, suçlamacıyı yaralayacaktır.

Başımız sadece yerli iftiracılarla dertte idi. Bir de yabancı iftiracılar çıktı karşımıza. Cento-nun Genel Sekreteri de bu modaya ayak uydur*du. Cento'nun «Tehlikeli akımlarla mücadele»* fonundan bazı kimseleri besledikleri yetmiyormuş gibi, bu sefer de gazetelere demeçler veriyorlar. Genel Sekretere göre, bazı gizli radyolar ülkemizde sol akımların bir cephede toplanmasını öğütlüyorlarmış. Bizim bu gizli radyolardan haberimiz yok. Ama o radyolar öğütlüyor diye sol düşünce bir cephede toplanmıyacak mı? Toplanırsa bundan Genel Sekretere ne?

Türkiyede sol akım ve sosyalizm Anayasa güvenliği altındadır. Dilediği gibi teşkilâtlanır. Seçimlere girer, kazanırsa iktidarı dahi alır. Bu bizim kanunlarla sınırlandırılmış kendi iç meselemizdir. Buna Cento'nun Genel Sekreteri olan efendi ne karışır?

Hükûmetten, Hariciyecimizden, yetkili ve sorumlulardan soruyoruz: Bizim milli meselelerimize yabancılar ne zamandan beri burnunu sokma cesaret ve cüretini göstermektedirler?

***O Cento ki, eski adı Bağdat Paktı idi;* bunun kurucularından biri Bağdat sokaklarında linç edilmiş, öteki bir yüksek mahkeme kararı ile asılmıştır. Bunların kurduğu bir teşkilâtın Genel Sekreteri şimdi içişlerimize gözümüze baka baka karışmaktadır. Bu davranış en azından diplomatik kurallara uymama hafifliğidir. Hariciyemiz bu adamı uyarmalıdır.**

Dış politikamızda bir gözden geçirme hareketine girişmek gerektiğinin delilleri arasına bu örnek de girmiştir. Başka ülkelerin milli meselelerine bir yabancı böylesine nasıl karışabilir. Karışırsa ona ne derler. Bu diplomatın bunları bilmesi, bilmiyorsa, bundan *sonra öğrenmesi* lâzımdır.

Ülkemizde sosyalist fikirler söylenecektir. Kanun sınırları içinde söylendikçe de kimsenin engel olmasına imkân yoktur. Sosyalist fikirler söylendiği gibi kapitalist fikirler de söylenecektir. Ülkemizde sosyalist düşünceden yana olanlar da, kapitalist düşünceden yana olanlar da kanunların kendilerine tanıdığı özgürlüğü kullanacaklardır. Buna yabancıların karışmamasını Türk olarak sağlamalıyız. Biz milli meselelerimizde Türk Türk'e kalalım derken bunu anlatmak istiyoruz. Amerikan işbirlikçileri, Cento adı altında yabancıların *çıkarlarını savunanlar,* iç meselelerimize burunlarını sokmamalıdır. Buna düşüncelerimiz ne olursa olsun, birbirine aykırı bulunursa bulunsun, Türk olarak izin vermemeliyiz. Böyle aradan çıkanlar olursa, ona karşı, en ağır tepkiyi göstermeliyiz. Bağımsız, onurlu, ciddi bir millet olmanın unsurlarıdır bunlar.

Şu radyo solu kışkırtabilirmiş; bu radyo sağı kışkırtabilirmiş; kışkırtıcı yayın yapabilirmiş; bunlar nihayet bizim kendi iç meselelerimizdir; tedbirini de kendimiz alırız. Yabancılar buna karışmaya kalkıştılar mı, mukabelemiz ağır olmalıdır. Ağırlığını da göstermeliyiz. Belki ge*nel sekreterin sözünden memnunluk duyanlar* çıkabilir. Ama derinine indikleri zaman, milli bağımsızlığımızın ve milli onurumuzun söz konusu olduğunu göreceklerdir.

Bugün belki bu Genel Sekretere lâyık olduğu karşılığı sorumlularımız vermiyebilir. Ama yarın böyle hareketler milli onurumuzun yalçın kayalarına çarparak söyleyeni çok müşkil mevkide bırakır.

Mehmed Kemal

Az gelişmiş ülkelerde antiemperyalist mücadele

Halkçı, Devletçi, Devrimci ve Milliyetçi Kalkınma Yolu

Doğan Avcıoğlu

SOSYALIZM TEKTIR, AMA...

Londra'daki Fabian'den tutun da, Moskova ve Pekin'deki Marksist - Leninist'e kadar herkes bu noktada birleşecektir. Hepsi sosyalizmin, daha başka özellikleri bulunmakla beraber, bütün üretim araçlarının topluma maledildiği bir sosyal kuruluş olduğunu söyleyecektir. Yalnız aralarında sosyalizme nasıl varılacağı hususunda büyük görüş ayrılıkları çıkacaktır. Bâzıları sosyalizme proleterya ihtilâli yoluyla gidilir diyeceklerdir. Onlara göre, iktidarı ele geçiren işçi sınıfı, burjuva devletini yok edip proleterya diktatörlüğünü kurmalı ve şiddetli bir sınıf mücadelesi yoluyla kapitalizmi ve kapitalist ideolojiyi tasfiye etmelidir. Ötekiler, parlâmenter sistem içinde, reformlar yoluyla sosyalizme ulaşılabileceğini ileri sürecektir. Bâzıları, üretim araçlarının sosyalleştirilmesinde aceleye lüzum yok görüşünü savunacak, ötekiler ise hemen sosyalleştirme isteyeceklerdir.

Kapitalizmin dünya egemenliğini kaybetmeğe başladığı bir çağda, Marksist - Leninistler arasında bile, sosyalizme geçiş konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır: Marksist - Leninistlerin çoğu ve Batı komünist partileri şimdi, çok partili demokratik sistem çerçevesinde sosyalizmin gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedirler. Batı komünist partileri, tröst ve kartellere karşı, orta patronlar ile orta çiftçileri dahi, proleteryanın öncülüğünde toplanmaya çağırmaktadırlar. Düne kadar sosyal - faşist ismini taktıkları sosyal demokratlarla işbirliği yollarını aramaktadırlar. Fransa ve İtalya'da, ilerici katolikler ile komünistler, bir anlaşma zemini bulmak için kafa kafaya vermişlerdir. Bâzı Marksist - Leninistler ise, parlâmenter yoldan iktidara gelinebileceğini kabul etmekle beraber, burjuva strüktürleri yok etmek için proleterya diktatörlüğünün zorunlu olduğunu ileri sürmektedirler.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan yeni bir gelişme tipi, Marksist - Leninistler gibi öteki sosyalistleri de fenersiz yakalamıştır. Hâlen Asya ve Afrikada sosyalizmi kurma iddiasıyla ortaya çıkmış Mısır, Cezayir, Gana, Birmanya, Suriye, Irak v.s. gibi bir çok ülke vardır. En ufak sanayie ve işçiye sahip olmayan bâzı Afrika ülkeleri, sosyalizme sıçrama çabası içindedirler. Farklı gelişme seviyesinde bulunan bu ülkeler, ne kapitalist, ne de sosyalist, fakat sosyalizme daha yakın bir gelişme yolundadırlar. Emperyalizmle mücadeleleri bu ülkeleri içeride de kapitalizme karşı çıkmaya itmiştir. Böylece, Oscar Lange'nin «Millî kurtuluş tipi kalkınma modeli» dediği çok çeşitli yeni bir gelişme şekli ortaya çıkmaktadır.

MARKSİST - LENİNİST ŞEMA

Az gelişmiş bir ülkenin sosyalizme geçişi nasıl olacaktır? Batılı sosyalistler bu mesele ile şimdiye kadar fazla ilgilenmemişlerdir. Klâsik düşünceye göre, kapitalist gelişme, sanayici ve işçi sınıfını güçlendirecek, böylece sosyalizmin maddî ve sosyal şartları hazırlandıktan sonra, işçi sınıfı ihtilâlci, ya da demokratik yoldan sosyalizmi gerçekleştirecektir. Bu düşünceyledir ki, İkinci Enternasyonalin resmi teorisyeni ünlü marksist Kautsky, 1931 yılında yazılmış «Bolşeviklik Çıkmazda» adlı eserinde, bolşeviklerin ileri bir kapitalist gelişme safhasını beklemeden sosyalizmi kurmaya kalkışmalarını sapıklık sayıyordu. Kautsky'ye göre, Rusya derhal burjuva demokrasisine dönmeli ve devletleştirilen sanayii özel teşebbüse devretmeliydi. Az gelişmiş ülkeler önce kapitalist gelişmeyi tamamlamalı, sosyalizme geçişi sonra düşünmeliydi. O tarihlerde en ateşli marksistler, az gelişmiş ülkeler için özel teşebbüsçüydüler! Marks, eğer Batının gelişmiş kapitalist ülkelerinde bir proleterya ihtilâli gerçekleşirse, az gelişmiş Rusyanın da kapitalist olmayan bir yol tutabileceğine işaret etmekle beraber, meselenin üzerinde durmuyordu. Engels, Kautsky'ye yazdığı mektupta, sömürge ülkelerin «sosyalist organizasyona ulaşmadan önce» hangi «sosyal ve politik safhalar»dan geçeceği hususunda ancak boş faraziyeler yapılabileceğini söylüyordu. Lenin de, ileri ülkelerdeki işçi sınıfının yardımıyla geri ülkelerin, bâzı intikal safhalarından geçmek suretiyle, kapitalist gelişme safhasını atlıyarak sosyalizme ulaşabileceğini ileri sürüyordu. akat bu tez, geliştirilmiş değildir.

Marksistler, Leninistler de dahil, dikkatlerini daha çok ileri kapitalist ülkelerdeki gelişmelere teksif etmişlerdi. Üçüncü Enternasyonalin Kuruluş Kongresi, yayınladığı bildiride, Cezayir ve İran gibi sömürgelerin, İngiltere ve Fransada işçiler Clemenceau ile Lloyd George'u devirip iktidarı ele aldıktan sonra ancak bağımsız bir varlığa kavuşabileceğini ilân ediyordu! Gerçek, tam aksi olmuştur. Fakat marksist teorisyenler, son yıllara kadar millî kurtuluş hareketlerini küçümsemekte devam etmişlerdir. Gerçi Marksist - Leninistler, emperyalizme karşı olmaları dolayısile millî kurtuluş hareketlerine önem vermekteydiler. Yalnız işçi sınıfı önderliğindeki millî kurtuluş hareketleriye burjuva önderliğindeki millî kurtuluş hareketleri arasında titiz bir ayırım yapmaktaydılar. Burjuva önderliğindeki millî kurtuluş devrimlerini küçüksemekteydiler. Onlara göre, millî burjuvazi emperyalizme aleyhtar olmakla beraber, ona karşı kesin mücadele verecek nitelikte değildir. Millî burjuvazi devrimci değildir, oportünisttir ve tâvizcidir. Emperyalizmin karşısında devamlı gerileyecektir. Marksist - Leninistlerin millî kurtuluş şeması şöyledir: Emperyalizme karşı olan sınıflar ve tabakalar, işçi sınıfının önderliğinde birleşeceklerdir. Bu cephe, işçi ve köylü diktatörlüğü niteliğinde bir devlet kuracaktır. İşçi ve köylü devleti, ileri sosyalist ülkelerin yardımı ile antiemperyalist mücadeleyi tamamlayıp feodaliteyi tasfiye ettikten sonra, devletçi yollardan gelişmiş bir tarım ve sanayi yaratarak sosyalizmin şartlarını hazırlayacaktır. Çin ihtilâli bu şemaya uygun olarak cereyan etmiştir. İlk iç harpten sonra, 1927 yılında büyük millî burjuvazi, Kumintang yönetiminde iktidarı ele almıştır. Burjuva iktidarı, ilk on yılda, emperyalizme sıkı sıkı bağlı, daha doğrusu onun emrinde, kompradorların bürokratik büyümesine sahne olmuştur. Mao bu büyük kampradorlar hükûmetine karşı (yeni demokrasi) sloganıyla çıkmıştı. (yeni demokrasi hükûmeti) proleterya önderliğinde ittifak eden bütün antiemperyalist ve antifeodal güçlerin diktatörlüğü idi. Proleterya önderliğindeki ittifak, Sovyetler Birliği ile işbirliği hâlinde, antiemperyalist ve antifeodal ihtilâli tamamlıyarak sosyalizmin [illegible]asına imkân veren şartları yaratacaktı. Çin'in gelişmesi, Mao'nun 1940'ta çizdiği bu modele ve Marksist - Leninist gelişmeye uygun olmuştur.

Marksist - Leninistler, millî burjuva önderliğinde bağımsızlığa kavuşan ülkeleri gerçekten bağımsız saymamışlar, onları emperyalist blokun içinde görmüşlerdir.

MİLLİ KURTULUŞ TİPİ KALKINMA

Ne var ki, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra, bu şemaya uymayan bir çok millî kurtuluş devrimleri vuku bulmuştur. Bâzı ülkeler ne «Halk Cumhuriyeti» hâline gelmişler, ne de emperyalizmin sözde bağımsız uyduları olmuşlardır. Burjuva önderliğindeki bâzı millî kurtuluş devrimleri, siyasî bağımsızlıkla yetinmiyerek, ekonomik bağımsızlığa ulaşmak için emperyalizme ve onun iç müttefikleri olan büyük burjuvazi ile feodaliteye karşı sert mücadeleler vermişlerdir. Marksist - Leninist şemaya uymayan bu gelişme, aşağıdan yukarıya olduğu gibi, yukarıdan aşağıya doğru da gerçekleşmiştir. Cezayir'de millî kurtuluş devriminin kapitalist olmayan bir yön alışı, halk kütlelerinin aşağıdan gelen itici gücüyle olmuştur. Mısır'da aynı yönde gelişme, halk kütlelerine dayanmakla beraber, bugünkü safhasında, yukarıdan aşağıya doğru vuku bulmuştur.

Marksist - Leninistler de dahil bütün sosyalistler, bu yeni gelişmeleri aydınlatacak genel bir teoriden yoksundurlar. Olaylar, teoriyi geçmiştir. Bu durumun yarattığı karışıklığı, birkaç yıl önce Nâsır'a ve Suriyedeki Nâsır idaresine karşı kesin cephe aldıktan sonra, son aylarda General Hafız'ı vargücüyle destekleme kararı alan Suriyeli marksist Halit Bağdaş'ın sözleri iyi yansıtmaktadır: Olaylar gösterdi ki, birçok yarı sömürge, ya da sömürge ülkenin millî bağımsızlık mücadelesinde vönetici rol milliyetçi burjuvaziye ait olmuştur. Meselâ Cezayir gibi bâzı ülkelerde, subaylar ve aydınların temsil ettiği orta tabakalar, önderlik yapmışlardır. Mısırda milliyetçi burjuvazinin önderliğinde girişilen antiemperyalist mücadelenin sonuna kadar götürülmesinde, onlar baş rolü oynamışlardır. Buna karşılık işçi sınıfı, millî kurtuluş mücadelesine aktif şekilde katılmakla beraber, hareketin ön safında yer alamamıştır.»

Bağdaş, bu durumun iki yanlış görüşe yol açtığını belirtmektedir. Dogmatikler, milliyetçi burjuvazi önderliğindeki millî kurtuluş hareketini inkâr etmişler ve bu ülkeleri eskisi gibi emperyalizmin uydusu saymışlardır. Fazla yenilik meraklıları ise, işçi sınıfına muhtaç olmadan sosyalizme geçilebileceğini ileri sürmüşlerdir.

Bu karışıklık, yeni bir düşünme çabasını gerektirmektedir. Bir nokta kesindir: Yeni şartlar, az gelişmiş ülkelerin sosyalizme doğru yol alışında yeni imkânlar yaratmıştır. Sosyalizme gidiş yolları çeşitlenmiştir.

MİLLETLERARASI İŞÇİ SINIFININ ÖNCÜLÜĞÜ

Yeni imkânların ortaya çıkışında dünya çapındaki değişikliklerin önemi büyüktür: Çağımızda sosyalizm yükselme, kapitalizm ise inhitat safhasını yaşamaktadır. Elli yıl kadar önce dünya üzerinde tam bir egemenlik kuran kapitalizm, bugün dünya egemenliğini yarı yarıya kaybetmiştir. Sömürge imparatorlukları tamamen çökmüştür ve gittikçe daha fazla sayıda ülke dünya kapitalist sisteminin boyunduruğundan kurtulmak için mücadele etmektedir.

Sovyetler Birliği ve Çin, yeni sömürgecilik metodlarıyla eski egemenliğini sürdürmek isteyen emperyalizme karşı az gelişmiş ülkelerin açtıkları mücadeleyi desteklemektedir: Sovyetler Birliği olmasaydı, Süveyş Kanalını millileştiren Nâsır rejimi çoktan yıkılmış ve Mısır yarı sömürge durumuna düşmüştü. Arap dünyasında Amerikanın bir ileri karakolu durumunda bulunan ufak İsrail, bunun için yeterdi. Amerikanın burnu dibindeki bir Küba, milyonerlerin fuhuş ve kumar cenneti kalmakta devam edecekti. Emperyalizmin zaman zaman kaba kuvvete başvurarak az gelişmiş ülkelerdeki iç gelişmeleri önlemesi bir tarafa bırakılsa dahi, şekerinin hemen tamamını Amerikaya satan bir Küba, Washington'un ekonomik boykotu karşısında, şekerini Doğu Bloku ülkelerine satamasaydı ve onlardan çeşitli ekonomik yardımlar görmeseydi kendiliğinden çökerdi. Lozan'da Lord Curzon, İnönü've «Bir müddet sonra kendiniz gelip teslim olacaksınız» mealindeki sözlerini, bu ekonomik bağımlılığa güvenerek söylemekteydi. Şimdi büyük ve güçlü bir Doğu Blokunun varlığı, az gelişmiş ülkelerin politik kurtuluştan sonra ekonomik kurtuluşlaçını sağlamaya yönelmelerini kolaylaştırmaktadır. Denilebilir ki bu ülkelerde işçi sınıfı öncülüğünü milletlerarası işçi sınıfı yapmaktadır.

EKONOMIK BAĞIMSIZLIK

Çağımızda dış şartlar gibi, iç şartlar da millî kurtuluş devrimini, bir burjuva demokratik devrimi çerçevesini aşmaya zorlamaktadır. Burjuva demokratik devrim, en başarılı hâliyle, feodal toplumdan kapitalist topluma geçmeyi öngörmektedir. Siyasî bağımsızlık kazanıldıktan sonra, millî burjuvazi toprak reformunu yaparak feodaliteyi tasfiye edecek ve kapitalist yoldan sanayileşmeyi gerçekleştirecektir. Fakat bir sürü deneme göstermiştir ki, az gelişmiş ülkeler burjuvazisi, ne bir toprak reformuyla köylü çoğunluğunu toprağa ve özgürlüğe kavuşturmaya, ne de sanayileşmeyi gerçekleştirmeye muktedirdir. Üstelik, kapitalist metod, az gelişmiş ülkeleri, dünya çapındaki kapitalist iş bölümü sistemi içinde tutar. Bu iş bölümünde az gelişmiş memleketlere, emperyalist ülkelerin gıda ve ham madde deposu olma rolü düşmektedir. Kapitalizmin boyunduruğundan, kapitalizm yoluyla kurtulmak mümkün değildir. Bu durumda siyasî bağımsızlık bir şekilden ibaret kalmaktadır. Atatürk'ün 40 küsur yıl önce, hemen her konuşmasında belirttiği gibi, ekonomik bağımsızlık olmadıkça siyasî bağımsızlık fazla bir anlam taşımamaktadır. Ekonomik bağımsızlık ise, yabancı tekellerin millileştirilmesi, kaynakların tam kullanılmasını sağlayacak ciddî bir plânlamanın geliştirilmesi, yatırım sanayiine öncelik veren hızlı bir sanayileşme hareketine girişilmesi, köylüyü ağa ve tefeci boyunduruğundan kurtaracak ve tarımı sanayinin gıda ve işgücü deposu, finansman bankası ve pazarı yapacak şekilde köklü bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi, ihracat mallarının ve pazarlarının çeşitlendirilmesi gibi tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde kapitalist gelişme, bütün bunları gerçekleştirmekten âcizdir. Aksine, dünya kapitalist sistemi içindeki eski bağlılık ilişkilerini sürdürerek, siyasî bağımsızlığı da lüzumsuz bir süs hâline getirmektedir.

Diğer taraftan az gelişmiş ülkelerde halk kütleleri artık uyanmaya başlamıştır. Kütleler örgütlenmekte ve politika alanına inmektedirler. Kapitalizmin açlık, sefalet ve ıstıraptan öte bir şey getirmediğini yaşayışlarında göre kütleler, burjuva demokra-

...k devrimiyle yetinmeye razı değillerdir. Burjuva devrimini, derin bir sosyal devrime dönüştürme yolunda ağırlıklarını hissettirmektedirler.

Kütlelerin baskısı ve kapitalizmin yüzyıllar boyu süren gerilik nedenlerini kaldırmaktaki âczi, burjuvazinin devrimci unsurlarını, komprador burjuvaziden ve toprak ağalarından ayrılarak, kapitalizmin dışında kalkınma yolları aramaya itmektedir. Demek ki siyasî bağımsızlığı sağlamaktan ibaret bir kurtuluş hareketi dahi, amacına ulaşmak için ekonomik bağımsızlığa yönelmek, yüzyıllar boyu süren gerilik nedenlerini yok etmeğe çalışmak ve kütlelerin taleplerini cevaplandırmak zorunda kalmaktadır. Bu sebepledir ki, millî kurtuluş devrimleri, burjuva demokratik devrimlerinden nitelik bakımından ayrılmaktadır. Millî kurtuluş devrimleri yeni şartlarda ortaya çıkan yeni devrimlerdir: Başlangıçta, sadece siyasî bağımsızlığa yönelmiş antiemperyalist bir devrim, daha sonra kendi mantığı icabı, genel olarak kapitalizme karşı bir devrim hâline gelmektedir. Hayat, millî liderleri ve burjuvazinin devrimci unsurlarını sosyalist olmadıkları hâlde, antikapitalist tutum almaya, komprador burjuvaziyi ve feodaliteyi tasfiyeye ve sosyalist çözüm yollarına yaklaşmaya zorlamaktadır. Bu tutum, doktriner tercihlerin değil, objektif şartların sonucudur. Ekonomik bağımsızlık yolunda girişilen köklü dönüşümler, burjuvazinin devrimci unsurlarını halk kütlelerine dayanmaya zorlamaktadır. Fakat bu dönüşümler, aynı zamanda halk kütlelerini güçlendirmekte ve bilinçlendirmekte, dolayısiyle antikapitalist eğilimleri çoğaltmaktadır.

Böylece, Marksist - Leninistlerin yukarıda sözünü ettiğimiz modellerinden farklı yollardan, az gelişmiş bir ülkenin sosyalizmin zeminini hazırlama ve daha sonra sosyalizme geçme imkânları ortaya çıkmaktadır.

KAPİTALİST OLMAYAN YOL

Sosyalizme gidiş yollarının zenginleşmesi, çağımızda yeteri kadar güçlü, ya da bilinçli bir işçi sınıfına sahip olmayan ülkelere bile, kapitalizmin boyunduruğundan kurtulma ve kalkınma yoluna girme imkânını getirmiştir. Bu zenginleşme, yirmi otuz yıl önce doğru olan fikirlerin etkisiyle, burjuvaziyi toptan reddedip kendilerini tecrit etmekten başka sonuca ulaşamıyan az gelişmiş ülkeler sosyalistlerine yeni ufuklar açmıştır. Daha önemlisi az gelişmiş bir ülkenin demokratik yollardan sosyalizme ulaşması ihtimali belirmiştir.

Mücadele, «kapitalist olmayan gelişme ve millî demokrasi» programı etrafında yürütülmektedir. Program, Güney Amerika'da, Asya'da, Afrika'da bugün girişilen antiemperyalist mücadelelerin esasını teşkil etmektedir. Program, burjuvazinin devrimci unsurları da dahil, bütün antiemperyalist güçleri bir araya getirmektedir.

Bu konuda bir fikir edinebilmek için, bizim bakımımızdan da mânidar bir örnek teşkil eden Hindistandaki antiemperyalist mücadele üzerine biraz duralım: Hindistan'da bugün burjuva bir hükûmet iktidardadır. İktidardaki Kongre Partisi, sol ve sağ güçleri sinesinde barındıran büyük bir teşekküldür. Zaman zaman sert ve kanlı antidemokratik metodlara başvurulmakla beraber, Hindistan'da parlâmanter sistem alışılmış şekliyle uygulanmaktadır. Tamamen emperyalizmin emrinde olan sağcı Swatantra Partisi ve diğer çeşitli partiler muhalefettedir. Bu ülkede oldukça gelişmiş bir kapitalizm, bol miktarda yabancı sermaye ve kökü dışarıda güçlü bir burjuvazi mevcuttur. Hükûmet sosyalizme yönelme iddialarına ve bir kalkınma plânına rağmen, kütlelerin artan ıstırabı pahasına yabancı sermayeyi ve kökü dışarıda burjuvaziyi güçlendiren bir ekonomi politikası izlemektedir. Hindistan'da sol kuvvetler bu durumda, hemen iktidara gelme çabası yerine, Hükûmetin iyice sağa kaymasını önlemek amacıyla, kökü dışarıda burjuvaziyi tecrit ve tasfiyeye önem vermişlerdir. Mücadele, kapitalist olmayan yoldan bağımsız bir millî ekonomi kurma, hükûmetin yapısında ve politikasında bu yola gitmek için gerekli değişiklikleri sağlama amacını gütmektedir.

Ortaya konan program ana hatlarıyla şudur:

— Tekelci kapitalizmin gelişmesini önlemek,

— Yabancı sermayenin ekonomiyi kontrolüne son vermek,

— Yabancı tekellere bağımlılıktan kurtarılmış ve demokratik işlemesi sağlanmış bir devlet sektörünün genişletilmesi ve güçlendirilmesi,

— Devlet sektörünün, millî ve bağımsız bir ekonomi ve sanayi yaratma yolunda güçlü bir araç olarak kullanılması,

— Yerli tekelci grupların büyümesinin durdurulması ve bunların ekonomik güçlerinin kırılması,

— Büyük arazi sahiplerinin ve derebeylik kalıntılarının iktidarına son verilmesi.

— Köylü yararına köklü bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi ve tarımın, tefeci ile ticarî ve banker sermayenin baskısından kurtarılması.

Program, köklü dönüşümler yoluyla tarım ve sanayide üretim güçlerine serbest gelişme yolunu açmak, hızlı bir kalkınma sağlamak ve demokratik reformlarla çalışanların hayat seviyesini yükseltmek amacındadır.

Program, kapitalist olmayan yolu seçmiştir, fakat antikapitalist değildir. Zira bütün kapitalist ilişkileri kaldırmaya yönelmemiştir. Tekelci olmayan bir özel sektöre, özellikle sanayie geniş yer vermektedir. Program, hemen sosyalizmi inşa amacını da taşımamaktadır. Sosyalizmi inşa, çok daha geniş bir sosyalleştirmeyi ve derin ideolojik ve kültürel dönüşümleri gerektirir. Bahis konusu olan, alışılmış kapitalist gelişmeyi reddederek bağımsız millî bir ekonominin yaratılması yolunda alternatif getirmektir. Bu gelişme hemen sosyalizmi inşa amacını gütmekle beraber, sosyalizmin inşasına elverişli şartları yaratacaktır.

MİLLÎ DEMOKRASİ

Böyle bir program etrafında halkın bütün ilerici tabakalarını, tekelci olmayan millî burjuvazinin büyük bir kısmı da dahil, toplamak mümkün gözükmektedir. Bu ilerici güçler, mevcut burjuva demokrasisini, millî bir demokrasi hâline getirmeye çalışacaklardır. Millî demokrasi, burjuva demokrasisinden farklıdır. Zira bu tip demokraside, millî burjuvazinin egemenliği kesindir. Millî demokrasi sosyalist demokrasi de değildir. Zira bu tip demokraside de işçi sınıfı egemen durumdadır. Diktatörlük ve despotizm metodlarını reddeden millî demokrasi, toplumun antiemperyalist ve antifeodal bütün güçlerini temsil eden bir karma tiptir. Yalnız o, halkın ve halk örgütlerinin, hükûmet politikalarının tesbitine ve sosyal dönüşümlerin gerçekleştirilmesine aktif şekilde katılmasını sağlayarak, emekçilerin gittikçe güçlenmesine yol açar. Burjuva demokrasisinde, kuvvet ilişkileri burjuva yararına işler. Millî demokraside emekçiler, iktidarı millî burjuvazi ile paylaşmakla beraber, kuvvet ilişkileri emekçiler yararına değişir. Bunun içindir ki bu tip bir devlet, kapitalist olmayan gelişmeyi yürütecek güçtedir.

Parlmanter rejimde, halk kütleleri genellikle pasiftir. Bu pasif tutum, para gücünün parlâmentoya kolaylıkla hâkim olmasına yol açar. Millî demokraside parlâmento geniş kütlelerin seferber olması ve bütün demokratik haklardan yararlanarak güçlü bir baskı grubu teşkil etmesi sayesinde, halkın iradesini yansıtır ve böylece ekonomik, sosyal ve idarî yapıda köklü dönüşümlerin aracı haline gelir.

Sosyalistlerin demokratik mücadelelerinin iki vechesi olacaktır: Millî ve sınıfî vecihe. Bunlardan ilki millî eğemenliği kuvvetlendirmek, ekonomik bağımsızlığa ulaşmak, geniş bir millî rönesansı gerçekleştirmek, her türlü gerilik şeklini ve feodal eşitsizliği kaldırmak için mücadeledir. İki...isi, kapitalizmi teşhir etmek ve kapitalist gelişme yolunun bütün sakıncalarını ortaya koymak, burjuvazinin millî amaçlarla çatışan sınıf çıkarlarını gözler önüne sermek, işçilerin ve işçi - köylü ittifakının toplumdaki rolünü güçlendirmek ve yerli - yabancı tekellerin gücünü kırmak yolunda gösterilecek çabalardan ibarettir.

İlk plânda önemli mesele, tekelci ve kökü dışarıda burjuvazının tecrit edilerek, bütün milliyetçi güçlerin bağımsız millî bir ekonomi kurulması yolunda bir araya getirilmesidir. Unutmamak gerekir ki, emperyalist ülkeler ve onlara bağlı yerli burjuvazi, milliyetçi güçleri bölmeye, parçalamaya ve antiemperyalist güçlerin en aktif unsurlarını tecrit etmeye çalışacaklardır. Bu tehlike, antiemperyalist güçlerin en bilinçli unsurlarının mevcut kuvvet ilişkilerini iyi ölçebilmesi, en uygun sloganların ortaya atılabilmesi sayesinde önlenebilir. Nihayet unutmamak gerekir ki, burjuvazinin saflarında bir farklılaşma yaratarak, tekelci ve kökü dışarıda burjuvazinin tecrit edilmesi ve geniş bir milliyetçiler koalisyonunun teşkili, ancak mücadele içinde soğukkanlı ve sabırlı bir çalışmayla gerçekleştirilebilir. Bu geniş hareket sağlandıktan da, koalisyonun burjuva kanadı, demokratik reformların gerçekleştirilmesinde tereddüd ve endişe gösterebilecek, çelişmeler ortaya çıkabilecektir. Bu çelişmeler, halk kütlelerinin her an güçlü bir baskı grubu halinde ağırlıklarını hissettirmeleri suretiyle yenilebilir.

Kapitalist olmıyan gelişme ve millî demokrasi devleti, özgür bir köylü ve güçlü bir işçi sınıfı yaratacak ve ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirecektir. Böylece sosyalizmin inşasına geçiş için gerekli şartlar hazırlanmış olacaktır.

Bu yol Atatürk'ün büyük bir sezişle bulduğu halkçı, devletçi, devrimci ve milliyetçi kalkınma yoludur. Ne var ki bu ilkeler, ciddî bir şekilde uygulanmamıştır. Siyasî bağımsızlık kazanıldıktan sonra, Atatürk'ün etrafındaki kadro, onun ısrarla üzerinde durduğu ekonomik bağımsızlığın, millî bir kapitalizm yaratmak suretiyle gerçekleştirilebileceği düşüncesine kapılmıştır. Devletçilik ancak 1933'ten sonra ve birkaç yıl uygulanabilmiş ve halkçı bir zihniyetle yürütülmediği için bürokratik nitelikte kalmıştır. Toprak reformu zorunluğu çok geç hatırlanmıştır. Kısa ve sistemsiz devletçilik uygulaması, genellikle kapitalizmi geliştirme aracı olmuştur. Devlet eliyle geliştirilen kapitalist sınıf ise, toprak ağalarıyla ittifak halinde, kendini ilk fırsatta milletlerarası kapitalizmin kucağına atmıştır. Bugün Türkiye kurtuluş savaşından önceki dönemde olduğu gibi, ekonomik bağımsızlığını tamamen yitirmiştir. Ekonomik bağımsızlıktan yoksun bir siyasî bağımsızlık, fazla bir anlam taşımamaktadır. Bu bağımlı durumda, 40 küsür yıl önce tamamlamamız gereken toprak reformunu gerçekleştirmek ve ciddî bir sanayileşmeye girişmek yeteneklerinden yoksunuz. Ekonomi politikamızı bizim yerimize yabancılar çizmektedir. Bu utanç verici tabloya rağmen, Atatürk milliyetçiliği canlıdır ve Atatürk büyük sezisiyle kurtuluş yolunu göstermiştir: Halkçı, devleti devrimci ve milliyetci bir politika.

Millî Kurtuluş Savaşını bizden çok sonra yapan ülkeler, bugün ilk defa Atatürk Türkiyesinin ortaya attığı bu politikayı, becerebildikleri ölçüde uygulamaya çalışmaktadırlar. Bu ülkelerden çok daha geniş imkânlara sahip bulunan Türkiyemiz, dün uygulayamadığımız Atatürk politikasını, bugün bütün az gelişmiş ülkelere örnek olacak şekilde ve demokratik düzen içinde uygulayabilecek güçtedir. Bugün bütün milliyetçilerin ilk meselesi, Atatürkçü bir politakayla ekonomik bağımsızlığın gerçekleştirilmesi olmalıdır. Sosyalizm, ekonomik bağımsızlığın mantıki sonucunu teşkil edecektir.

Aksoy ile Çelikbaş arasında petrol konusunda tartışma

FETHİ ÇELİKBAŞ
«Eloğlu yapar»

MUAMMER AKSOY
«Biz yaparız»

Istanbul Teknik Universitesi Talebe Birliğinin düzenlediği bir açık oturum, geçen Cumartesi günü millî petrol konusundaki tartışmaların en ilgi çekicisi oldu. Petrol dâvâsında çatışan iki zihniyetin «en sivri» iki temsilcisinin, Prof. Dr. Muammer Aksoy ile eski Sanayi Bakanı Prof. Fethi Çelikbaş'ın, bir horoz döğüşü heyecanı içinde geçen karşılıklı tartışması, Universite gençliği tarafından dikkatle izlendi. Oturumun dikkatli dinleyicileri arasında, başlarında Mobil'ci Necdet Egeran olmak üzere kalabalık bir yabancı petrol şirketleri ileri gelenleri grubu da vardı. Özellikle Egeran, bir eseri icra edilen bestekâr heyecanıyla, konuşucuların her cümlesi hakkındaki yorumunu baş sallıyarak, çeşitli mimikler yaparak belirtti. Bu durum, Aksoy'un bir ara Egeran'a kürsüden lâf atmasına bile sebep oldu.

Maden Fakültesi Dekanı Prof. Kâzım Ergin'in yönettiği oturumda ilk konuşmayı yapan Çelikbaş, «esaslı etüdlere dayanılarak hazırlanan ve ceffelkalem çıkarılmamış bulunan» Petrol Kanununu ve «tecrübeli yabancı sermaye» yi savundu. Özetle şunları söyledi:

«Petrol konusu çeşitli açılardan hislerin, hırsların ve ihtirasların galeyana geldiği bir konudur. Hastanın selâmeti bakımından, konuyu bir operatör soğukkanlılığı ile ele almak gerekir. Petrol arama işleri, Türkiye'de 1926 tarihinde çıkarılan bir kanunla tanzim edilmiş ve petrolle ilgili bütün işlerin devlet eliyle yürütülmesi kabul edilmiştir. 1935'te Maden Tetkik Arama Enstitüsü kurulmuş ve bu teşekkül 1954 yılına kadar faaliyet göstererek Raman ve Garzan'da petrol çıkarmıştır. 1954 yılında petrol politikasında bir değişikliğe lüzum görülmüş ve bilinen kanun çıkarılmıştır. Bu politika değişikliğinin sebebi şudur: İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye, Hür Dünyada yerini almış ve Batılı ülkeler arasındaki ekonomik münasebetleri tanzim eden Avrupa Tediye Birliğine girmiş, ekonomisini libere etmiştir. Ancak, müzmin dış ödeme açıkları karşısına, 22 Eylül 1952'de Türkiye liberasyondan vazgeçti. Türkiye, ekonomik bakımdan yeni bir ham maddeye muhtaçtı. Bu ancak petrol olabilirdi. Bu düşünce iledir ki, Bakanlar Kurulu 22 Kasım 1952'de, (Petrol kaynaklarımızı değerlendirerek, dünya petrol siyasetinin gerektirdiği çerçeve dahilinde, her türlü işlemin yapılması) kararını aldı. Maksat, ekonomiyi güçlendirmek ve savunma ihtiyaçlarını millî kaynaklardan sağlamaktı.

1954'te yürürlüğe giren Petrol Kanunu, maksat maddesinde de belirtildiği gibi (petrol kaynaklarımızın süra'tle, fasılasız ve verimli bir şekilde kıymetlendirilmesi) için çıkarıldı ve bu maksadı sağladı. Petrol, bugün milletlerarası bir sanayidir. Kanun, petrolümüzün bu şarta uygun işletilmesini sağladı. Büyük tecrübe ve sermaye sahibi ve milletlerarası şöhreti haiz firmaların petrolümüzle ilgilenmesi ve petrolümüzün milletlerarası rekabete konu olması da bu kanunla mümkün oldu. Bu şartların sağlanmasıyla memleketimize gelen büyük tecrübe ve sermaye sahibi firmaların kontrolü için de Petrol Dairesi kuruldu. Bu şirketler, başıboş bırakılmadı. Petrol Kanunundaki, petrolün ancak özel teşebbüs tarafından işletilebileceği konusundaki hüküm, çok hücuma uğramaktadır. Bazı çevrelerin anlamadığı nokta şudur: Petrol, milletlerarası rekabete açılınca, en ileri rekabeti sağlamak gerekir. Milletlerarası firmalar, biz devletlerle karşı karşıya geçip rekabet etmek istemeyiz, bu durum işimize gelmez demişler, onun için de kanuna «özel teşebbüs» kaydı konmuştur.»

Çelikbaş, memleketin petrol bölgelerine ayrılması ve bu bölgelerde arama ve işletme ruhsatlarının verilmesi konularındaki kanun hükümlerini de tekrarladıktan sonra, «Hiç bir müesseseyi zem ve methetmeyi düşünmem» girizgâhı ile yabancı şirketleri şöyle övdü: «Petrol sanayii bir araştırma ve tecrübe işidir. Memleketimizde öyle firmalar var ki, pertolü 10 sondajda buluyor. 3-5 sondajda bulan firmalar da var. Bunlar içinde dünyanın 80 küsur ülkesinde 50 yıldanberi çalışan, geniş bir araştırma arşivine sahip çok tecrübeli, çok büyük sermayeli, büyük imkânlı firmalar vardır. Bunların petrol istihsalimizin artmasındaki hizmeti büyüktür.»

Prof. Aksoy, ilim için ilim yapılmayacağını, ilmin toplum için, insan için faydalı olması gerektiğini belirterek, gerçekleri dile getireceğini, gerçek ile nezaket arasında tercihinin gerçek tarafında olduğunu belirterek söze başladı ve petrol dâvâmızın bugün teknik olmaktan çok siyasi bir mesele olduğunu söyledi. Aksoy, petrol politikamızın yanlış zemine oturtulduğu için Türkiyenin yararına olmadığını belirtmiş ve «Petrol Kanunu, bir memlekete zarar vermekte rekor teşkil edebilecek bir kanundur» demiştir. Bunun sebebinin, Petrol Kanununun Teksaslı petrolcülerin adamı olan Max Ball adlı bir Amerikalıya hazırlatılması olduğunu açıklayan Aksoy, Amerikalı petrolcülerin tasarıya müstemleke kanunlarında bile bulunmayan utanç verici ve egemenliğimizi zedeleyici hükümler doldurduğunu söylemiştir. Meclis'te müzakeresi sırasında, uyanık çevrelerin etkisiyle çıkarılan 136. madde için, Çelikbaş'a «Böyle bir müstemleke hükmü nasıl imzalanır» diye soran Aksoy, yabancılara iktisadi kanun hazırlatamazsın, hele petrol kanunu hiç hazırlatamazsın, demiştir. Aksoy, «mukaddes eşitlik» kisvesiyle 53. maddenin büyük bir eşitsizlik yarattığını, devletin bir şirketi olan TPAO'nun bir bölgede ancak 8 ruhsat alabilmesine mukabil, milletlerarası tröstlerin paravan şirketlerle 88 ruhsat alabilecelkerini, bu suretle egemenliğimizin zedelenmesinin kabul edildiğini açıkladı.

Aksoy, dev petrol tröstlerinin tutumunun kendi açılarından haklı olabileceğini, bunların âzamî kâr için her yola başvurabileceklerini belirterek, yabancı şirketlerin derimizi soymaya değil, işbirliği için gelmelerini sağlamak vazifesinin bizlere düştüğünü söyledi. Ve bu konuda iki zihniyetin memleketimizde çatışma halinde olduğunu bildirdi. Bu iki zihniyetten birini benimseyen grubu toplantıda kendisinin temsil ettiğini söyleyen Aksoy, «Diğer zihniyetin temsilcisi ise, şimdiki Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut'un düşünce bakımından ikiz kardeşi olan Çelikbaş'tır» dedi.

Menfaatleri için devrin en büyük devlet adamlarından biri olan Kennedy'nin suikaste uğraması işine dahi parmak sokan dev petrol şirketlerinin hangi memlekete gitilerse, o memleketi âdeta işgal ettiklerini, siyasetlerini etkilediklerini bazı yayınlara atıflar yaparak açıklayan Aksoy, yüzde 27 tükenme payının düpedüz bir «milletin dolandırılması» olduğunu, yabancı şirketlerin Türkiye'deki menfaatlerinin petrol bulmaktan çok, pazarı muhafaza etmek olduğunu, yabancı şirketler petrol bulup çıkarsalar bile transferler dolayısile bunun bize petrol ithal etmekten daha fazla döviz kaybına sebep olacağını, devlet hissesinin diğer memleketlerde yüzde 50'den aşağı olmadığı halde ve bazılarında yüzde 75'i bile bulduğunu fakat bizde yüzde 30'dan ibaret kaldığını misalleri ile izah ettikten sonra, «Böylesine bir misafirperverlik görülmemiştir. Petrolümüzü yabancılara peşkeş çekenler, bunu gafletlerinden mi, yoksa cehaletlerinden mi yapıyorlar? Kâhin değiliz, bilemeyiz» demiştir.

Mobil'in bulduğu petrolü işletmediğini ve TPAO'nun bu petrolü işletmesine de müsaade etmediğini açıklayan Aksoy, «Petroller gitti, aynı ellerle hazırlanan projelerle madenlerimiz de gitmek üzere uyanık olalım» dedi.

AKSOY'UN 16 SORUSU

Aksoy, konuşmasının sonunda Çelikbaş'a 16 soru sordu. Sorulara Çelikbaş'ın cevapları ve bu cevaplar üzerine Aksoy'un yaptığı açıklamalar şudur:

Soru — Yerli ham petrolün yabancı ham petrole karşı korunması, yani yerli ham petrolden elde edilen ürünlerin elde kalmaması için yabancı ham petrolden elde edilecek ürünlere nazaran tercihli satış vesair şekilde korunmasını memleket menfaatlerine uygun bir çözüm sayar mısınız?

Çelikbaş'ın cevabı — Yerli petrolün korunmasına tamamen taraftarım. Ancak bu iş mevzuat dairesinde yürütülür. Mevcut anlaşmalara riayet ederek yürütülür. Eğer mevzuat kifayetsizse yenileri yapılır. Anlaşmaları çiğneyerek, devlet itibarını kırmak doğru değildir.

Aksoy'un açıklaması — Yabancı şirketler, yerli ham petrol yerine rafinerilerde kendi kaynaklarından ithal ettikleri ham petrolü işlemişler TPAO'da stok birikmiş, istihsal durdurulmuştur. TPAO'nun bu duruma müdahale edilmesi için yaptığı müracaat kabul edilmemiş ve durum, Danıştay 8. Dairesinin ittifakla aldığı bir kararla düzeltilebilmiştir. Danıştay'a dâvâ, Çelikbaş'ın Bakanlığı sırasında açılmıştır. Çelikbaş, yerli ham petrolü korumamıştır.

Soru — Petrol Kanunu tasarısının altında bakan olarak imzanız bulunmaktadır. Bu kanunun ön tasarısını Amerikalı şirketlerin petrol müşaviri Max Ball hazırlamıştır. Iktisadi alanda, yani menfaatler çatışmasının bahis konusu olduğu bir alandaki kanun projesini, karşı tarafı teşkil edecek şirketlerin adamına hazırlatmanın memleket menfaatleri ile bağdaşabileceğini tasavvur edebiliyor musunuz?

Çelikbaş'ın cevabı — Petrol konusu çok muğlak ve girift bir meseledir. Derin bilgi ve ihtisas ister. Anlaşılması güçtür. Atıflarla doludur. Sadece tarifeler, başlıbaşına bir meseledir. Bir tasarı Meclis'e hükûmetçe sevkolunur ve artık şunun bunun değil hükûmetin malı olur.

Aksoy'un açıklaması — Tasarıda öyle hükümler vardır ki, sokaktaki adam bile anlar. Bunlar egemenliğimize kasteden müstemleke hükümleridir.

Soru — Max Ball'ın hazırladığı ön projeyi —ki sonradan Hükûmet tasarısı olmuştur— okuyarak mı imzaladınız, okumadan mı?

Çelikbaş'ın cevabı — Bir bakana ilgili uzman ve dairelerce hazırlanmış yığınla tasarı ve kararname gelir. Kim ben bunları okuyup imzaladım derse, doğru söylemiş olmaz. Tasarıyı okumadan imzaladım. Fakat bütün mes'uliyetini üzerime alıyorum.

Aksoy'un açıklaması — Bu durumun mesuliyetini müdrik, ciddî bir devlet adamı olmak vasfı ile bağdaşamıyacağı açıktır.

Soru — Petrol Kanununda egemenlik hakları ile bağdaşmayan ve bağımsız her devletin (hükümetin) kendi menfaatlerini gereği gibi koruması için alabileceği kararları önleyen hükümler yok mudur?

Çelikbaş'ın cevabı — Aksoy'la, çok şükür, mutabık olduğum bir husus var: İlim, faydacı olmalı dediler. Ben de faydacıyım. Bakalım bu kanun beklenen faydayı getirmiş midir? Getirmiştir. İstihsal artmıştır. Bugün yabancı şirketler, her gün artan ölçüde yerli ham petrol istihsal etmektedirler.

Aksoy'un açıklaması — Yabancı şirketlerin yerli petrolü arayıp bulmalarında ve işletmelerinde menfaatleri yoktur. Onlar için önemli olan pazardır. Kaldı ki, petrol bulup işleseler bile bundan bize döviz sağlama bakımından fayda gelmez. Kâr transferleri dolayısiyle dışarıya ödeyeceğimiz döviz, petrol ithal etmekle ödeyeceğimizden daha fazladır. Bizim menfaatimiz, kendi petrolümüzü kendimizin bulup işletmesidir. İstihsale gelince, 1954 - 64 devresinde üretilen yerli ham petrolün yüzde 87'sini T.P.A.O. üretmiştir. İmtiyazlı yabancı tekellerin üretimi ise bu devreed ancak yüzde 13'ten ibarettir.

Soru — Bugün Petrol Kanununda öngörülen şirketlerin petrol bulup işletmeleri halinde devlete verecekleri pay miktarını nasıl buluyorsunuz? Memleket yararına uygun mudur? Bu payla yabancı şirketlere işletme hakkı tanıyan egemen bir devlet, hattâ herhangi bir devlet var mıdır? Varsa hangi devlet?

Çelikbaş'ın cevabı — Petrol payı yapılan anlaşmalara bağlıdır. Bu mesele, jeopolitik durumla ilgilidir. Süveyş buhranı Türk petrolüne önem kazandırır gibi olmuştu. Çünkü en büyük pazar Batı Avrupa ülkeleridir. Oraya yakın olmak ve şirketlerin faaliyetinin istikrar içinde yürümesini sağlayacak siyasi şartlar önemlidir. Bugün Libya'da, Cezayir'de ve Holanda'da büyük üretim vardır ve bu bizim petrolümüzün gelişmesinin aleyhinedir.

Aksoy'un açıklaması — Arap memleketlerinde bile bu pay yüzde 50'dir. Bir Italyan devlet şirke-

ti Iran'da yüzde 75 pay vermektedir. Bizdeki yüzde 30 devlet payı, egemenlikle bağdaşamıyacak kadar azdır. Bu durum düzeltilmelidir.

Soru — Yüzde 27,5 tükenme payını haklı buluyor musunuz? Buluyorsanız bunu nasıl izah ediyorsunuz?

Çelikbaş'ın cevabı — Bu varılacak anlaşmaya bağlı bir şey... Bu nisbette pay çok der ve azaltısanız, şirketin işine gelmez, o da kalkar başka yere gider, buraya gelmez. Bu konuda bir şey söylemek mümkün değil.

Aksoy'un açıklaması — Bu, bir milletin dolandırılmasıdır. Şirket gelecek devletin petrolünü çıkaracak ve devletin petrolü tükenecek diye üstelik yüzde 27,5 pay alacak.. Böyle şey olmaz.

Soru — Petrol Dairesinin devlet hissesini petrol olarak tahsil etmesi ve böylece memlekete milyonlarca lira döviz kazandırması gerekmez mi? Kanun hükmü ve amacı böyle hareket etmesini zorunlu kılmaz mı?

Çelikbaş'ın cevabı — Petrol hissesi para olarak mı, ayni mi alınsın? Bu Petrol Dairesi ile Maliye Bakanlığının mevcut şartlara göre durumu değerlendirip birlikte karar almalarını gerektiren bir konudur.

Aksoy'un cevabı — Bu önemli bir konudur. Hisse mal olarak alınırsa, yabancı şirketlerin transfer yolu tıkanır ve döviz sağlanır. Ayrıca, bu hisse Petrol Ofise verilerek tasfiye ettirilir ve kamu sektörünün ihtiyaçları için kullanılabilir. Böylece de döviz tasarrufu sağlanır.

Soru — Türk devletinin milyonlarca lira sarfederek keşfettiği 5. bölgede (Siirt bölgesinde) yabancı şirketlere arama ruhsatnamesi vermesi doğru olmuş mudur? Bu, milletin servetini bağışlamak sayılmaz mı?

Çelikbaş'ın cevabı — Petrol bölgeleri, tesbit edilmiştir ve ruhsat mevzuata göre verilmektedir.

Aksoy'un açıklaması — 5. Bölgede uzun çalışmalar ve büyük masraflar pahasına T.P.A.O. tarafından Türkiyenin en zengin kaynakları bulunmuştur. Bu keşiften sonra Mobil'e ruhsatname verilmiştir. Buyrun âfiyetle yiyin denmiştir.

Soru — Batman'dan Akdeniz'e kurulacak boru hattının milli şirket veya devlet tarafından yalnız başına kurulmasını mı, yoksa yabancı şirketlerle ortak olarak kurulmasını mı uygun görürsünüz?

Çelikbaş'ın cevabı — Kim kurarsa kursun, bu hattın yapılması istihsali arttıracaktır. Yalnız hattın yapılması yetmez, tarifenin de ilân edilmesi gerekir.

Aksoy'un açıklaması — İstihsali arttıracak olan bu hattın yapılmasını geriye bıraktıran, oyalayan, engelleyen Mobil şirketidir.

Soru — Yabancı şirketler ruhsatname aldıkları halde, kapattıkları bölgede yıllar boyu arama yapmazlarsa ve buldukları halde işletmezlerse, bu suretle yerli şirketin dahi petrol bulmasına engel oldukları için, bir tazminat yahut başka bir hukuki müeyyide ile karşılaşmalarını doğru bulmaz mısınız?.

Çelikbaş'ın cevabı — Petrol Kanunu, bu konuda açıktır. Belirli süreler konmuştur. Bu süreleri geçen şirketlere verilen ruhsatlar iptal edilir.

Aksoy'un cevabı — Mobil, bulduğu bir kaynağı kalitesi uygun değil bahanesi ile işletmemiş ve bunun işletmesine talip olan T.P.A.O.'ya da müsaade etmemiştir. Bu suretle kayba uğranılmıştır.

Soru — Petrol Dairesinin gereken teşkilâta sahip olarak yabancı şirketlerin arama ve işletme yaptıkları yerlerde onların çalışmalarını adım adım kontrol etmeleri, yavaş hareket edenler veya tamamen âtıl duranlara karşı tedbir alması gerekmez mi? Bakanlığınızda ne tedbir aldınız?

Çelikbaş'ın cevabı — Yabancı şirketlerin bütün faaliyetleri Petrol Dairesinin kontrolü altındadır.

Aksoy'un cevabı — Petrol Dairesinin hiç bir yerde devamlı adamı yoktur. Petrol bulduk, kuyu açıyoruz diye haber verildiğinde bir kişi gönderilir. O da kurban kesilmesinde hazır bulunup döner. Yabancı şirketlerin bütün faaliyetleri başıboş bırakılmıştır. Onların kendi verdikleri bilgi ile yetinilmektedir.

Soru — Yasak bölgelerde yabancılar için bahis konusu olan arama yasağının milli müesseseler yani devlet teşebbüsü T.P. hakkında da uygulanmasını doğru bulur musunuz? Bu konuda olsun farklı işlem gerekmez mi?

Çelikbaş'ın cevabı — Hangi bölgelerin aramaya açılacağı mevzuatla tayin edilmiştir. Bu bölgeler ilerideki gelişmeler gözönünde tutularak kapalı tutulmaktadır. Gerektiğinde aramaya açılabilir.

Aksoy'un açılaması — Buralarda milli müesseselerin şimdiden aramaya girişmesinde fayda vardır.

Soru — Türklerin petrolcülük yapabileceğine, petrol arayıp bulabileceğine, üretebileceğine, işletebileceğine, rafineri işletebileceğine inanıyor musunuz? Yoksa bizde petrolcülüğün ancak yabancı şirketler sayesinde mi başarılacağına kanisiniz? Böyle ise sebebini açıklar mısınız?

Çelikbaş'ın cevabı — Bugün sanayi tamamen bir araştırma işidir. Bizde petrol mühendisleri, hem de çok iyi mühendisler vardır. Ancak bu iş çok derin tecrübe ve bilgi ister. 50 yıllık tecrübeye sahip Veli ile 5-10 yıllık Ali bir olur mu?

Aksoy'un açıklaması — Türkiye bugün petrol sanayiini milli menfaatleri içinde kurup geliştirecek teknik bilgi ve imkâna sahiptir. Mühendislerimiz vardır, yeni mühendisler yetiştirmek her zaman için kabildir.

Soru — Petrol satışını Türkiye'de en çok döviz tasarrufu sağlayacak şekilde ayarlamanın, özellikle Petrol Ofisinin kamu sektörünün bütün ihtiyacını karşılaması için kanuni tedbir almanın doğru olduğunu teslim eder misiniz?

Çelikbaş'ın cevabı — Petrol politikası konusunun parlâmentoda bir araştırma konusu haline getirilmesini en hayırlı yol görüyorum. Millete karşı gerçekten sorumlu otorite olan parlâmento bu meseleleri enine boyuna incelemelidir.

Aksoy'un cevabı — Yabancı şirketler halen dünya fiyatlarının yüzde 35 üstünde fiyatlarla bize petrol satmaktadırlar. Bu yüzden ödediğimiz fiyat farkları ile şimdiye kadar 10 fabrika yapmak mümkündü. Yani 10 fabrika hediye ettik bu yüzden.. Kamu ihtiyaçlarının bir kamu kuruluşu olan Petrol Ofisten sağlanmasından daha tabii bir şey olamaz.

Soru — Petrolde devletçilik hakkındaki görüşünüz nedir? Petrolün devletleştirilmesini şimdi veya yakın bir gelecekte derhal yahut kademe kademe (tazminatlı dahi olsa) düşünür müsünüz?

Çelikbaş'ın cevabı — Bu bir şahsın tek başına halledebileceği bir mesele midir? Ne kuvvetli bir adammış şu Çelikbaş... Tek başına bir politikayı yürütebilecek... Bu meseleyi istismar ile ihtilâlci sendikalizmin piştarlığını yapanlar varsa... Bilsinler ki böyle bir ihtilâl onların başını yer...

Aksoy'un açıklaması — Milli menfaatleri koruduğumuz zaman bizi hep böyle komünistlikle itham ederler. Bu itham yeni değildir. Çelikbaş, bir yazısında da bunu yapmış ve Anayasaya miras hakkının girmemesi için direnmemizi de komünistlik olarak vasıflandırmıştır. Bu ölçü ile Atatürk'e komünist diyebilirler. Çünkü 1924 Anayasasında da miras hakkı diye bir hak yoktur. Biz, mücadelelerimiz ve mazimizle ortadayız. Bu gibi lekelemelerle, tehditlerle yıldırılamayız.

Soru — Madenlerin kaderini tayin edecek kanunun bir yabancı uzman tarafından hazırlanmasını doğru bulur musunuz? Mr. Ely projesi hakkındaki görüşünüz nedir? Yani bu proje genel hatları ile milli menfaatlere uygun mudur?

Çelikbaşın cevabı — Bir meselede en zıt görüşleri öğrenmek faydalıdır. Mr. Ely nihayet bir proje hazırlamıştır. Bunun ne önemi var? Durumu inceleyip karar alma mevkiinde olan biziz.. Bu meselede Maliye Bakanı Mele ne Konsorsiyum'da tazyik oldu. Böyle bir projenin bir an evvel hazırlanması için o istekte bulundu.

Aksoy'un açıklaması — İktisadi konularda yabancılara proje hazırlatılmaz. Zira menfaatler bahis konusudur. Kaldı ki, bizde idari ve teknik yönden çok ehliyetli kimseler vardır. Meselâ bir Prof. Ragıp Sarıca, mükemmel bir Maden Kanunu projesi hazırlayabilir. Yabancılara proje hazırlatılmaz.

GENÇLİĞİN SESİ

Tartışmanın sonunda kısa bir konuşma yapan İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Uygut Bayaz, gençlik olarak petrol davamızın hallini ancak, petrolün millileştirilmesinde gördüğünü belirtti ve salonu dolduran gençlerin tamamı bu görüşü coşkun alkışları ile tasvip ettiler.

(Yeni Ajans: 2355)

Yabancı Petrol Şirketleriylc 10 Yıl: III

New-York ve Londra'ya Akan Dövizler

Kâmuran ERDİNİ

Türkiye'deki petrol satışlarının büyük kısmını elinde tutan yabancı petrol şirketleri, kendi malları olan Katar ve Kerkük ham petrollerini döviz karşılığı Türkiye'ye getirmekte ve Mersin rafinerisinde işlemektedirler.

İthal malı bu ham petrolün her varili için 2.40 dolar, yani ton başına 18 dolar döviz, böylece bu şirketlerin *Londra* veya *New York*'taki bankalarına transfer olunmaktadır. Öyle ki, gemi tonajı esasına göre tahsisi gereken ham petrol it*hal permileri, Allahlık Petrol Dairesince* bu şirketlere çoğu defa ileride gelecek gemileri dahi kapsayacak şekilde, açık bono halinde verilmek*tedir. Yurda getirilmemiş, hattâ yükleme liman*ları olan Umm Said, Saidon ve Tripoli limanlarında gemiye dahi yüklenmemiş ham petrolün dövizi *peşin olarak transfer edilmektedir.*

Fazla ürünlerin ihracında davranışımız ise, daha büyük bir gaflet örneğidir. Şöyle ki, cinsine, menşeine ve gravite derecesine göre her cins ham petrol belirli bir oranda benzin, gaz, motorin vermekte ve dördüncü madde olarak kalıntısı ise sanayide kullanılan tortu yakıtı diye adlandırılmaktadır. Dövizlerimize göz diken yabancı petrol şirketlerinin memleketimizde kolaylıkla elde etme imkânını bulabildiği permiler karşılığı ithal ettikleri ham petrolden *Mersin* rafinerisinde elde olunan ürünlerden Türkiye ancak gaz ve motorini tüketebilmekte, benzin ve ağır tortu yakıtı (Fuel Oil) ise memleket ihtiyacından çok fazla olarak ellerinde kalmaktadır. Bu stok fazlasına Pazar arayan işbilir şirketler, Petrol Kanununun kendilerine tanıdığı «fazla ürünleri ihraç etme hakkı»ndan istifade suretiyle, benzini ham benzin yani Nafta olarak ve tortu yakıtını da olduğu gi*bi, yine dış ülkelerdeki* kendi şirketlerine benzini tonu 150 ve Fuel Oil'u tonu 110 liradan ihraç etmektedirler.

***Halen yürürlükte olan ve değiştirilmesi bu-*günün şartlarına göre zorunlu bulunan Petrol Kanunu ve nizamnamesi, esefle belirtmek gerekir ki, ihraç olunan *petrol ürünlerinin karşılığı olan dö*vizlerin Türkiyeye tamamen getirilmesini şart koşmamıştırl.**

Yabancı petrol şirketlerine, Türkiye'deki petrol ameliyelerinde kullanmaya yetecek kadar ihraç dövizini getirmek ve bakiyesini Londra veya New York gibi dış merkezlerde muhafaza etmek ve işletmek hakkı tanınmıştır. Kanunun bu boşluğundan faydalanan şirketler, yıllardan beri ihraç dövizlerimizi kendi bankalarında stok etmektedirler. Bugüne kadar hiç bir makam, bu şirketlere Türkiyedeki petrol ameliyesi için lüzumlu kısmını olsun niçin getirmiyorsun dememiştir. Burada akla şu gelebilir, bu şirketlerin Türkiye'deki faaliyeti için herhalde ellerinde yeteri kadar Türk Lirası vardır ki dövizlerini getirtmek lüzumunu hissetmiyorlar. Öyle ya, nasıl olsa mevcut Petrol Kanunu ve nizamnamesi kendilerine bu hakkı tanımıştır. Türkiye'de Türk Lirası temin edip kullanmak imkânları varken döviz ithal etmek elbette işlerine gelmiyecektir. Şimdi ortaya bir mesele çıkıyor: Bu şirketler Türkiye'de ihtiyaçları olan Türk Liralarını nereden, nasıl el*de ediyorlar ki ihraç dövizlerimizi getirmiyorlar?*

Bilindiği gibi, gerek *Mobil* ve gerek *Shell* memleketimizde ayni isim altında üç kardeş şir*ket şeklinde çalışırlar. Biri petrol arama* ve istihsal şirketidir. Ruhsatlı sahalarda ham petrol arar, bulur ve isterse çıkarır. Diğeri bu petrolü dile*diği miktarda satın alır ve rafineride işler.* Üçüncü ise piyasada satar. Görülüyor ki, ham petrolün yeraltında bulunup çıkarılışından tüketilmesine *kadar bütün safhalar kendi inhisarları al*tındadır. Ve bu şirketler, mali durumlarını birbirlerine para aktarmak suretiyle ayarlamaktadırlar.

Paraya ihtiyaç hissettikleri zaman, mahalli yerli ve yabancı bankalardan «Overdraft» dedikleri borçlu cari hesap açtırarak, memleket içinden Türk lirası sağlamakta ve birbirlerinin nakit durumuna göre idare etmektedirler.

Bu şirketlerin yıllık kazançlarını ve mali durumlarını gösteren bilânçolarına Maliye Bakanlığı şöyle bir göz atarsa, hakikatler ortaya çıkacaktır. Yıllık ham petrol ithalâtı için dışarıya ödediğimiz döviz tutarı 500 milyon küsur liraya getirilmeyen 100 milyon lira civarındaki ihraç dövizlerimizi de katarsak işin vahameti daha açık olarak anlaşılacaktır.

Sayın *Maliye* Bakanının Petrol Dairesinde bulunması gereken bu konudaki belgelere el koyması, Türkiyemizi sömürmeye çalışan kökü dışarıda dev petrol şirketlerinin bu yoldaki faaliyetlerine indirilecek büyük bir darbe olacaktır. Her ne kadar Sayın Çelikbaş, İstanbul Teknik Üniversitesindeki tartışmalı konferansta «Petrol Dairesinin mahremiyete riayeti esastır» demişse de, *artık bu oyunlara memleketin tahammülü kal*mamıştır.

Kaldı ki, bugün ticari kazançların ve ödenen vergilerin dahi açıklanması prensibi kabul edilmiştir. Buna göre, «Mahremiyet esastır» bahanesi zihinleri bulandırmaktan başka sonuç veremez. Bu memlekette milletten gizlenecek herhangi bir konunun, hattâ buna yeltenebilecek herhangi bir makamın mevcut olamıyacağı inancındayız.

DOMİNİK

Sugar Corporationu'un 30 milyon doları — Johnson neden Kennedy'ci sâbık başkan Bosch'a karşı?

Le Monde gazetesi açıklıyor

Teksaslı Başkan Johnson'un yeteri kadar antikomünist bulmadığı antikomünist sâbık Başkan Juan Bosch Dominik'teki durumu çok iyi özetledi: «İki hasım karşı karşıyadır; Amerikan Ordusu ve Dominik halkı.»

Gerçekten Dominik halkının korkusuyla Amerikan işgal kuvvetlerinin sayısı 40 bini aşmıştır ve Amerika, halktan korktuğu için işgal kuvvetlerini geri çekmek niyetinde değildir. Dünya kamu oyunu yanıltmak için önümüzdeki günlerde işgal kuvveti Amerikan Devletleri Teşkilât (OEA).) etiketini taşıyacak, fakat aslında ayni kuvvetler kalacaktır. Esasen Amerikanın *işgali OEA. ya zorla* mal etmesi dahi bir komedi olmuştur. Asgari oy çoğunluğu ancak «müteveffa Dominik rejimi» temsilcisinin oy kullanmasıyla sağlanabilmiştir. Halbuki Washington, Dominik'te mevcut herhangi bir rejimi tanımamaktadır! Ne yazık ki Güvenlik Konseyi bu konuda sadre şifa bir karar alabilecek durumda değildir. Konseydeki Amerikan uyduları suya sabuna dokunmaz bir karar sureti çıkartma çabasında başarı sağlayacaklardır.

Dominik'te şimdi iki hükümet vardır: İlk hükümet, Meclisin oyu ile seçilen Albany Camano'nun kidir. İkincisi geçen haftanın sonunda Vashington'un kurduğu General Berrara Imbert hükümetidir. Halk kütleleri, eski Cumhurbaşkanının dönüşünü isteyen Albay Camano'nun peşindedir. Ne var ki Amerikan deniz piyadeleri ve paraşütçüleri Albayın kuvvetlerinin kümelendiği fakir mahalleler etrafında kurduğu çemberi gittikçe daraltmaktadır. Vashington, Amerikada okumuş 32 yaşındaki genç albayın hükümetinin «komünist kontrolü altında olduğunu» iddia etmektedir. Albay Camano'nun halk kütlelerini satması pahasına, bir uzlaşma zemini bulunacak mıdır, yoksa Camano halk kütlelerinin güvenine layık bir asker gibi davranarak milletinin hakkını sonuna kadar limitsiz bile olsa şerefle savunacak mıdır? Amerikanın çok sadık güneyli antikomünist dostları Betancourt, Figueres, Munoz Marin -ki ayni zamanda Juan Bosch'un da dostlarıdır — bir uzlaşma yolu bulma çabası içindedirler. Muhakkak *olan nokta ufacık* Dominik'e 40 bin asker yığan Amerikanın bir kukla hükümet kurmadan ayrılmaya niyetli olmadığıdır.

Vashington şimdi halkı da oyalıyabilecek böyle bir hükümeti bulma çabası içindedir. Fakat oyun o kadar kabaca oynanmaktadır ki, Vashington sadece kendisini ve satılık dostlarını aldatabilecektir.

Le Monde gazetesinde Marcel Niedergang bu kaba oyunun iç yüzünü güzel bir şekilde açıkladı.. Le Monde şöyle diyor:

Amerikanın Dominik Cumhuriyetindeki *silâhlı müdahalesi* «komünistlerin iktidarı ele geçirmesini» önlemek için Başkan Johnson tarafından kararlaştırıldı... Şimdiden kesinlikle söylenebilir ki bu müdahale Güney Amerikada geleceğin onbinlerce ihtilâlci militanının yaratılmasına yol açmıştır.. Kıtanın Güney ve Kuzeyindeki antikomünist liberallerin işbirliğinden yana olan Devrimci Amerikan Halk İttifakı Partisi (ARRA.) lideri Perulu antikomünist Victor Raul Haya de la Torre, «Amerikanın 30 yıldan beri yaptığı en büyük budalalık..» demektedir.

Güney Amerikanın liberalleri (açık fikirliler) 1963 yılında «zorbalık» politikasının artık tarihe karıştığı kanısındaydılar. Fakat 31 Mart 1963 te Guetemalada Ydigoras Fuentes hükümeti bir darbe ile devrildi. Hükümet darbesinin gerçek nedeni, yaklaşan başkanlık seçimlerinde Arevalo'nun hemen hemen kesin olan zaferini önlemekti. (Arevalo demokratik Guetemala'nın 1945-51 yılları arasında başkanlığını yapmış bir liberaldir.) *Arevalo, Kennedy'nin gayri-resmi* desteğine sahipti. Ne var ki, Guetamala'daki Amerikan elçisi ve CIA. temsilcisi Kennedy gibi düşünmüyorlardı. Darbe olayı pek farkedilmedi. Fakat Amerikanın Güney Amerikadaki müdahalelerinin hiç bir zaman son bulmadığını gösterdi.

Etkili olmaya önem veren «Yeni Johnson Doktrini» zora başvurmaktadır. Fakat görünüşte cömertçe görünen Kennedy politikası da aslında zayıf ve çelişik idi. Başkan Johnson, «Yeter artık, sallancak iskemle politikası son bulmuştur» demektedir.

Amerika'lı askerler Santa Domingo'nun kenar mahallelerini tarıyorlar.

En kötü Teksas zevkiyle selefi Kennedy'nin aksiyon ilkelerine yapılan bu ima gerçekleri gözönünde tutmamaktadır. Kennedy 1961 Nisanında Küba müdahalesi için yeşil ışık vermiştir. Brezilya Birleşik Devletleri Başkanlarından birini çıkarları haleldar olabilecek Rio'daki bir Amerikan şirketi yararına «çaba göstermek» için Roma'ya çağırmıştır. Sadece politik ölçülere göre dolar dağıtan İlerleme İçin İttifak Plânının bürokratik ve beceriksiz bir teşekkül haline gelmesine seyirci kalmıştır. Kennedy'nin başkanlığı sırasında Güney Amerikanın 4 demokratik hükümeti Beyaz Sarayın en ufak tepkisiyle karşılaşmadan 10 ay içinde devrilmiştir. Ama Bostonlu Kennedy hiç değilse «komünist» «liberal», «muhafazakâr» nedir bilmekteydi. Ve onlar arasında bir ayırım yapabilmekteydi.

KOMUNIST NEDIR

Amerikan Dışişleri Bakanlığı uzmanlarıyle CIA ajanlarının Santa Domingo'da uyguladığı komünistlik ölçüsü pek açık değildir.. Bu uzmanlar, 24 Nisandan beri Dominik başkenti sokaklarında 58 komünist keşfetmişlerdir. Bunlardan 18'i «Küba özel servisleri» tarafından eğitilmiştir. Diğerleri «Doğu Avrupa ülkelerinde seyahat» etmişlerdir. Binlerce deniz piyadesine karşı 58 komünistin mevcudiyeti pek dengeli düşmemektedir. Esasen Dominik Cumhuriyetinde komünistin tanımı nedir?

Santa Domingo'daki Amerikan elçisine ve CIA. ya göre, «komünistler» sakallıdırlar, zeytin yeşili tulumlar giymeyi severler ve

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

İMAM ALİ

İnsan Haklarının Babası

Ömer Uzegan
(Cezayir Turizm Bakanı)

Cezayir Sosyalizmi, kaynaklarını bir taraftan Marksizmden, öte yandan Müslümanlıktan almaktadır. Tito, Castro, Chou - En - Lai, Kruşçof gibi çeşitli eğilimde komünistler, Müslüman *Cezayir'in kardeşleridir. Cezayir Turizm Bakanı* Uzegan'ın «Afrika İhtilâli» dergisindeki başyazısı bu ikili gelişmeyi ortaya koymaktadır.

Cezayirin cömert yürekli Arap - Müslüman halkı, Başkan Tito ve Madam Broz ile kardeş Yugoslav halklarının temsilcilerinin ziyaretleri dolayısile, bilimsel sosyalizme olan gönülden bağlılığını belirtmiş bulunmaktadır.

Abdülnâsır, Chou — En — Lai, Seku Ture ve Modiba Kaita'nın ziyaretlerinden sonra, Mareşal Tito, Cezayir'de, Kostantin'de, Lagua ve Oran'da bir kardeş gibi karşılanmıştır. Her tarafta karşılama sıcaktı.

Şahit Suidani ismini taşıyan, çalışanların yönetimindeki Bufarik çiftliğinde, eski Cherris çiftliğinin tarım işçileri olan yönetim kurulu üyeleri, 1 Kasım 1954 mücahitlerindendirler.

Tiela tekstil fabrikasında, Yugoslavya'da yetiştirilmiş genç Cezayirliler, ayrı ayrı gelmiş makinaları monte etmektedirler.

Fransız Cezayiri faşistlerinin eski kalesi olan Üniversitede, komünist militanı, metalürji işçisi ve barış taraftarına fahri doktor payesi verilmektedir.

Fellâh, işçi, zenaatkâr, devrimci aydın, Milli Kurtuluş Partisi etrafında, milli birlik içinde olduklarını şevkle ortaya koymuşlardır. Partinin Cezayir Yasası, İslâmiyetin yükselmesine bağlı özgür bir halkın sinesinde modern sosyalizmi geliştiren devrimci felsefemizi yansıtır.

Bu ideolojik ve politik bir zaferdir. Karşı ihtilâl, bölgeci sapıklık, dini irticaı ve tabiata aykırı solak sektarizmi peşinden sürükliyerek ezilmiştir.

Sömürge rejiminde görülmiyen bir coşkunlukla kutlanan Kurban Bayramı dolayısıyle, sosyalist militanı olan Cumhurbaşkanı, ölüm mahkûmlarını ve yolunu şaşırmışları İslâm ahlâkından esinlenmiş bir cömertlik ve muzaffer iktidarlara has güven içinde affetti.

Bizim sosyalizmimizi, kökü dışarıda fikirler (Afkar mustavrada min el barae) formülüyle kötülemeye kalkışan şeytanca teşebbüs iflâs etmiştir.

Cezayir halkı ve biz mücahitler için, milli bağımsızlık cihadı, sosyalizm uğruna savaş (Cihad fi sabil leş'tirakiya) ile birlikte yürümüştür.

Sosyal adalet, toprak reformu dışarıdan ithal edilmiş fikirler değildir, bunlar Muhammed doktrininin insancı ilkeleridir.

Müslüman halklarının «sömürgeleşmesi»ne dair sömürgeci teoriyi imal ile görevli Batılı şarkiyatçılar, İslâmiyette sadece düşünce ve aksiyonu donduran mefluç bir metafizik görmüşlerdir.

Sömürgeleşmeden kurtulmayla, bunların bazıları, bizim gerçek yüzümüzü ve kendimizi geliştirme niteliğimizi keşfetmektedirler.

Hattâ daha öteye giderek, yanlış düşüncelerini düzeltmek ve halktan bilerek gizlenen metinleri ve yazıları «karanlık odalar»dan çıkartmak hususunda tereddüt etmemektedirler.

Bu sâyede, İmam Ali Bin Ebu Tâlip'in İnsanlığın Eşitlik Yolu (Savt el'adala el insaniya) isimli araştırmasının varlığını sevinçle öğrenmiş bulunmaktayız .(1)

Hazreti Muhammed'in yeğeni ve damadını, Hakkın kılıcı ve bayraktarı olarak her müslüman tanır.

Cezayirde meddahların meydanlarda ve pazarlarda okuduğu *efsanevi kasideyi kim hatırlamaz? O kaside ki Seyid Ali'nin* her darbede sağında bin, solunda bin, düşmanı yere seren mucizevi kılıcını ve cesaretini över.

«Sapıklık ilmi» uzmanlarının eserleri gibi çok pahalı ve güç bulunur bir eser olan İslâm Ansiklopedisinde İmam Ali, Hazreti Muhammed'in başta bir tilmizi olan Ebu Dhar El Gıfari ile birlikte sosyalist, fakirlerin ve ezilenlerin hâmisi gösterilmektedir. İmam Ali, Irak'ın kamu arazisini (Savad) halka paylaştırmak istemiştir. (2).

Şimdi Lübnanlı yazar, İmam Ali'yi tam yerine oturtmaktadır: Hümanistlerin ilki ve başı, ırk, din farkı gözetmeksizin, Arap; Müslüman ayırımı yapmaksızın, özgür bir yaratık olduğu için insanın savunucusu ve teorisyeni.

Lübnanlı yazar Halifelerin sonuncusu Er—Raşidin'in Doğru Yoldan Gidenler metinlerini ele alarak, bu fikirlerin İslâm Ahlâkına bağlı olduğunu ispatlamaktadır. İslâm ahlâkının temelini, insanlar arasındaki sınıf imtiyazlarının ve baskının kaldırılması teşkil eder.

Binlerce örnekten işte birkaçı:

«Başkasının kölesi olma, Allah seni özgür yarattı.»

«Affedilmez günah, insanlara başka insanlar tarafından eziyet edilmesidir.»

«Toplumda birilerinin tıka basa yemesi, ötekilerin aç kalması; bazılarının çalışması ve bu çalışmanın kazancının çalışmayanlara gitmesi kabul edilemez.»

Georges Djardak, ilk cildi tamamen «Ali ve İnsan Hakları»na ayırmıştır. İkinci ciltte, «Ali ve Fransız İhtilâli» incelenmektedir.

Yazar, 27 Ağustos 1789 tarihli Fransız Anayasasının İnsan Hakları Beyannamesini ele alıp, onu madde madde İmam Ali'nin ilkeleriyle karşılaştırmıştır.

Bu bilimsel ispatlama, tabiatıyla şu kesin sonuca varmaktadır: «Ali Bin Ebu Tâlip, İnsan Haklarının babası ve Birleşmiş Milletlerin 10 Aralık 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin öncüsüdür.»

Cezayir milletini mezarlıklarda bulamıyan Jakobenlerin mirasçıları, Arabo—islâmik değerleri inkâr eden ültra sosyalistler, gerici burjuvayı ve toprak ağalarını savunan bağnaz müslüman, evrensel uygarlığı ve modern sosyalizmin zenginleşmesinde müslüman Araplığın katkısından habersiz olduklarını teslim edeceklerdir.

Bunlar, fellâh, işçi, zenaatkâr ve devrimci aydın olarak Cezayirlilerin, memleketimizde insanın insan tarafından sömürülmesine son veren bağnazlık ve ırkçılıktan arınmış bir toplumu gerçekleştirme gücü karşısında başlarını eğeceklerdir.

Bu, bir mucize midir?

Hayır, sadece bizim Yirminci Yüzyıl Halduncuları ve Arap peygamberinin hümanist mesajına sadık gerçek sosyalistler olmamıza imkân verecek bir İslâm Ahlâkının teşekkülü bahis konusudur.

Çeviren: S. A.

---

1) Beş cilt ve 1277 sayfa olan bu büyük eser, Beyrut'ta Darül-revai Kitabevi tarafından basılmış, Hint, Fars ve İngiliz dillerine çevrilmiştir.
2) El Balâdhuri (Futuh el Buldan, 265).

«Radyoda Amerikalıların gitmesini isterler». Trujillo ailesinin mallarına bağlı olan ve Amerikan elçiliğinin salonlarında ağırlanan Dominik burjuvası için «Köylülere azıcık toprak vermek ve Santa Domingo gecekondu halkına mesken yapmak» isteoiğini söyleyen herkes komünisttir. Bu ölçüye göre *Juan Bosch* aşikâr ki komünisttir ve Amerikan Deniz Harp Okulunda yetişmiş Albay Camano da olmak üzeredir.

Bununla beraber bazı meseleler insanı hayrete düşürmektedir.. Başkan Johnson'un Güney Amerika *özel temsilcisi Harriman* Perşembe günü Buenos Aires'de «Dominik'te çıkarımız yok» demiştir.. 1963 te Bosch hükümetinin şeker fiyatını dünya fiyatlarının altında 5.82 dolar olarak tesbit etmesi yüzünden Dominik'te çalışan Amerikan «South Porto-Rico Sugar Corporation» 25 milyon dolar kayba uğramıştır. (Dominik devleti bu *sayede* elde *ettiği* geliri işçi meskenlerinin finansmanında kullanmıştır.) Demek ki Dominik'te Amerikan çıkarları mevcuttur. Bu çıkarlarla birlikte hırsızlık ve yolsuzluk da vardır. «Hayırsever» Trujillo'nun saaαet döneminden beri *Dominik'li yüksek subaylar her* devlet siparişinden yüzde 15—20 komisyon almaya alışmışlardır. Juan Bosch bu komisyonu kaldırmak isteme hatasını, ya da saflığını işledi. Bu yüzden 1963 Eylülünden beri sürgündedir.

Bosch'un devrilmesinden sonra «14 Haziran hareketi» ve «Halk hareketi» gibi sol partiler Trujillo *esprisinin* dönüşüne ve cuntaya karşı tek mücadele şeklinin silâha başvurmak olduğunu düşünmüşlerdir. Fakat Sosyalist Halk Partisi (Komünist) silâhlı harekete katılmayı reddetmiş ve 24 Kasım 1963 te organı El Popular'da bu*nun nedenlerini açıklamıştır* New York Times da bu açıklamayı yayınlamıştır Küba ile münasebetlere hâkim olan da komünist partisidir. Bu durumda «14 Haziran hareketi» ile «Halk Hareketinin dağa çıkan militanları ordudan çalınmış Dominik mitralyözleri ile yetinmek zorunda kalmışlardır. Dominik solunun dağ macerası kısa sürdü Dışarı ile teması olmayan techizatsız insanlar 963 Aralığında ezildiler ve 21 Aralıkta 14 Haziran Hareketinin Lideri olan 32 yaşındaki genç avukat Manuel Tavarez Justo Manaclas dağında öldürüldü. Bunu tevkifler hapis*haneler sürgünler işkenceler* takip etti Bazıları dışarıya kaçtılar. 14 Haziran Hareketi işçi, köylü, öğrenci ve hattâ bazı büyük burjuvaları toplıyan sarih bir ideolojiden yoksun çok sınıflı bir teşekküldür Komünist değildir. Onu Juan Bosch'un büyük liberal birliği olan Devrimci Partiden ayıran tek husus Kuzey Amerika emperyalizmine karşı kesin tutum almış olmasıydı. Şimdi Amerikan müdahalesi 1964 Ocak temizliğinden sonra 14 Haziran Hareketinin muhtaç olduğu kadroyu ve militanları sağlayacaktır. Dominiklileri şöyle demektedirler: «Halen *Dominik'te* herkes soldadır.... Sağcılar bile soldadır.»

İRAN

Tahran Sarayındaki suikast teşebbüsü Şah'ın *gizli emniyet* teşkilâtı Savak için rejime muhalif genç aydınları tasfiyeye vesile oldu. Suikastı yapan saray muhafızı hiç bir iz bırakmadan öldürülmüştü. Ama bu Savak'ın şüphe üzerine bir sürü aydını ve öğrenciyi *tevkif* etmesine ve öldürmesine engel değildir. Ankara İran Talebe Derneği, Savak'ın tertibini şu sözlerle açıklamaktadır:

«Dünyadaki İranlı Talebe Konfederasyonunun eski üyeleri ve bizim arkadaşlarımızdan bazıları bu olayla ilgiliymiş gibi gösterilmek istenerek tutuklanmış ve Ortaçağ usulleri ile sorguya çekilmiş işkence *görmüşlerdir. Bunlardan* biri olan Mühendis Perviz Nikha, bu işkenceli sorgular sırasında ölmüştür.»

İranlı öğrenciler arkadaşlarının insani usullerle sorguya çekilmesini ve gizli askeri mahkemelerde değil, açıkça tarafsız mahkemelerde yargılanmasını istemektedirler.

Senato'da Millî Eğitim Bütçesi görüşmelerinden kısa notlar

Fay Kirby Berkes

Millî Eğitim Bütçesi Senatoya 8 Mayıs 1965 Cumartesi günü saat 17'de sunuldu. Bütçe 9 Mayıs Pazar günü saat 12'de Senatoca kabul olundu. Saat 19'da kapanan 8 Mayıs günkü oturumda CHP, Millî Birlik grubu, Cumhurbaşkan kontenjanı, AP, YTP ve CKMP sözcüleri konuştular. 9 Mayıs saat 10'a kalan görüşmede evvelâ yarım saat kadar 10 dakikalık şahıslar adına konuşmalar oldu. Sonra, Millî Eğitim *Bakanı* Cihat Bilgehan ortaya atılan birkaç soruya kısaca cevap vermeye uğraştı, fakat bu cevaplar kendi partisinin mensuplarını bile tatmin etmedi. Buna rağmen millî bir ilgisizlik gösteren hava içinde millî eğitim bütçesi *sunulduğu gibi dört saat*te tartışıldı ve kabul edildi.

★

Grup sözcülerinin konuşmalarında ancak bir nokta ilgi çekiciydi. Hem AP, hem de CKMP sözcüleri halihazırda M. Eğ. Bakanlığında bir Müsteşarlık halinde çalışan Teknik öğretimin yeni bir Bakanlık durumuna getirilmesini istediler. Aynı sözcüler Gezici Köy Kurslarının Köy Bakanlığına devredilmesi teklifini de esirgemediler.

Şüphesiz bu teklifin başlıca amacı bir milletvekiline ve bir kaç politikacı memura daha yükselme yolunu açmaktır. Sırası gelince Bakanın *bu isteklere karşı gelmediğini* görmek dikkat çekicidir. Millî Eğitim Bakanı olarak AP'li Cihat Bilgehan bu isteğin millî eğitim ilkesine aykırı olduğunu, iş görme yerine kırtasiyeciliği daha çok arttıracağını, merkez teşkilâtının bugünden *daha fazla* devlete yük haline geleceğini, ve nihayet Eğitim Bakanlığını sadece bir Teftiş Heyeti şekline sokmak için yeni bir adım daha atılacağını söylemesi beklenirdi. Ama kendisinin açıkladığı gibi 7 yıl 7 ay 7 gün için başarılı bir Millî Eğitim Bakanı olmağa niyeti ve ümidi yoktur. Süresinin seçime kadar devam edebileceğini itiraf eden bakan görevini kendisinden sonra geleceklere bırakmayı düşünmekten geri kalmamaktadır.

★

Tabii Senatör Suphi Karaman «Millet yapar» eğilimini ele alarak çok *ilginç bir* konuşma yaptı. Ne yazık ki, Senatodaki üyeler ve bakanlık memurları, bu konuşma sırasında hoş beşle vakit geçirdiler, bazıları da birbirlerini ziyaret edip sohbetleri koyulaştırdılar. Karaman'ın on dakikalık konuşması gürültüye gitti.. Konuşmasının sonlarına doğru, Karaman, parmağını ilk öğretmen okulları döner sermayesinin sınırlandırılmasına bastı. Geçen yıl yapılmış, ilk ciddî döner sermaye araştırmasına değinerek Karaman, bu döner sermayelerin meydana getirdiği servetlerin ve yatırım potansiyellerinin kanunla da tanınmasını istemişti. *Bakan ise, bununla* ilgili bir kanun tasarısının hazırlandığını ve Meclis gündemine alındığını söyledi. Anlaşılan Bakan, Karaman kadar meselenin iç yüzünü bilmemektedir. Zira, öğretmen okulları genel müdürlüğünce *teksir edilip dağıtılan* raporda bazı hususlar apaçık gösterilmektedir. Buna göre, bir çok döner sermayelerin sadece demirbaşları ve hiç bir yerde para olarak gösterilmiyen ağaç ve kuruluş servetleri şimdi öngörülen 250 bin liralık kıymeti çok aşmaktadır. Döner sermayelere en az bir milyon liralık kıymet ve tesis kurma hakkı tanınmazsa yarın, şimdiye kadar olduğu gibi, çalışkan döner sermaye başkanları büyük ıstıraplar çekecekler, daima tembellerin ve çıkarcıların baskıları altında kalacaklardır. Yabancılara tesis kurma, kâr elde etme konularında *sınırsız imkânlar tanındığı halde*, Türk olan döner sermayecilerin eli kolu bağlanmaktadır. Bir de Türklerin şu şu işleri beceremiyeceği intibaı verilmektedir.

Bakanın bir açıklaması Senatoda hoşnutsuz bir hava yarattı. Bakandan sonra AP'li bir senatör heyecanlı bir şekilde «Eğitim fakültesine dair ve çok itirazlara uğrıyan bir kanun lâyihası Meclis gündeminde iken, hemen, 1965 - 66 ders yılında 50 öğrenci kabul edilecek bir Eğitim Fakültesinin kurulduğunu nasıl ilân edebilirsiniz?» diye Bakandan sordu. Bakan Bilgehan, bunu Müsteşarına bakarak cevap verdi. Bakanla Müsteşar hafifçe gülümseşiyorlardı. Bilgehan: «Herhalde *bizden sonra* gelen üniversite *sözcüleri* bunu açıklayacaklar» diyerek, cevap vermekten kaçındı. Verilen bilgilerden anlaşıldığına göre, Talim Terbiye Kurulunda da bir millî eğitimin tarihçesi ile ilgili araştır*ma kursu açılacaktır. Bundan* da anlaşılacağı şekilde, Eğitim Fakültelerinin, bir eser (!) daha bırakmaktan öteye bir başarılı yanı olmıyacaktır. Milletvekillerinin dün ve bugün olduğu gibi hâkimiyetlerini «olup bittilerle» kaptırmak temit edilebilir.

şebbüslerine karşı koyacakları ü-

★

Genç, yeni ve tecrübesiz Bilgehan, falso yapmamak için büyük gayret gösterdi. Kendisine sorulan soruların çoğunu yazılı olarak cevaplandırmayı tercih etti. Bir yerde kendine güvencini gösterme fırsatını yakalıyan Bilgehan, ken*dini göstermede hünerli davrandı* ve fikir yapısını iyice ortaya koydu.

Yine AP sıralarından «köylerin ekonomik ve sosyal hayatında müessir olmak için Millî Eğitim Bakanlığının ilk öğretim yönünden *ne tedbir aldığı» sorulmuş, bu ko*nuda Bakan tarafından şu cevap verilmiştir :

«Bilindiği gibi ilk öğretimde öğretmenin ödevi, küçük çocukları okutmaktır. Amma bazı öncü öğretmenler kendiliklerinden köylerin sosyal ve ekonomik meseleleri ile alâkadar olmaktadırlar. Herhalde ilk öğretimden bundan fazla bir şey beklenemez.»

Anlaşılan Bakan, eğitimde öncülüğü cesur,, çalışkan ve üretim yapan köy öğretmenlerine vermektedir. Fakat gerçek şudur ki, bu öğretmenleri iskambil masalarına sürüklemek için bir çok müfettiş, Millî Eğitim Müdürü, ve Bakanlığın seçkin «batı kafalıları» gece gündüz uğraşmaktadırlar.

Oturumda pek çok senatör, inanç ve ahlâk konularında bir sürü lâf ettiler. Son sözü alan Senatör İnceoğlu, Meşrutiyet devri ah*lâk anlayışını aratmıyacak islâmi*yetçi bir titizlikle ahlâk konusunda durdu. Küçüklerin büyüklerine saygı göstermediklerini ileri sürdü. Senatör tam örnekleri verdiği sırada, boş olan dinleyici sıralarına sessiz, sessiz yüze yakın ilko*kul öğrencisi giriyor*, senatörlerinin yaptıkları konuşmaları izlemiye çalışıyorlardı. Bu küçükler, bütün dikkatleriyle, aşağıya salona baktıklarında senatörlerden yarısından azının ancak toplantıda olduğunu gözleriyle gördüler.

Bütçe kabul edildiği dakikalarda ise, Bakanlıktan gelen memurlardan gayrı, oy kullanan senatörlerin sayısı sadece 76 idi. Yukarıda dinleyiciler sırasında, bu durumu seyreden küçüklerin «büyüklere saygı» konusunda ne düşündüklerini, sormak gerekirdi.

Millî Eğitim bütçesi Senatoda görüşülürken, Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonundan ve kızgın milliyetçi öğretmenler kurumlarından izleyicilere rastlıyamamak *gerçekten daha da üzü*cü idi.

Eninde sonunda, bir Pazar günü Meclise gelip eğitim bütçesini dinlemek istiyen mini mini ilkokul öğrencileri ile tek tatil gününü feda ederek öğrencilerin iste*ğini yerine getiren ilkokul öğret*meni Senatoda «ahlâk» dersi dinlediler.

Gerçekte ise, bu sessiz sessiz eğitim bütçesi görüşmelerini izleyen çocuklardan alınacak pek çok ders vardı.

GENÇ FOTOGRAFSIZLAR NE DÜŞÜNÜYOR?

***Konuşan:* Muzaffer ERDOST**

6

AY'A ZEVK ALMAK İÇİN GİTMEK İSTİYORLAR..

HACI BAYIR — Erzurum İli, Ovacık Bucağı, Toprakkale köyünden. Toprakkale 80 hane. Yolu var. Her çeşit araç işliyor. İlkokulu var. Hacı, köydeki okulu bitirmiş. Babası, anası sağ Önceleri çiftçilik yaptı. Sonra İspir ile Erzurum arasında yolcu taşıyan, mal taşıyan kamyolardan birinde şoför muavinliği yaptı. Evlerinde masa yok, sandalya var. Bir iki de çatal var. «Yemek yemezler ama, yemek pişirmek için çatal olur.» Yüz numarası yok. Ahıra abdest bozarlar.

1. «Atatürk kimdir?»

«Bu milleti kurtaran, Cumhuriyeti kuran Atatürk'tür.»

«Fatih Sultan Mehmet ile Atatürk arkadaşlık ettiler mi, etmediler mi?»

«Ettiler. Türkiyeyi düşman aldığı zaman, ikisi birlik oldular. Fatih İstanbul'u kurtardı. Atatürk Türkiye'yi kurtardı.»

2 «Türkiyede padişah var mı?»

«Yoktur. Memleketimizi sattı, kaçtı.»

3. «Sen hangi milletmensin.?»

«Halil İbrahim milletindenim.»

«Senin ırkın, soyun nedir?»

«Türk.»

«Dinin nedir?»

«Muhammed dini.»

«Hazreti *Muhammed* radyoyu sever miydi, dinler miydi?»

«O zamanda radyo yoktu.»

4. Türklerin düşmanları kimlerdir?»

«Rusya, İngiliz, Yunanistan, Bulgaristan, Çin.»

«Dostları?»

«Almanya, Amerika, Arabistan.»

5. «Büyük Millet Meclisinde ne yapılır?»

«Cumhuriyetin her ne görülecek işi varsa, orada hazırlanır.»

6 «İsmet İnönü kim?»

«Başbakan?»

«Cumhurbaşkanı kim?»

«Cemal Gürsel.»

7. «Saidi Nursi kim?»

«O da bir hocadır, yetkin bir adam.»

«Hiç resmini gördün mü?»

«Hayır, kitaplarını gördüm, okuyanlardan işittim.»

«Ne diyor bu adam?»

«Kitabını okumadım, bilmiyorum.»

«İsmet Paşa dese ki «öl», Saidi Nursi dese ki «ölme», hangisini yaparsın?»

«İsmet Paşa'nın dediğini yaparım.»

8. «24 saat memleketi senin eline verseler ne yaparsın?»

«*Ben bütün köylere çeşme* ve cami yaptırırım.»

«Okul yaptırmaz mısın?»

«Okul da yaptırırım.»

«Okulu mu önce yaptırırsın, camiyi mi?»

«Önce okulu yaptırırım.»

«*Niye önce okulu yaptırırsın?*»

«Okulda bir şey öğrenmemiş, cahil adam, camide ne bilecek ki, neyi anlasın.»

9. «Türkiye Cumhuriyeti denince ne anlıyorsun sen?»

«Türkiye Cumhuriyeti Hükü*meti*.»

10. «Amerika ile Türkiye sınır mıdır?»

«Evet sınırdır.»

«Ne tarafımıza düşer Amerika?»

«Güney kuzeye düşer.»

«Olur mu?»

«Batı kuzeye düşer.»

11. «Hastalanınca ne yaparlar?»

«Hastayı, hastahaneye götürürler.»

«Hocaya götürmezler mi?»

«Cin alâmeti olursa, uğraklanırsa (çarpılırsa) hocaya da götürürler.»

12. «Niye aya gitmek istiyorlar?»

«Yani oraya gidip bir zevk almak istiyorlar.»

13. «Adam öldürmek günah mıdır suç mudur?»

«Hem günahtır, hem suç.»

«Peki, yargıç bu adamı hapsetse, suçu olduğu için mi hapseder, günahı olduğu için mi?»

«Suçu olduğu için.»

BEN TÜRK OGLU TÜRKÜM..

ARİF BAL — Tokat ili, Turhal İlçesi, Ayranpınar köyünden. Köy 150 hane. Kahvesi yok köyün. Yol var, traktör gidip geliyor. Okul yapılalı 15 yıl olmuş. Fakat Arif «tahsilsiz». Fakirlik var, gitmiş o yana, bu *yana, okuyamamış Kendi tarlalarında çiftçilik yapıyor. Köyden* bir yere çıkmamış. Evlerinde masa yok. «Sandalya bir tane vardı.» Çatal kaşık vardı. Yüz numara da vardı.

1. "Şu fotoğrafa bir bak bakalım,tanıdın mı bu fotoğrafı?"

«Tanıdım, Atatürk. Bizi kurtaran.»

«Kimden kurtardı?»

«Düşmanlardan.»

2. «Padişah şimdi Türkiyede var *mı?*»

«Bilmiyorum. Büyük dedeler bu dünya padişaha da kalmadı derlerdi. Öldü mü, ne oldu?»

3. «Türkiye mi, büyük, dünya mı büyük?»

«Dünyamız büyüktür.»

«Türkiye dünyaya çok mu uzaktır, çok mu yakındır?»

«Türkiye dünyanın bir parçasıdır.»

«Dünya neyin üzerinde duruyor?»

«*Bir* suyun üzerinde duruyor. Yalan mı, doğru mu orasını bilemiyorum.»

4. «*Saidi Nursi'yi tanır mısın?*»

«Hiç işitmedim.»

5. «Senin milletin ne?»

«Ben Türk oğlu Türk'üm.»

6. «Türklerin düşmanları kimlerdir?»

«Gâvurlardır. Çin min bir şey dişorlar ya, aslı var mı yok mu bilmiyorum.»

7. «Kıbrıs nedir?»

«Adamdır.»

«Dostumuz mu, düşmanımız mı?»

«Düşmanımız. «Kardeşlerimiz üzerinde kırılıyor» diye destanlar satılıyordu.»

«Dostlarımız kimler?»

«Almanya bizi kayırıyor.»

8. «Aya gitmek istiyorlar, işittin mi hiç.?»

«Aya gidilir mi? Göğün yüzüne..»

«Aya yol yapabilir miyiz?»

«Yapamayız. Benim aklımın erdiği bu.»

9. «Aşık Veysel adını işittin mi?»

«Bir türkü işittim, Aşık Veysel söylüyor dediler.»

10. «Hastalık neden olur?»

«Her yere gider, belinden soğuk alır, tutulur.»

11. «Kadınla yattın mı?»

«Hayır. Bir kız sevdim, ama yatmadım.»

«Olsa yatar mısın?»

«Yatarım ama, olmadı.»

KÜLTÜR SÖMÜRÜCÜLÜĞÜ

Yaşar Kemal

Sömürücülüğün karşısındaki en büyük güç milli kültürlerdir. Sömürgeciler bır milleti tutsak kılmak, sömürmek ıçin ilk önce o milletin kültürünü yozlaştırmağa bakmışlardır. Bunu da nasıl etmişler, o milletin kültürünün yerine kendi kültürlerini yerleştirmek ıstemişlerdir. *Bugün Hindis*tanda, Pakistanda birçok gazeteler İngilizce çıkar.. Büyük şairleri bile şiirlerini İngilizce yazmışlardır. Sömürgeciler, o milletin *kültürünü yenmeden, uzun bir* süre ıçin o milleti yenemez, tutsaklık altında tutamazlar... Sömürücülükte yenilecek ilk amaç o milletin kültürününü yenmektir

Kültürleri yozlaştırmakla Batılılar insan tarihinin en büyük *cinayetini işlemişlerdir. Batı uy*garlığının, yani sömürücü uygarlığın çağımızda büyük, akıl almaz cinayetleri olmuştur. Almanyada Yahudi katliamı, Hindistanda İngilizlerin öldürdükleri Hintliler, Çinde Afyon Harbi... Sömürücülüğün dosyasını açmayalım... Onun dosyası *bir* cinayetler kumkumasıdır. Tarihin hiç bir çağında sömürücülerin bu devirde yaptıkları çapta toplu cinayetler işlenmemiştir. Bir gün çağımız dı*şına çıkıldığında, söyle bize uzak*tan bakıldığında insanlar bizden iğrenecekler. Bu kadarı da olmaz diyecekler. İnsanlar bu kadar delirmezler, bu kadar hastalanmazlar, toptan böylesine manyaklaşamazlar, diyecekler.. Ben gerçekten çağımdaki olan kötülüklerden çok çok *utanıyorum. Çağımız* bir yanıyla mutlu bir çağ... Uzayda yürüyen insanı ve atomuyla. Ama kötülükleri, cinayetleri bu başarısını gölgeliyor. İşte sömürgecilerin yaptıkları bu cinayetlerin en kötüsü de Kültür Sömürücülüğü cinayetidir.

Şu misyonerlik var ya... *Allah* bin belâsını versin misyonerliğin.. İyilik götüreceğiz diye.. Gerçekten kişisel iyiliği, bireysel iyiliği toplumsal kötülüğe kullanmışlar*lardır* Tarihi bir gerçektir Misyonerler bir memlekete önce iyilik yapacağız diye girmişler, arkasından da ordular gelmişlerdir.

Misyonerler büyük gayretlerle milletlerin geleneklerini, kültürlerini, dinlerini yıkmışlar, o milletin *halkını kendi* kültürlerine, yani batılı geleneklere, batılı dine batılı kültürlere hayran etmişlerdir Hindistanın ilk mücadelesi kültür bağımsızlığı savaşı olmuştur. Savaşçı liderler ilk olaraktan kültürlerini tutsaklıktan kurtarmağa bakmışlardır. İlk savaşları kültürlerini kurtarma *savaşı ol*muştur. Beyaz libaslar içinde Avrupalarda yalınayak dolaşan Hintli liderlerin davranışları tesadüfi değildir. Bu bir aşırılıktır ama, kültürlerine kasdedilmiş bir milletin milliyetçilerine bunu çok görmemeliyiz. Varsınlar yalınayak gezsinler. Kültürlerini tutsaklıktan kurtardıkları, kurtarmağa başladıkları gün onlar da ayakkabı giymekte bir sakınca görmeyeceklerdir.

Bizim *sömürge* oluşumuz beş aşağı beş yukarı tanzimatla başlamıştır. Hani o öğündüğümüz Tan*zimat var ya, işte onunla.. Bazı bi*lim adamları diyecekler ki bizde Tanzimat hareketi ileri bir harekettir. Öyle de diyorlar, öyle de öğretiyorlar ya, aldırmayın.. Tanzimat düpedüz *sömürülmemizin* başlangıcıdır. Olmasa demiyorum, kaç para eder olmasa demek, olmuş işte... *Belki iyilikleri de ol*muştur. O yönünü de başkaları söylesin. Bence Tanzimatın iyiliği, sömürücülerin Afrikaya iyiliği gibi bir şeydir. Hani sömürücü *dostları, sömürücüler, Afrikaya* ilerilik, uygarlık götürmüşlerdir diyorlar ya, Tanzimatın da bize getirdiği uygarlık, iyilik onun gibi bir uygarlıktır. Sömürücüler Afrikaya gitmeselerdi, Türkiyeye gelmeselerdi, o halkların durumlarının bugün ne olacağını bilemeyiz ki.

Attilâ İlhan bir yazısının başına almış şu tümceyi. Nouveau Larousse Universel diyor ki, «Türk edebiyatı orijinallikten yoksundur, üstünde uzun boylu durmağa değmez». Onlar söylemese de, biz artık şimdi biliyoruz ki Türk Edebiyatı orijinallikten yoksundur. Türk burjuva edebiyatı Avrupa*nın, daha doğrusu* Fransız edebiyatının kötünün kötüsü bir kopyasıdır.

Tâ Mustafa Kemale gelinceye kadar bizimkiler Türk milletini, onunla birlikte Türk dilini, Türk Edebiyatını, sanatını, geleneklerini dinini küçük görmüşler. Varsa da Fransa, yoksa da *Fransa..* O da suyunun suyu bir Fransa.. Mustafa Kemalden sonradır ki, bir kıpırdanış olmuş, milli sanata doğru, Türk milletine doğru bir *yöneliş olmuş.. Sadece yöneliş..* Gene Fransa kopyacılığı az da olsa sürmüş. Üstünde bir iyice durulup düşünülsün. Fransız kültürü, Fransız sömürgeciliği ile, kapitali ile birlikte gelmiş Türkiyeye. Bunun bitimi de Kurtuluş Savaşı ile birlikte olmuş. Mustafa *Kemal devrinde bitmeğe başlamış,* İkinci Dünya Savaşıyla da yeniden gelmeğe başlamış.

İlk büyük milli Türk şairi elbette ki Nâzım Hikmettir. Bu çağdaki *ilk büyük milli şairimizin* bir sosyalist olması tesadüf değildir. Bir sosyalist her yönüyle sömürücülüğe karşıdır. Sosyalizm insanın kendisine, insanın insana, insanın emeğe saygısıdır. İnsan bireyi, insan toplumu özgür olacaksa bir tek yoldan özgür olacaktır. O da sosyalizm yoluyla. İnsanın insanı sömürmesi bitmedikçe özgürlüğün hiç bir türlüsünden söz edilemez. Onların özgürlük dedikleri, insan insanı sömürdükçe yer *yüzünde söylenmiş en* büyük yalandır.

Milli bir edebiyat Türkiyede Mustafa Kemalle başladı demiştim.. Türk milleti kendini bulmağa, çoktan beri unuttuğu kendini bulmağa Mustafa Kemalle başladı Bu sadece bir başlangıç. Üstelik de *doğmadan ölen diyeceğim,* üzülerek, kahrolarak, doğmadan ölmekte olan bir başlangıç.. Bu kendine gelişin ömrü çok kısa oldu. Bir Nâzım Hikmet ve bir Sabahattin Ali ve de sonra birkaç şair, yazar çıktı.. Sonra, sonra âkibeti malûm olmadı insanlara *Türkiye insanlarının, Türk kültü*rünün. Alışmış kudurmuştan beterdir, demiş atalar. Bizim burjuva oğlanları da fırsatı bulur bulmaz, Türk milleti azıcık bağımsızlığını yitirir yitirmez hemen gene soluğu Batı kültürünün, sanatının kopyacılığında aldılar. Hem de elli yıl arkadan *gelerek,* öyle kopya ettiler. Söğmedik ne Nâzım Hikmet, ne de başka Türk milletinin gerçek temsilcilerini bıraktılar.. Hem de Karacaoğlana, Pir Sulta*na, Yunusa söğerek.. Şair geçinen* birisi bir gün bana.. «Folklor mu, halk dili mi Allah göstermesin... Cehalet, cehalet efendim..» dedi.. Üstelik de bu adam kendi yozlaşmışlığını yıllarca ona buna söyledi de.. Hiç kimseden bir tepki görmedi. Dadaloğlu mu, Pir Sultan mı aman *Allah.. Ve de* bu adam bu memlekete, burjuva oğlanlarının desteğiyle şair oldu. Üstelik de bunların hepsi sosyalist geçinir, bu yalancıların. Gerçek sa*natçıların işi,* kendi asli kültürlerine saygıdır. Sanatçılar kendi kültürlerinin koruyucusudurlar. Kültürlerinin yozlaşmasının önüne geçmek o milletin sanatçılarının işidir. Kültürlerinin bağımsızlığını korumak yalnız ve yalnız sanatçılarının işidir. Yozlaşmak, başka *kültürlere öykünmek kolaydır,* ama kendin olmak, bu kadar aşağılık duygusu içinde, kendi kültürüne *eğilmek* zordur, ama sağlamdır. Ne derlerse *desinler,* isterlerse *şiir inceliği yok onda desinler,* yalan ya, anlayışsızlık ya, Türkiyenin büyük milli şairi Nâzım Hikmettir. Türk milli kültürünün bayrağı olduğu için de insanlığın kültür bayraklarından birisidir. O incelmiş dedikleri öykünücüler ölmeğe, çürümeğe her zaman mahkûmdur. *Onların* öykünücü Ağababaları nasıl çürümüşlerse, onlar da öyle çürüyeceklerdir. Bir tek çare vardır sanatta kendine ve kendi kaynağına döneceksin.. Ama dünyayı bilerek döneceksin. Dünyayı bilmeden zaten kendin olamazsın. Tıpkı Nâzım Hikmet gibi..

Demiştim ki Nâzım Hikmet Sosyalist olduğu için, sömürücü*lüğe karşı* olduğu için Türkiyenin büyük milli şairi oldu

Dünyada yalnız sosyalistlerdir ki milli kültürlere saygı duyarlar Sosyalistler nasıl hiç bir insanın öteki insanı sömürmesini istemezlerse, nasıl hiç bir milletin başka bir milleti *sömürmesini istemez*lerse, hiç bir kültürün de öteki kültürü yok etmesini istemezler Sosyalizm, toptan sömürücülüğe karşıdır.

Çok yalınca söyleyim: Diyelim ki dünya bin çiçekli bir kültür bahçesidir. Her çiçeğin kendine has bir rengi, bir kokusu vardır. Dünyamız, bu bin çiçeğinden do*layı güzel, zengin, çeşitlidir. Bu* bin çiçeği bir tek çiçeğe ya da birkaç çiçeğe indir, tek yönlü, tek kokulu, tek renkli bir dünya.. Allah böyle bir dünyanın bin belâsını versin. Kapitalizm daha uzunca sürüp gitseydi, sömürgecilik elli yıl önceleri gibi dilediğince at oynatabilseydi dünya üstünde, dünya birkaç çiçeğe inebilirdi. İşte o zaman büyük felâket olurdu dünyamız için. Atom düşmesinden de büyük felâket. Yaşanılmaz *bir dünya olurdu dünyamız.* Düşünür ki bütün insanlar İngiliz gibi düşünüyor, onlar gibi sanat yapıyor Çekilmez bir dünya. Bunun içindir ki, sosyalistler, kültürleri ezmezler, kültürleri yüceltirler.

Kültürlerin biribirini *ezmesi* değil, kültürlerin alışverişi, kültürlerin kültürleri beslemesidir amaç.. Sömürgecilerce tam tersi yapılmış. Kültürler kültürleri *ezmiş. Fransız, İngiliz, Rus kültürü*nü bildikçe kendi kültürünü bildikçe kendi kültürünün derinliğine daha inecek, kendını bulacak, kendine daha iyi varacakken, tam tersi, kendini daha çok yitiriyor, bir öykünücü oluyorsun.

Bin çiçekli bahçe... Bu bahçe her çiçeğiyle her gün biraz daha gelişiyor, biraz daha büyüyor... Örneğin, Yunus Emreyi bilen bir Fransız şairi, Nâzım Hikmeti bilen bir Fransız şairi dünyasını biraz daha genişletecek, kendine biraz daha *yaklaşacak, yaratma* gücüne biraz daha güç katılacaktır..

Onun için sosyalistler kendi kültürlerinin üstüne nasıl titrerlerse, başka milletlerin kültürlerinin üstüne öyle titrerler.. Kendi emeklerinin üstüne nasıl titrerlerse başkalarının emekleri üstüne öyle titredikleri *gibi.*

Türk burjuvası işe yaramaz, korkunç, gayri milli bir burjuvadır İşi gücü başka milletlere öykünmekle geçmiştir Onlara göre *Türk yoktur. Türkiye yoktur* Türk kültürü yoktur Bazılarıyla konuştum biliyorum Onlarca Türkiye sömürülmekten başka işe yaramayan insan sürüleriyle doludur. Ağır konuşuyorum, demeyin. Bu böyledir ve gerçektir. Onlarca millet Amerikadır, Fransadır, İn*gilteredir. Kültür de onların* kültürüdür. Bu söylediklerimi ben uydurmuyorum. Burjuva oğlanlarından yüzlerce kere kulaklarımla duydum. Duymasam ne olurdu İs*te yaptıkları* ortada. Sanat yapıtları ortada. Türkiyeyle, Türk kültürüyle hiç bir ilişiği olmadığı için, insanla da *ilgisi* yok

Öykünen, yozlaşan, yozlaştıran ki Türk burjuvalarıdır. *Kültürü*müzü türlü yollardan kemiriyor, yok ediyorlar. Onların düzeni budur. Emeğini koruyamadıktan sonra, ellerinden emeğini kurtara*madıktan sonra* hiç bir şeyini kurtaramazsın. Seni tutsak ettiği gibi, dört yönüyle bütün varlığını da yok edecektir. Biricik amacı budur. Çünkü kültürce yozlaşmamış, öykünücülükten kurtulup kendi olmuş bir milletin *halkını* sömürmek, yıllar yılı onları tutsak kılmak mümkün değildir. Onun için sömürgeciler *ilk* önce kültürü yozlaştırmağa bakmışlardır, dedim. Yozlaşmış bir milletin kişileri sömürgeciliğe baş kaldıramazlar. Kültürleri sağlam, kül*türleri kendi olan milletler uzun bir* süre kötülüklere «evet efendim» demezler Baş kaldırırlar

Kültürü yozlaşmış bir millet dumura uğramış bir millettir. Hiç bir yaratıcı gücü kalmamış bir millettir Ölüme mahkûm bir millettir

Bugünlerde, her şeyimizle birlikte, kültürümüzde de bir yılgınlık var Halktan, kendinden uzaklaşma var Bunun nedeni sömü*rücülük düzenidir.*

Sömürücülük düzeni ortadan *kalkmadan Kültür* Bağımsızlığına erişemezsin. Bunun mmkünü çaresi yok. Yazarlarınız yakında Amerikan İngilizcesi sentaksıyla tümceler kurarlarsa hiç şaşmayın. Türkçeyi Amerikan aksanıyla konuşurlarsa, ki çokları konuşuyorlar, hiç şaşmayın. Onlar gibi yazdıktan sonra, ne olacakmış.

Şu ortalıkta dolaşan bir kısım şairlere, yazarlara hiç suç bulmuyorum. Bu, bir sömürücülük düzeninin sonucudur. Bir de önlerinde korkunç örnekler var. Nâzım Hikmet örneği gibi. Bir milletin bü*yük milli şairi yıllarca* kendi vatanında yasak ediliyor. Kendi vatanında da milli şair ömrünün çoğunu hapiste geçiriyor. Sonra sonra, en acısı o şair dünyanın en büyük şiir ustalarından birisi olduğu halde, ölümünden sonra bazı yozlaşmışlar onun şiirine dil uzatıyorlar. Ben Nâzım Hikmet eleştiriye vurulmasın demiyorum. *Onun da iyi kötü yanları vardır* elbette. Nâzım gibi büyük bir şair ayaküstü harcanmaz, diyorum. Onun iyi ve kötü yanları derin bir incelemeye tâbi tutulur, onun üstüne öylecene konuşulur, diyorum.

Sonuç: Ben diyorum ki, biz böyle bağımsızken, sömrülürken kültürümüzü de yıkımdan kurtaramayız. Kendimize varamayız. Yaratıcı olamayız. Çok söyledim, gene de söyleyeceğim, o bin çiçekli bahçede bir çiçek olamayız. O, bin çiçekli bahçeden, biz böyle gidersek bir çiçek eksik olacak.. Elimizi çabuk tutmalıyız. Tek neden, tek neden sömürücülük düzenidir. Bu düzenden yurdu kurtarmalıyız. Bu düzen yaşadıkça *bizim bir millet* olmamızın mümkünü çaresi yok. Öyleyse tek hedef, SÖMÜRÜCÜLÜK DÜZENİ.. Bize bütün kötülükleri yapanın sömürücülük düzeni olduğu bilincine vardığımız gün, iş yarı yarıya, belki de tümüyle halledilmiş demektir. Yeter ki bu ışık altında sömürücülük düzeni üstüne düşünelim.

KORKU

Bize türkülerimizi söyletmiyorlar Robeson
kartal kanatlı kanaryam
inci dişli kardeşim,
türkülerimizi söyletmiyorlar bize.
Korkuyorlar Robeson

şafaktan korkuyorlar,
görmekten, duymaktan, dokunmaktan korkuyorlar.
Sevmekten korkuyorlar, bizim Ferhat gibi sevmekten
— Sizin de bir Ferhadınız vardır elbette Robeson,
adı ne?.. —

Tohumdan ve topraktan korkuyorlar.
Akan *sudan* ve *hatırlamaktan korkuyorlar.*
Ne iskonto, ne komisyon, ne vâde isteyen bir dost eli
sıcak* bir kuş *gibi gelip konmamış* ki *avuçlarının içine.
Ümitten korkuyorlar Robeson, ümitten korkuyorlar
ümitten,

Korkuyorlar kartal kanatlı kanaryam
Türkülerimizden korkuyorlar.

Nâzım Hikmet

AÇIKLAMA

Arkadaşımız Edip Cansever, 3 Mayıs 1965'de gönderdiği mektubunda, YÖN'ün san'at ve kültür sayfalarını düzenlemek görevinden ayrıldığını bildirmiştir. YÖN'ün san'at ve kültür sayfaları bundan sonra Fethi Naci ve Selâhattin Hilâv tarafından düzenlenecektir.

Ayla ve Beklan Algan ile bir konuşma

Hayati Asılyazıcı

KARANLIKTA UYANANLAR, günümüz Türkiyesini en iyi biçimde veren ve toplumsal ortamı bütün sorunlarıyla eleştiren bir filmdir. *Türkiye'nin içinde bulunduğu* koşullar; ekonomik özgürlüğün kötü - niyeti ve - kökü dışarda - olan kapitalizmin ve toplum kurumlarının iç yüzü bu filmde anlatılmaktadır.

Türk Sinemasına öz ve biçim bakımından bir yenilik getiren bu filmin başarısında ortaklaşa yapılan çalışmaların dışında iki sahne sanatçımızın Aylâ ve Beklân *Algan'ın güçlü ve bilinçli çalış*maları önemle belirtilmeye değer niteliktedir. Algan'lar tiyatro oyunculuğundan gelmişlerdir. Batı'nın *ya da başka ülkelerin ünlü sahne* sanatçıları beyaz perdede büyük başarı gösteriyorlardı. Alganlar'ın oyunculukları, rejisör Ertem Göreçin aydınlık yönetimi ile sinemamız artık yeni biçimini almış bulunuyor. Star düzenine çekilen duvarlar da yıkılmış oluyor böylece. Bu arada Fikret Hakan'ın ve diğer oyuncuların da çabalarını an*mak gerekir. Film'in niteliğine uy*gun olan Nedim Otyam'ın müziği ve senaryo, ortaklaşa çalışmaları olumlu ve etkili kılan ögelerdir. *Filmde uyanan ülkenin*, akılın sesine kulak veren emekçilerin içinde bulundukları baskıdan kurtulmanın savaşı görülüyor.

Diyeceğim şu: Algan'lar bugün için gerek tiyatroda, gerek sinemada sanatçı ve yönetmen olarak en olumlu çözümlemeleri yapmış kişilerdir. Sağlam ve güven verici çabalarının kısa bir özetini yapalım Beklân. Algan, Muhsin Er*tuğrul'un Şehir Tiyatrosuna getir*diği yeni solukla değerini ortaya koymuş bir sanatçıdır. Şehir Tiyatrosunda sahneye koyduğu ve yönettiği oyunları ve birbirini aşan çalışmalarıyla dikkati çekmiştir. Şimdi de ortak emeklerle gün ışığına çıkarılmış Karanlıkta Uyananlar filmiyle Türk sinemasına yeni öz ve biçim getiriliyor. Örneğin Beklân Algan Şehir Tiyatrosunda sahneye koyduğu Jean Anouil'in «Tarla Kuşu», J. P Sartre'ın «Sinekler» i, Dürrenmatt'ın «Fizikçiler» i ve Bertolt Brecht'in «Sezuan'ın İyi İnsanı» gibi oyunlar yönetmişti. Özellikle «Sezuan'*ın İyi İnsanı» ile Karanlıkta Uya*nanlar arasında bir paralel çizebiliriz: Türk Tiyatro ve Sineması açısından. Beklan Algan, Karanlıkta Uyananlar filmi için düşüncelerini şöyle açıkladı:

«Karanlıkta Uyananlar, Türkiye'nin bir kesitini veriyor. Emekçilerin örgütlenmesinin bugünkü ortamını; diğer sınıfları ve etken olan ekonomik unsurları yansıtmaya çalıştık. Kısaca, buna Türk toplumunun kurtuluş savaşı da diyebiliriz. Bu arada bu sınıflaşmaların dış ve iç etkileri arasında insanlık ve dostluk değerlerini eleştirmeye çalıştık. Toplumumu*zun bağımsızlık savaşının yönünü* işledik. Dış sermaye ve komprador burjuvaziye karşı durabilecek sınıfın yalnız emekçi sınıfı olabileceği gerçeğini anlatmaya çalıştık.

Aslında film bundan sonra başlıyor. İçinde bulunduğumuz koşullarda sorunlarımızın çözülmesi için dış sermaye ve kompradorları etkisiz kılabilmek. Bunu yapabilmek için bu çıkışı sürdürmek gerekiyor.

— Bir görev yerine getirmek ve toplum katlarından bu gerçeklerin yaygın bir duruma gelebilmesi için yapılan bu masraflı filmi yalnız bir defaya mahsus olmak üzere gösterebildiniz. O da özel davetlilere. *Filmin işletmeciler ta*rafından alınıp halka gösterilmesi nasıl gerçekleştirilecek. Bu soy etkili bir eser için film piyasası ne düşünüyor?.

«Karanlıkta Uyananlar, film piyasamızın alışkanlıklarına uymuyor; bu piyasanın dışında bir film bu. İşletmeciler satın almak için yanaşmıyorlar. Konu ve işleniş bakımından çokça yadırgadıkları, belki karşı bile oldukları bir film. Başında da biliyorduk bu sakıncaların olacağını. Ama bir sanatçının toplumdaki görevi ve inandığı savaşı sürdürebilmesi için gerekliydi bu film. İçinde bulunduğumuz toplumdaki savaşta, sanatçının yeri çok bilinçli bir şekilde (sanatçının hakkı ile yoksulun hakkı) dengesindedir. Gerekiyorsa *sanattan daha çok yoksulun hak*kının ağır basması önemli olmalıdır Türkiyenin yeni bir döneminde, sanatı ikinci plâna kovup, toplumu ve sorunlarını ortaya çıkarmak gerekiyor. Biçimsel yönden gelecek eleştirileri bu perspektifler görmek gerek.»

— Halkın zevkini sömüren filmler dururken, halkı uyaranları işletmek elbetteki işletmecilerin işine gelmeyecek. «Karanlıkta Uyananlar'a yaklaşmıyacaklar. Ama bu filmi başka imkânlarla halkımıza göstermeyi düşünüyor musunuz?

«Evet; bütün ileri örgütler ve unsurlar ilgi gösteriyorlar. Halka her şekilde filmi göstermek istiyoruz. Gerçekleştireceğiz bunu. Çağrılırsa uluslararası film şenlikleri'ne de göndereceğiz.»

— Sinemayı tiyatroyla birlikte sürdürmek amacında mısınız? —

«Elbette. Bugün her ortamdaki sanatçının toplumsal bir görevi var. Her bakımdan toplumumuz ölüm - kalım savaşını veriyor. En etken olacak sanat dalında çalış*mak; tiyatro kadar sinemada ge*rekli benim için. İkisi de halk için önemli bir sanat kolu. Tiyatronun tamamlayamadığı yerlerde, sinemaya baş vurmak, sinema ile daha yoğun yerlere uzanmak. Tiyatroların bulunmadığı, gidemediği, hattâ sinemanın varlığından yararlanamayan köylüklerimize kadar filmle gitmek, asıl amacımız.»

AYLA ALGAN

Şehir Tiyatrosunun genç sanatçılarından Aylâ Algan, eşi Beklân Algan'la aynı yılda bu topluluğa katılmış; Anouil'in Tarla Kuşu'nda Jan Dark'ı, Sarte'ın Sinekler'inde, Durrenmatt'ın Fizikçiler'inde, Shakespeare'in Hamlet'inde Hamlet ve Ofelia rollerini, Bir Yaz Gecesi Rüyası ve Coriolanus'unda, Namık Kemal'in Gülnihal'inde, *Brecht'in Sezuan'ın İyi İnsanı* ile Üç Paralık Operası'nda başarılı oyunlar vermiştir. Şimdi de Yunan Tragedya yazarlarından Euripides'in Bakkhalar'ında küçük bir rolü var.

Türk sinemasında Karanlıkta Uyananlar filminde büyük bir başarıya ulaşıyor. Aylâ Algan'ın tiyatrodaki çok yönlü oyunculuğunun yanı sıra, asıl şu özelliği var kanımca: Bilinçle - duyguyu, akılla - arzuyu dengeli kullanıyor sahnede Sanatçının bölünmezliğini en iyi tanımlayan oyunculardan biridir. Aylâ. Nitekim Karanlıkta Uyananlar filminde de aynı düzeyden hareket ederek, «Starlık» düzenini yıktığı görülmektedir.

— Bir konuşmamızda «star» lığın yıkıldığını; yazar ve yönetici kadar oyuncunun da sorumluluk taşıdığını söylemiştiniz. «Star» lık, yozlaşmış bir tiyatro anlayışıdır - demiştiniz. *O halde* tiyatrodaki görüşünüzle, sinema oyunculuğunu aynı açıdan aldığınız için bir emekçi kızını oynuyorsunuz?.

«— Türk filmlerinde «star» denen kadın oyuncular var. Türkân Şoray'lar, Fatma Girikler, Belgin Doruk'lar hep iyi rolleri oynarlar. *Bir çeşit - soylu - olmaya çalışır*lar filmlerde. «Star» lık, aşırı ölçüde bayağı filmciliğe götürüyor sinemamızı. Buna karşı çıkmak *istedim*. Karakterler aksiyondan uzaklaşmamalı. Aksiyon içindeki roller etkiyi daha çok yoğunlaştırıyor, yaşantıyı zaman üstüne yüceltiyorlar.»

Ölüm yıldönümünde

Sait Faik Abasıyanık

Tahir Alangu

1949 da Akşam gazetesinin anketine verdiği cevabında şöyle diyordu: «... cemiyetimizde ahlâk telâkkileri değişiyor. Bugün eskiler diye adlandırılan yaşlı muharrirler, hayata, cemiyete yukarıdan bakarlardı. Hâlâ da öyledirler. Hayata karışmıyorlar, yalnız *tepeden seslenerek cemiyeti düzeltmek sevdâsındalar.* Bize gelince: Cemiyeti düzeltmek hususunda hiç bir iddiâmız yok. Biz cemiyette, insanlarımızla birlikte, aynı hayatı yaşamak istiyoruz.» O bu formüle göre, son yıllarında hikâyelerinde ortaya çıkan ye*ni gelişmeler de dahil, hayatını kendi kişilerinin hayatı ile iyice* karıştırmıştır.

Düşünce ve duyuşlarını, hele kendi kurallarını getiren yeni bir sanatçı olarak başıboş ve özgür yaşama tutkularını anlamıyan, *buna karşı olan bir çevrede yetişti. Ancak onbeş yıl çabaladıktan* sonra kendini bir parça bu topluma kabul ettiren, küçük bir ün sahibi olabilen Sait Faik'in, âile çevresinden başlıyarak, yaşadığı öteki çevrelerle tam ve düzenli, doyurucu ve destekleyici bir anlaşma içinde olduğu söylenemez. İlk hikâyelerinden başlıyarak bütün eserlerinin, artistçe kendi üslûbunda bir yaşamayı yadırgayanlarla çatışmalarının aynası olduğu görülür. Bu soy bir çatışmanın olmadığı yerde de, çağının sanatını ve yerleşmiş sanat ölçülerini aşan bir yeni ve güçlü sanat eserinin yeşeremeyeceği de açıktır. Böylece onda, edebiyatı, özentilerden, romantik ucuzluklardan kurtarmak, bir başka kata yükseltmek istiyen bir davranışın varlığı daha ilk adımlarında belli olmaktadır. Sait Faik hikâyeyi «edebiyat yapan» ların elinden kurtarmağa gelmiştir.

Sait Faik'in eserinin kendi yaşaması ile olan ilgisinin düz, yapışık, biyografik bir kopya seviyesinde olmadığını, yaşanan hayatla düşlere bağlı özlemli tasarlamaların çok karışık, yer yer şuuraltından çıkan bulanık unsurlarla müphemleşen bir kompo*zisyonu, gerçeği bir sanatçı gözü* ile yeniden *değerlendiriş*, yaşamasındaki artistçe anlamı süreli olarak arayış, demek olduğunu belirtmeliyiz. Onun ilk hikâyelerinden başlayıp gerçeklerden düşlere doğru yürüyen anlatışındaki zaman zaman değişen kuruluş *denkleminin, ölümüne yakın yıllarda tamamile değişeceğini, ger*çeğin allegoriler, gerçeküstü unsurlarla kapatılacağını görürüz. Gitgide gerçekten «küçük adamlar» kalabalığının yaşadığı hayattan koparak, yalnızlığın vahşiliğine, «kavun acısı yalnızlık» ın dehşet verici bunaltılarına, yaklaşan ölümün *ezici* gölgeleri arasına karışıp yürüyüşünü, yine hikâyelerinin aynasından seyredebiliriz. Hayatı ile eserlerinin iç içe oluşu, onun sanat anlayışının olduğu kadar, ancak çok iyi bildiği konuları ve hayatları anlatmak istemesinin de bir sonucu idi. Onda ilk bakışta, sanata ve edebiyata metelik vermez görünen bir duruşun arkasında, aslında bütün yaşamasını sanatına vermiş bir insan buluyoruz. Düşünce ve sanata *karşı alabildiğine kayıtsız, sağır bir çevrede, dış* çatışmalarla bezgin, içe dönük ve kavgacı, umutla umutsuzluk arasında, kaybettiklerini kenar mahalleler, köprü altları, balıkçılar, küçük insanların yaşamalarına katılarak bulmak istedi. Ki*şileri ve bunların çevreleri* ne kadar değişik olursa olsun, kendi hikâyesinin durakladığı yerde, başkalarının hikâyelerini yaşamıştır, denilebilir.

Onun küçük hikâyeye Bursa Lisesindeyken başladığı, hem *kendi ifâdesi, hem de dergilerde* yapılan taramalardan anlaşılmaktadır (1925 - 1928). Hikâyeci olarak sanat hayatının başlangıcı «*İpekli Mendil*» (yazılışı: 1926) adındaki hikâyesi olmuştur (Varlık dergisi, 15 nisan 1934. «Semaver» de 1936). Hikâyecilerin çoğu, ilk hikâyelerini, kitaplarına almağa cesaret edemezlerken, o, bu işi yapmış daha ilk denemeleri ile hemen o yılların başarılı hikâyeleri seviyesine ulaşmış, bu denemelerini, daha olgun hikâyeleri ile birlikte, on yıl sonra yayınladığı kitabına almaktan çekinmemişti. öğretmeninin teşviki ile yazdığı ikinci hikâyesi «Zenberek» (Varlık dergisi, 29 Ekim 1935) tir. 1926 - 1928 yılları arasına, «Bursadan ilk iki hikâye» devresi diyebiliriz. Bunlarda o yılların moda hikâyecilerinin (Ömer Seyfettin - Refik Halit - Reşat Nuri - Sabahattin Ali) düğüm noktalı, acılı, şaşılacak sonuçlu, sağlam *kuruluşlu* hikâyeleri kadar, *Sadri Ertem* - Sabahattin Ali yolunun da çekiciliğine kapıldığı görülmektedir. İnsanı, bulunduğu ortamdaki basit ve canlı ayrıntıları ile değil de, dramatik bir yoğunluk içinde, iyice sivrilterek vermeğe çalışan bu Mau*passant'vâri iki hikâyesindeki usta anlatıcılık —yıllar sonra kur*duğu asıl kendi sanatının dışında kalsa bile— bu yolda kalsaydı bir hikâyeci olarak onu bir başka soy başarıya da götürebilirdi.

Bunların ilk örneklerinden göze çarpanları «Semaver» (1935) de «*Bir kıyının dört hikâyesi*» (1936) dır. Bu yıllarda «Vakit gazetesi» çevresindeki hikâyeciler arasında tutulan (bk.: T. Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâyeden Romana. Sadri Ertem - Bekir Sıtkı - Kenan Hulûsi bölümlerine), toplum çatışmalarını anla*tan hikâyeleri ile «Küçük adamın günlük yaşayışı» na yöneldi.*

İstanbul'un canlı yaşamalar havasından çıkardığı bir başka hikâyesi, «*Stelyanos Hrisopulos Gemisi*» (1936), hikâyeci olarak ününün genişlemesinin ilk basamağıdır. Küçük adamların düşlerle karışık küçük mutluluklarını anlatan asıl Sait Faik'in bu hikâyeden başladığını söyliyebiliriz. Artık o yılların, gerçeği, hep aynı açıdan taslak halinde kaba olay çizgilerile veren hikâyelerinin etkilerinden sıyrılır. İstanbul balıkçılarının, kenar semtler *halkının geniş dünyasını keşfeder. Yoksulluklar*, sıkıntılara rağmen, yine de yaşamalarında canlı ve neşeli bir yön bulunan insanları arıyacaktır. Onca asıl hikâye, çekişmeler ve çatışmaların dan sonra artık o semtlerin, sokakların hikâyelerini yaşıyan in*sanları arıyacaktır. Oncak asıl hikâye, çekişmeler ve çatışmaların* «yaşama ve geçim kavgası» ile ilgili olan yanında değil, onun ötesinde kalan «yaşama sevinci» nde, halkın hayatında süreli olarak giden, direnmeyi güzel ve umutlu bir hale getiren «paylaşılmış *sevgi» dedir. Yakın çevresinde bulamadığı bu soy sevgiyi, ken*dini «yalnız adam» haline getiren anlayışsızlıkların tesellisini, köşe bucak araştırmaya girişir. Kalabalığın varlığında, bilinen ve anlatılmış ölçüler dışında kalan, bilinmiyen, küçük şeylerle kurulmuş bir yaşama biçimi vardır. Bu düzen, genişliğine, parça parça, kötülüklerle bulanmış, fakircesine dağınıktır. Sait Faik, halkın yaşamasındaki bu soylu ve güzel «tasarı yaşama» düzenini, kişi kişi, çevre çevre derliyerek eserlerinde bir mozayik restore edercesine yeniden kurmuştur. Sanatı, son günlerinin gerçeküstü, korkularla kararmış gelişmelerine kadar, hep bu düzeyde gelişmiştir.

Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu Genel Başkanı Şükrü Koç'un Sosyalist Kültür Derneğinde yaptığı konuşmayı yayınlıyoruz.

TÜRK EGİTİMİNDE DIŞ ETKİLER

M. Şükrü Koç

Her ulus, diğerleriyle ekonomik ve sosyal ilişkiler kurar. Bu ilişkiler kurulduktan sonra, ekonomik, sosyal ve kültürel etkilenmeler başlar. Bu, ulusların *uygarlıklarını da zenginleştiren faktörlerdendir.*

Eğitim sistemleri, toplumların mikrokozmozudur. Yaşanılan ve geliştirilmek istenen insan topluluklarına ait ilk ve temel çalışmalar eğitim kurumlarında yapılır. Bundan ötürüdür ki eğitim sistemleri, bir yandan milletleşmenin merkezlerini kurmak, öte yandan da toplumları yeni hedeflere doğru götüren, kalkınma, ilerleme, gelişme kelimeleriyle nitelenmek istenen noktalara iten, yeni hayat tercihlerini kavratmak için gerekli tedbirleri alır. Milletleşme ve kalkınma, hiç şüphesiz, pek çok ekonomi, sosyal, kültürel tedbirleri de beraberinde getirecektir. Fakat bunların kristalize olduğu yerler bilim ve fikir hareketlerini içinde toplayan eğitim kurumlarıdır. Köy okulundan üniversitelere kadar bütün kurumlar burada söz konusudur. İnsanlar toplumlaştıktan sonra, birbirinden eğitim konularında da etki alışverişi yapmışlardır. Bu alışveriş çok kere, ya siyasi baskılar ve işgaller, ya da hür uluslararası karşılıklı ilişkiler şeklinde ortaya çıkar.

DEWEY İLE BAŞLADIK

Türk eğitim sistemi de, Türk tarihinin akışına uygun olarak bir gelişim seyri göstermiştir. 150 yıldan beri Batı kapısından, çoğu Fransa ile, İslâmlığın kabulünden beri de Doğu kapısından Arap, İran kültürü ile olan ilişkilerimiz, hiç şüphesiz ki eğitimimizin şekillenmesine geniş çapta etkide bulunmuştur. Fakat biz, tarihin derinliklerine ait olan bu etkilenmeyi konu dışı bırakarak, yakın zamanlarda yeni Türk devletinin kuruluşundan sonra, yeniden organize edilmeye başlanan eğitim sistemimiz üzerine dış etkilenmeden söz edeceğiz. *Cumhuriyetle birlikte* okullarımızın programlarında acele değişiklikler yapılması gerekiyordu. Hilâfet ve saltanat kaldırıldıktan sonra, okulların Cumhuriyet ilkelerine uygun öğretim görmeleri için gerekli tedbirlerin alınması şarttı. 1921 den beri Atatürk tarafından eğitim üzerine söylenen sözlerin incelenip, tartışılması yeni eğitim sisteminin genel ilkeleri çizilirken gözönünde tutuluyordu. Ancak yeni düzenin temelinde bilim ve sağlam fikirlerin yer alması özellikle isteniyordu. Bunu sağlamak için o yıllarda dünya çapında ün sahibi Prof. John Dewey dâvet edildi. Dewey pragmatismin liderlerindendi. Okulların toplumsal görevlerine ağırlık veren, fertlerin kabiliyet ve istidatlarına uygun olmak şartıyla eğitimde fırsat eşitliği fikrini savunan bir «eğitim filozofuydu. Bu bakımdan yeni devletin ilkeleriyle uyuşan bir felsefenin liderini eğitim sistemimizin düzenlenmesinde söz sahibi etme fikri isabetli bir hareket olarak karşılanabilir. Daha sonra Tevhid-i Tedrisat (Öğrenim Birliği) kanunu (1924) okul programlarının lâikleştirilmesi (1926) yeni Türk alfabesinin kabulü (1928) gibi adımlar Atatürk devriminin içinde önemli köşe taşlarıydı.

Yeni Türk alfabesinin kabulü, ulus okulları ve halk dersliklerinin açılması, Halkevlerinin kurulup yaygınlaşması, Atatürk devrimiyle kurulan yeni devletin temelinde vatan «Halkçılık» ilkesinin uygulamalarındandı. Öğretim birliğinin kabulü, okul programlarının lâikleştirilmesi, 150 yıldır yan yana yaşayan dinî ve sivil eğitim kurumlarından ikincisinin tercihi, «Lâik Devlet» ilkesinin uygulamalarındandı. Yabancı misyonlar kuruluşlar eliyle kurulup işletilen okulların denetim altına alınması, Türk eğitim sistemine intibak zorunluğuna sokuluşu, yenilerinin açılmasının önlenmesi, Atatürk devriminde ifadesini bulan «Milliyetçilik» ilkesinin uygulamalarındandı. Nihayet okulların bir küçük mutlu azınlık çocuğuna imtiyaz sağlayan *diplomalar tevzi eden büyük yığınlara kapalı* iftihar vesilesi olan bilgi kırıntılarının ezberletildiği, toplumun sosyal ve ekonomik hayatıyla ilgili konuları duvarından içeriye sokmayan birer fikir manastırı halinden çıkarılması, Programlara, istihsal artırıcı bilgi hüner ve davranışların öğretilmesi gerekliliğinin sokulması, *güzel sanatların tekniğin de okullar yoluyla* topluma yayılması fikrinin benimsenmesi, gene yeni devletin temelinde yatan «Toplumsal Gerçeklere uygunluk» ilkesinin uygulanmaya sokuluşu idi.

Türkiye işte bu ilkeler içinde eğitim sistemini yeniden kurmaya kararlı görünüyordu. Hukukî yönleri kanunlarla saptanan *yeni eğitim politikasının kapsamı* ve programı eğitimciler tarafından çizilecekti.

Türk eğitimcilerine yardım etmek üzere Columbia Üniversitesi Profesörü iken Hükûmetimizin dâveti üzerine gelip 2 ay inceleme yapan John Dewey Bakanlığa bir rapor verip gitmiştir. Kendisinin çalışmaları Amerikada *Cahrles R. Crane* tarafından finanse edilmiştir.

DEWEY RAPORU

Bir bilim adamı ve eğitimci haysiyeti içinde çalışan John Dewey'in raporu uzun yıllar yayınlanmamışsa da, tavsiyelerinden faydalanılmıştır. Bu ifadeyi doğrulayıcı veriler, rapor kısaca gözden geçirilince daha çok açığa çıkmaktadır.

Dewey, yeni devletin her şeyden önce yetkili ve ehliyetli personele ihtiyacı olduğunu *düşünecek, 10 yıl müddetle sistemde* bütük değişikliklerde acele edilmesini, teşkilât için gerekli nitelik ve sayıda personel yetiştirilmek üzere dış ülkelere gençlerin gönderilmesini tavsiye etmiştir. Bu arada, sadece acele olarak yeni ilkokul açılması gerektiğini, öğretmen yetiştirilmesi üzerinde hemen çalışmalara girmekte fayda olduğunu da belirtmiştir. Raporun ilginç taraflarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

a) Personel yetiştirmek üzere dışarıya öğrenci gönderilirken, okul binalarının ekonomik ve eğitsel yönleri üzerinde ihtisas yapacaklara da yer verilmeli, okul programlarını, geliştirecek kurmay kadrosu hazırlanması da düşünülmeli, köy okulları ve halk eğitimi üzerinde danışman ve ilköğretim müfettişi yetiştirilmesi işi de bir ihtisas konusu olarak ele alınmalıdır.

b) Bakanlık teşkilâtı yeniden düzenlenirken; eğitim ve kültür yayınları, kitaplıklar, sağlık işleri, öğretmen yetiştirme daireleri kurulmalı ve ayrıca Talim ve Terbiye Dairesi adı altında bir bilimsel ve meslekî kuruluşa yer verilmelidir.

c) Öğretmen yetiştirme işinde sağlam fikirlere oturan kurumlar kurulmalıdır. Bu arada; a) «Köy okulları, özellikle Türk hayatına esas teşkil eden çiftçiliğin ihtiyaçlarına uygun öğretmen yetiştirilmesi için çeşitli öğretmen okulları açınız. Köy bölgeleri için ayrı okulları deneyiniz. (Bir ara üç yerde bu tip köy öğretmen okulları denemesi yapılmıştır) Öğretmen okulları kültür ve eğitim fikirlerinin kaynağı sayılmalıdır. Buralarda çalışan öğretmenler Batı ve ileri ülkelerle temas içinde tutulmalı, her 5-6 yılda bir öğretmen okullarında çalışan öğretmenleri Avrupaya inceleme ve yenilenme gezilerine gönderilmelidir. Eğitim araştırmaları yapmak ve ortaokullara öğretmen yetiştirmek üzere Pedagoji enstitüleri kurunuz. (Eğitim enstitülerinin gerekçesi bu rapordan faydalanmıştır.)»

Dewey, Türkiye *için en önemli* konunun köy eğitimi olduğunu raporunda uzun uzun anlatmıştır. Önemli parçalarını aşağıya aldığımız fikirler şunlardır: «Okullarda köylülerin ilgi ve ihtiyaçlarına özel bir önem verilmeden, öğretimin parasız ve mecburî tutulması sosyal zararlar verecek büyük bir tehlike teşkil eder. Köylü*lerin ihtiyacı ayrıca düşünülmeden meydana* getirilecek bir eğitim sistemi nazarî ve skolastik olur. Genç kuşaklar, böyle bir eğitimden geçmekle herhangi bir meslekete başarısız kalmaktan başka onların köy hayatından istihsalden uzaklaştırılmasına yol açılmış olur. Ayrıca Türk ekonomisinin kalkınması tarımsal üreti*min ıslahıyla yakından ilgilidir.* Bu bakımdan Türk eğitiminin en önemli meselesi, derslerinin konuları köy hayatına ve üretimin artışına yakından bağlı bir ilk ve orta öğretim kurabilmektir. Bu yapılırsa, halk eğitimin faydasına inanacaktır. Okulda öğrenilen bilgiler iş içinde uygulanmadıkça fayda sağlamıyacaktır. Onun için böyle bir eğitimi verecek okullar açmanız gerekir.»

Dewey okulların eğitim sistemindeki yerinin tâyinine de büyük önem vermiş ve Cumhuriyet Hükûmetine bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bunlar arasında ilginç olanlar da vardır. Örneğin:

«Türkiyedeki *her derecedeki* okulların hepsi üniversiteye öğrenci hazırlamak üzere yürütülmektedir. Oysa ki her okulu bitiren bir üst kademedeki kuruma gidemez, ya da gitmek istemiyebilir. Gençler ister bir üst okula gitsin, ya da gitmesin, bitirdiği okulda bir hedefe götürülmelidir. İlkokulu bitiren ve hayata atılan genç dahi *bu okulda kendi işine yarayacak* bir şeyler öğrenmelidir. Orta öğretim de aynı amacı takip etmelidir. Özellikle ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara uygun olarak tarım, ticaret ve sanat okulları kurulmalıdır. Yeni devlet bu tarafa ağırlık vermelidir. Liselerde bilim dallarına paralel «hazırlık programları uygulanmalıdır. (Fen, Edebiyat, Tabiî Bilimler v.s. dalları gibi) teknik personel ihtiyacını karşılamak üzere Teknoloji okulları açmak ve bunları üniversiteler dışında tutmak faydalı olur. Yerli ve yabancı okullar teşvik edilerek korunmalıdır.»

Prof. Dewey'nin raporu ilgililerce okunduktan sonra bir kenara bırakıldı ve 1939 yılına kadar da yayınlanmadı.

KUHNE RAPORU

Dewey raporunda teknik eğitimin önemli *bir konu olarak ele* alınması tavsiye ediliyor ve buna öncelik verilmesi isteniyordu. Bakanlık bu tavsiyeye de uymak ve yeni devletin bir ekonomik kalkınma politikasına yön verecek elemanların yetiştirilmesine önem vermek bakımından, modern teknik öğretim plânı hazırlama niyetindeydi. Bunun için de, Avrupada *teknik öğretimi gelişmiş ülkeler olarak* Almanya ve Belçika tevsiye edilmişti. Meslekî Eğitim konusunda ayrı bir inceleme ve tavsiyeler raporu hazırlanması amacıyla Alman Hükûmetinden tanınmış pedagog G. Kerschensteiner istendi. Fakat onun yerine Profesör Kühne adında bir başkası gönderildi. Kühne hem bir eğitimci, hem de Alman Sanayi ve Ticaret Bakanlığının eğitim danışmanıydı. Özellikle eğitimin ekonomik kalkınmaya etkili olması konusuna önem vermekle ün yapmıştı. 1925 yılında Türkiyeye gelen Prof. Kühne uzun incelemelerden sonra bir rapor hazırlayarak ayrıldı. Bu rapor Türkiyece meslek okullarının yeniden düzenlenmesi ve meslekî eğitimin alması gereken hedefler üzerine birtakım tavsiyeler taşıyordu. Oldukça yeni ve ilginç yönleri bulunan raporun önemli kısımları şöyle özetlenebilir:

1 — «Türkiye, Batı Avrupanın 18 ve 19. uncu yüzyıllarda geçirdiği sosyal ve ekonomik ıslahat devresini yaşamaktadır. Kaynakları bereketli ve insan gücü kudretli bir ülke olarak Türkiyenin kalkınma için büyük imkânları mevcuttur. Şart ve ihtiyaçlarınızın özelliği sebebiyle Almanya ve Batı Avrupada uygulana metodlar ve eğitim sistemini aynen denemeniz uygun olmaz.

2 — «Önce mecburî ilk öğretimi hızlandırınız. *Hâlen okuma çağındaki çocukla*rın % 20 si okula gidebilmektedir. Çift öğretim sistemine giderek iki kat sayıdaki çocuğu okula kavuşturunuz. İlk öğretimi hızlandırmanın bir yolu da alfabede basitleştirme ve değişiklik yapmaktır. Fin ve Macar ulusları bu yolla hızlı mesafe almışlardır. İlk öğretim programlarınıza pratik *bilgiler, hüneler de koyunuz. Öğretmen* okullarında sanat, tarım öğretimi veriniz. Bundan amaç ziraat uzmanı ve sanat elemanı yetiştirmek değildir. Ekonominin bu iki önemli alanına yatkın psikolojide öğretmen yetiştirmek suretiyle okulları hayata yaklaştırmaktır. Ayrıca bayan öğretmenlere ev işleri, dikiş, çocuk eğitimi ve *tarımsal el sanatları dersleri öğretiniz.* Öğretmen okullarına kabiliyetli köy çocuklarını alınız. Ancak öğretmenlerinize verdiğiniz maaş çok azdır. Bunu da yükseltiniz.

3 — «Meslek seçme ve yöneltme dairesi kurularak, ekonominin değişik dalları için ihtiyacınız olan sayı ve nitelikte meslek adamı yetiştirmeyi plânlayınız. Sanat okulları hem az, hem de yeknesak program uygulayan okullardır. Her bölgenin özelliğine uygun sanat şubeleri bulunan sanat okulları açılmalıdır. Teknik ve meslek okullarını dağınıklıktan kurtarmak için, ayrı Bakanlıklarca idare edilen okulları Millî Eğitim Bakanlığında toplayıp bir teknik öğretim dairesi kurunuz.»

Profesör Kühne'nin raporu gerçekçi ve bilimsel olduğu kadar Türkiyenin o zaman içinde bulunduğu şart ve ihtiyaçlara uygun tavsiyeler taşıyordu. Ancak Bakanlıkta bu raporu değerlendirecek kimseler yoktu. Rapor 1939 yılına kadar yayınlanmadı bile. Buna paralel olarak teknik eğitim üzerinde inceleme ve tavsiyelerde bulunmak üzere, Belçikadan Omar Buyse adında bir uzman daha getirildi. O da bir rapor verdi.

SOVYET ETKISI

Genel ve teknik öğrenim düzenini kurmak için yapılan bu çalışmalar, bu safhada kaldı. Bu arada, Almanya, Fransa, Belçika, Avusturya gibi ülkelere John Dewey'nin tavsiye ettiği konularda yetişmek üzere, geleceğin eğitim uzmanları gönderildi. Fakat yeni devletin sosyal ve siyasal devrim hareketleri hızla gelişiyordu. Uzmanların yetişip gelmesini bekliyecek zaman yoktu. İçeride bulunan ve vaktiyle Batıda eğitim görmüş kimseler iş başına *çağırılıyorlardı.* Teknik büronun başına da Ş. S. Aydemir gibi Sovyetler Birliğinde eğitim görmüş bir öğretmen getirilmişti. Mustafa Necatinin bakanlığında, Sovyet Rusyada başarılı olduğu söylenen «Teknikum» ların açılması için bazı telkinler yapılıyordu.

Bu hızlı çalışma dönemi, esas itibariyle Türk eğitimcilerinin kendi bilgileri, tecrübeleri ve dış ülkelerden öğrenip geldikleri görüşler içinde yürütülüyordu. Zaman zaman da temel raporlar sayılan ilk iki rapora müracaat ediliyordu.

1930 lardan sonra, orta öğretim ve teknik öğrenim konusunda bazı genel tartışmalar başlamıştı. *Fransadan alınan li*selerin durumu ve Türk eğitim sistemi içindeki yeri de gözden geçiriliyordu. Bu tartışmalar içinde SSCB ile de kültürel, ekonomik ve siyasal ilişkilere paralel olarak bir Türk Eğitim Heyeti Rusyaya gönderildi. Bu heyet Moskova, Bakû ve Leningrat şehirlerindeki teknik okulları ve halk eğitim kurumlarını gördü inceledi. Dönüşte verdikleri raporda bazı tavsiyelerde bulundu. Ancak rapor hiçbir zaman yayınlanmadı. Sadece, heyet üyeleri kendi izlenimlerini Bakanlığın dergisinde yayınladılar. («Kültür B. Der.»).

Tavsiyeler arasında:

1 — *Teknik öğretim için Teknikumla*rın örnek alınması.

2 — Geniş halk kitlelerinin kültürel ve fikri gelişmelerini sağlamak üzere, Halkevlerinin organize edilmesi başlıca noktalardı.

Bu suretle iş eğitimi ve istihsal içinde yetiştirme ilkesine dayanan Sovyet Teknikumlarının Türkiye'nin ihtiyaçlarına uygun düşebileceği ve «Kültür Merkezleri» adı altında hemen her fabrika ve işyerinde kurulmakta bulunan ve rejimin doktrinini genç, yaşlı herkese kavratmakla görevli kurumların Türkiye'deki Halkevleri için önemli birer örnek olabileceği şeklindeki tavsiyeler beğenildi. Diğer taraftan, ekonomik ilişkiler içinde Sovyetler tarafından kurulmakta bulunan bazı fabrikalarımızın personelini yetiştirmek üzere, Rusya'ya bir grup mühendis teknisyen ve usta gönderildi. Bunların çoğu sonradan Sümerbank tesislerinin kadrosunu teşkil etmişlerdir.

1939 MİLLİ EGİTİM ŞURASI

İhtiyaç görülen alanlarda ve zamanlarda dışarıya heyet ya da ayrı uzmanlar gönderip inceleme yapma ve dışarıdan tanınmış bilim ve meslek adamlarını davet ederek fikir alma şeklinde özetlenebilecek olan Atatürk devri eğitim gelişmemiz tam anlamıyla millî ilkeler içinde yürütülmüştür.

Fakat Türkiye'nin problemleri parçacı ve lokal karakterde kalan bu çalışmalarla çözümlenmekten öte geçmişti. Siyasal devrime paralel atılımlar eğitim alanında da yapılmıştı. Fakat ortada duran bazı konular *gerçekçi ve devlet* çapında radikal tedbirler bekliyordu.

Yeniden kuruluş devri tamamlanmazdan önce, Üniversite Reformu için Alman eğitim felsefesine bağlı İsviçre'li Albert Malche, güzel sanatları geliştirme ve bir devlet Konservatuvarının temel çalışmalarını yapmak üzere Almanya'dan Carl Ebet gibi uzmanlar davet edilmişler ve başarılı sonuçlar almışlardı. Ancak bunlar rapor vermek üzere değil, bizzat çalışmak, kurmak üzere davet edilmişlerdi.

1939 yılında Yücel, Millî Eğitim Bakanlığına geldikten sonra, derleyip toplama *devresi başlıyordu.* Nerelerde ne ölçüde mesafe aldığımızı daha doğrusu problemlerin hangisini nasıl çözeceğimizi gösteren bir envanter yoktu. Yücel Millî Eğitim Şûrasını bu amaçla topluyordu. Şimdiye kadar yayınlanmamış bulunan yerli ve yabancı uzman ve heyet raporları bastırılıp kamu oyuna sunuldu.

1939 başlarında Bakanlık Tıpkı 1923/-1928 arasında yaşadığı bir telâşlılık ve hereketlilik içindeydi. Ancak işe nereden başlanacağı belli değildi.

— Gelecek Yazı —

AMERİKA'NIN MİLLİ EĞİTİME İNDİRDİĞİ DARBE